

നളോപഖ്യാനം.

പത്തു് ജനാർദ്ദനമേനോൻ.

പാഠ്യം .

പരിഭാഷകൻ:

എന്നത് ജനാർദ്ദനമേനോൻ.

പ്രകാശകൻ:

കേ. കേ. തമ്പാൻ,
ഭാരതവിഹാരം,—പാലക്കാട്.

CALICUT :
PRINTED AT THE VIDYA VILASAM I
1925.

ഉപോൽവാതം.

നഃഉപാഖ്യാനമെന്ന ഈ കൃതി ശ്രീമഹാഭാരതം, ചിവൽനന്തരിൽനിന്ന് ഉദ്ധരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. മൂലത്തിൽ, ആരണ്യപർവ്വത്തിൽ ഉപപർവ്വങ്ങളിൽ വായി കൂട്ടിച്ചേർത്ത് ഇണക്കി വിളക്കിയിരിക്കുന്ന ഈ തന്ത്രമേ മൂലതത്വായങ്ങളോടും ഓരായിരത്തി ഒമ്പതായിരത്തിലധികം പദ്യങ്ങളോടും കൂടിയാണ് ചമച്ചിരിക്കുന്നത്. ചൂതിൽ തോറൂ സർവ്വസ്വം നശിച്ച് കാട്ടിയെടുത്ത യുദ്ധിരൻ, തന്നെ കാണുവാൻ വന്ന മഹാപ്രായ ബ്രഹ്മരൂപമഹഷിയോടു, തന്നെപ്പോലേ ഇത്ര ഭക്തപ്രിയനായ മറെറൊരു മനുഷ്യനേ എങ്ങെങ്കിലും കണ്ടുകയോ, എന്നെങ്കിലും കേൾക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന് കൃപണനായി ചോദിച്ചപ്പോൾ ആ ധർമ്മപ്രകാശി പരഞ്ഞുകൊടുത്ത ഇതിഹാസമാണ് നാമുപാഖ്യാനം. ഈ ചരിതത്തിലേ പാത്രങ്ങൾ മനുഷ്യങ്ങളോ ബ്രഹ്മസൃഷ്ടികളോ എന്നതിനെക്കുറിച്ച് ഇവിടെ ചിന്തിക്കേണ്ടതില്ല. സാക്ഷാൽ പിതാവായ വാൻ തന്നെ ചില സൃഷ്ടികളെക്കൊണ്ട് ഭൂലോകത്തിൽ ഇങ്ങനെയൊരു കഥ ആടിച്ചിട്ടില്ലെന്നാണെന്ന് ആ വാദത്തേ പ്രതിവാദിക്കുന്നത് ശബ്ദായമാനനുള്ളതായ വിശുദ്ധാശയരേ നാം എന്തിന്ന് അപസ്മരാകുന്നു! ഈ ഉപാഖ്യാനത്തിലേ പാത്രങ്ങളു

ടെയെല്ലാം കർത്തൃത്വം ബ്രഹ്മാവിന്നല്ലാ എങ്കിൽ, സ്വതീകാണ് എന്നതിൽ ആർക്കുമില്ലല്ലോ വാദം! ക്ഷാൽ സാഹിത്യരൂപിണിയായ വാണീദേവി ഈ സ്മൃതകർമ്മം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിന്ന് ഏതൊരു ഹൃദയപത്ഥത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയോ, തേജോമയമായ ആ പ്രവൃത്തി ഹൃദയത്തേ സംധാരണം ചെയ്ത ആ മനുഷ്യനേ—ബ്രഹ്മപതിയായ സരസ്വതിയുടേ വാത്സല്യപൂർവ്വകമായ ശ്ലേഷത്തിന്ന് സവിശേഷം അർഹനായിത്തീർന്ന് ആ ബ്രഹ്മസൃഷ്ടിയേ—മനുഷ്യമനോലോകത്തേ ഭൂമിയോടൊപ്പം രാചരാമകമാക്കിത്തീർത്ത് പ്രത്യക്ഷ പ്രജാപതികൾ—അതേ: മാഞ്ഞുമറഞ്ഞും, തേഞ്ഞുമറഞ്ഞും സമീപനശിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കുന്ന ഈ ബ്രഹ്മപ്രജാസഞ്ചിത്തിൽ സർവ്വപ്രകാരേണ സർവ്വാധിപത്യം വഹിച്ച് മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽ അതിരില്ലാതേ വിസ്തൃതമായിരിക്കുന്ന മനോലോകത്തിൽ ഈ ഭൂമിയുള്ള കാലംവരെയു നശിക്കുകയോ ക്ഷയിക്കുകയോ ചെയ്യാത്ത വിവിധപ്രജകളും വിവിധ വിഭവങ്ങളേയും സമ്പാദനം ചെയ്തുകൊള്ളുന്ന കവികളേ ഞാൻ പ്രജാപതികളെ നന്ദവിളിക്കട്ടേ—അവരിൽ—അഗ്രേസരനായ ആ ലോകവനനേ നാം ഭക്തിപൂത്രയോടേ സദാ സ്മരിക്കേണെന്നതിൽ ആരാണമുണ്ടോ വാദിക്കാൻ? പാരാശക്രൈപായനനും, വേദവ്യാസനുമായ കൃഷ്ണനാണിതിഹാസരത്നമായ ശ്രീമഹാഭാരതത്തിന്റേ കർത്താവലതം പലകാലത്തുമായി താന്താങ്ങളുടേ നേട്ടങ്ങളേ—അവസുരക്ഷിതം പ്രകാശിക്കുന്നതിന്ന്, വ്യാസ

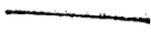
വാൻ നിർമ്മിച്ച ഭാരതചൂണ്ഡ ക്ഷേത്രത്തിൽ കരുതലോടേ നടതള്ളുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവയിലൊന്നാണ് ഈ നളോപാഖ്യാനമെന്ന് ആരാനം വാദിക്കുന്നതായാൽ, അതിനോട് ഘൃതിരിട്ടുവാൻ തക്ക കെല്പാവട്ടേ, കോപ്പാവട്ടേ ഈയുള്ളവന്നില്ല. ഒന്നു തീർച്ചതന്നെ: സമൃദ്ധമായ ഭാരത ഭണ്ഡാഗാരത്തിൽ അനർഹമായി ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദിവ്യമഹാരത്നങ്ങളിൽ ഒളിയും വിളിയുംകൊണ്ട് ഏറ്റവും മികച്ചുനില്ക്കുന്ന ഒന്നാണ് ഈ നളോപാഖ്യാനം.

വാചോമാധുർയ്യാലും, അംഗസൗന്ദര്യത്താലും, അന്തരംഗപ്രഭാവത്താലും സർവ്വജനാകർഷകമായ ഈ ഇതിഹാസമൂർത്തിയേ ഇന്നുവരേ ഏതൊരു കവിയും പ്രേമപൂർവ്വം കാമിക്കാതിരുന്നിട്ടില്ല. അവർ ഈ സാഹിത്യസന്താനത്തേ താന്താങ്ങളുടേ ഹൃദയക്ഷേത്രത്തിൽ വിവിധരൂപങ്ങളിലായി കുടിയിരുത്തിയിട്ടുണ്ട്. അങ്ങിനേ, ഈ ഭാരതവർഷത്തിൽ നാനാഭാഷകളിൽ നാനാവേഷങ്ങളിൽ വിലാസമോഹനതയോടേ വിഹരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ നളോപാഖ്യാനം നമ്മുടേ മലയാളത്തിലും ശോഭനസ്ഥാനങ്ങൾ പലതും സ്വായത്തമാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു. ഗദ്യമയമായും പദ്യമയമായും, ഗദ്യപദ്യസമ്മിശ്രമായും പ്രസ്തുതകഥ മലയാളമൊഴിയിൽ പകർന്നിട്ടുണ്ട്. അവയിൽ ഒഴുത്തോട് അധികം യോജിച്ചിരിക്കുന്നത്, കണ്ണൻനമ്പ്യാരുടേതാണെന്നുചറഞ്ഞുവരുന്ന നളചരിതം കിളിപ്പാട്ടാണ്. മറ്റുപകല്പകളിലെല്ലാം അതതിന്റേറ കർതാവെന്നുള്ള തുചിദേവത്തിന്നനുസരിച്ച് ആകാശവികാരങ്ങളിൽ

മാററവരുത്തിയിരിക്കുന്നു. എന്റ ഈ പകപ്പാവട്ടേ, മൃ
 ലകൃതിയേ അങ്ങിനേതന്നേ ഗദ്യത്തിൽപ്പെടുത്തിയതാ
 ണ്. അറിവില്ലായ്മയാലും നോട്ടക്കുറവായും എന്റ ഈ
 കൃതിയിൽ കുറവും കുറവും അങ്ങിങ്ങു കണ്ടേക്കാം. എ
 ന്നാലും, ഈ നളോപാഖ്യാനം മറ്റു പല രൂപത്തിലും
 അവിർഭവിച്ചപ്പോഴെന്നപോലേ, ഇങ്ങിനെയൊരു വേ
 ഷത്തിൽ രംഗപ്രവേശം ചെയ്യുമ്പോഴും സഹൃദയന്മാരായ
 മലയാളികൾ കൌതുകപൂർവ്വം വീക്ഷിക്കുമെന്നു വിശ്വസിച്ചി
 ച്ചുകൊണ്ടാണ്, ഇപ്പോൾ പ്രതിമാസം പ്രകാശിപ്പിച്ചു
 കൊണ്ടുവരുന്ന ശ്രീമഹാഭാരതം, ഗദ്യവിവർത്തനത്തിൽ
 നിന്ന് ഈ കഥയേ പ്രത്യേകം ചുസ്തകരൂപത്തിൽ ഉദ്ധരി
 ക്കുന്നത്.

ചുൾപ്പാറ,
 ൧൧൧ ധനു ൩

} കുന്നത്തു് ജനാർദ്ദനമേനോൻ.

ന ജോ പാ ഖ്യാ നം .

ഒന്നാം അദ്ധ്യായം.

വീരസേനചക്രനായി, മഹാബലനായി നളൻ എന്ന പേരായ ഒരു രാജാവു് മുന്പുണ്ടായിരുന്നു. സൽഗുണങ്ങൾ തികഞ്ഞ അദ്ദേഹം സുന്ദരനും അശപകോവിദനമാണ്. സർവ്വരാജാക്കന്മാരേയും കീഴടക്കി ദേവേന്ദ്രനേ പോലേ നളൻ വിശ്രുതനായി. തേജസ്സുകൊണ്ടാവട്ടേ, സർവ്വർക്കും ഉപരിയായി സൃഷ്ടനേപ്പോലേ ഒരു രാജാവു് വിളങ്ങി. വില്ലാളിത്തലവനും അക്ഷേഘടിണീപതിയുമായ ആ നിഷധേശപരൻ ശൂരനാണെങ്കിലും വേദജ്ഞനും, ദ്രുതപ്രിയനെങ്കിലും സത്യവാദിയും, വരനാരികൾ കാമിക്കുന്ന ചാരുരൂപനെങ്കിലും യതേന്ദ്രിയനുമായി, സാക്ഷാൽ മനുവെന്നപോലേ പ്രജകളേ പാലിച്ചുവന്നു. അക്കാലത്തു് വിദഗ്ദ്ധരാജ്യത്തേ ഭരിച്ചു വന്നതു് ഭീമനെന്നു പേരായ ഭീമചരാക്രമനാണ്. സർവ്വ ഗുണങ്ങളും തികഞ്ഞ പ്രജാവസ്ഥനായ ആ ശൂരൻ അനപത്യനായി വരികയാൽ സന്താനമുണ്ടാകുന്നതിലേക്കു് പരമയത്നം തുടങ്ങി. ഇതറിഞ്ഞു് ബ്രഹ്മച്ഛിയാല ദമനൻ അവിടേ വന്നു. ആ തേജസ്വിയേ ചക്രാന്തിയായ രാജാവു് പത്നീസമേതം സൽക്കരിച്ചു് സന്താഷിപ്പിച്ചു. അതിൽ പ്രസന്നനായ ദമനൻ സഭാർച്ചനായ ഭീമനു് ഒരു കന്യകാരത്നവും മഹാശയന്മാരായ മൂന്നു് ഉദാരചക്രന്മാരും ഉണ്ടാകുമെന്ന് വര

കൊടുത്തു. അതിനാലും, ദമയന്തി, ദമൻ, ദാന്തൻ, ദമനൻ എന്നിങ്ങിനേ നാലു മക്കൾ ആ രാജാവിന്നുണ്ടായി. ചുത്രന്മാർ മൂവരും സർവ്വഗുണയുക്തന്മാരും ഭീമചരാക്രമന്മാരുമായി ശോഭിച്ചു. സുന്ദരിയായ ദമയന്തി രൂപം, തേജസ്സ്, യശസ്സ്, ശ്രീ, സൗഭാഗ്യം എന്നിവയാൽ ലോകമെങ്ങും കീർത്തി പരത്തി. യൗവനം തികഞ്ഞ അവളേ അലങ്കൃതകളായ ദാസികളും സഖികളും നൂറുപിതം ഉപാസിച്ചുവന്നു. സർവ്വാരണഭൃഷിതയും അനവദ്യാംഗിയുമായ ആ ഭീമചുത്ര സഖിജനമദ്ധ്യത്തിൽ, കാറുകൾ കിടയിൽ മിന്നലെന്നപോലെ വിളങ്ങി. ലക്ഷ്മീദേവിയേപ്പോലെ രൂപസമ്പന്നയായ് ആ ആയതലോചനയ്ക്കു സമ്മായി അത്ര സൗന്ദര്യമുള്ളവൾ ദേവവർഗ്ഗത്തിലോ, യക്ഷവർഗ്ഗത്തിലോ, മാനുഷവർഗ്ഗത്തിലോ ഒരാളുമുള്ളതായി കണ്ടിട്ടും കേട്ടിട്ടുമില്ലെന്നായി. ദേവന്മാർക്കുകൂടിയും മനസ്സിൽ കൂലിർമചേർത്തുകൊണ്ട് ആ സുന്ദരിയായ ബാലിക വളർന്നുവന്നു. ലോകത്തിൽ എതിരില്ലാത്ത നരോത്തമനായ നളനാവട്ടേ, രൂപംകൊണ്ട്, മൂർത്തിമാനായ കുന്ദപ്ലവനപോലേയാണ് വിളങ്ങിയത്. നളന്റേ ഗുണങ്ങളേപ്പറ്റി ദമയന്തിയേയും, ദമയന്തിയുടെ ഗുണങ്ങളേപ്പറ്റി നളനേയും ജനങ്ങൾ ചുക്കഴ്ത്തി കേൾപ്പിച്ചു. തമ്മിൽ കാണാതിരുന്നിട്ടും ഗുണങ്ങളേപ്പറ്റി കേട്ടുകേട്ട് അവർക്കു അന്യോന്യം അനുരാഗമുണ്ടാകയും, മനസ്സിൽ കാമം വർഷിക്കുകയും ചെയ്തു. നളനാവട്ടേ, മനസ്സിൽ കാമം അടങ്ങാതായി, ഒരുനാൾ, അന്തഃപുരത്തിന്നരികേയുള്ള ഉദ്യാനത്തിൽ മററാരുമില്ലാതെ ചെന്നു. ആ പൂങ്കാവൽ ആ കാമം

ത്തൻ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവേ, ചൊൻചിറകുകളോ
ടുക്കുടിഞ്ഞ അരയന്നങ്ങളേ കണ്ടു് അവയിൽ ഒന്നിനേ പി
ടികൂടി. അപ്പോൾ, ആ ഹാസം പറഞ്ഞു:—

“അല്ലയോ; മഹാരാജാവേ, അവിടുന്ന് എന്നേ
കൊല്ലരുത്. ഞാൻ അവിടുത്തേക്കു് പ്രിയം ചെയ്യാം. ദ
മയന്തിയേ ചെന്നു കണ്ടു് അവൾക്കു് അന്യചുരുഷനിൽ
രാഗമുണ്ടാകാത്തവിധം ഞാൻ അവിടുത്തേ ഗുണങ്ങളേ
പ്പാറി കീർത്തനം ചെയ്യാം.”

ഇതുകേട്ടു് നളൻ ആ പക്ഷിയേ വിട്ടയച്ചു. ഉടനേ
ആ ഹംസങ്ങൾ, ആകാശത്തിലേക്കുയന്നു് വിദർഭ്യരിയി
ൽചെന്നു് ദമയന്തിചാക്കുന്നെടത്തു് ഇറങ്ങി. തോഴികളോ
ടുക്കുടി പുകുതിയിൽ ക്രിഡിക്കുന്ന ദമയന്തി അന്യതാകൃതി
ചേർന്നു് ഈ പക്ഷികളേ കണ്ടു് സ്തോഷിച്ചു് ഇവയേ
പിടിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. അപ്പോൾ ഹംസങ്ങൾ ആ ഉദ്യാ
നത്തിന്റെ ചുറ്റും പറന്നുതുടങ്ങി. ദമയന്തിയും സഖിക
ളും ഓരോരുത്തരായി ഓരോ ഹംസത്തേ പിന്തുടന്നു. ദ
മയന്തിയേ ഒറ്റയ്ക്കു് അകറ്റിക്കൊണ്ടുപോയ ഹംസം,
തിരിഞ്ഞുനിന്നു് മനുഷ്യസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞതാവിതു്:—

“എടോ, ദമയന്തി, പ്രഖ്യാതനും നിഷ്ഠയേശ്വരനും
മായ നളൻ രൂപസ്വന്തരിൽ അഭിപ്രിയനായി ശോഭി
ക്കുന്നു. ആ രാജാവു് മൃത്തിമാനായ കാമനേപ്പോലേ സുന്ദ
രാകാരനാണു്. വരാംഗിയായ ഭവതി നൈഷധന്റേറ ഭാ
ഗ്യയാകുകയാണെങ്കിൽ മാത്രമേ ഭവതിയുടേ ജന്മവും ഭവ
തിയുടേ സൗന്ദര്യവും സഹലമാകയുള്ളൂ. ഞങ്ങൾ ദേവഗ
സർവ്വന്മാരേയും, നാഗരക്ഷസ്സുകളേയും കണ്ടിട്ടുള്ളവരാ

ണം. നളനേപ്പോലേ അത്ര സുന്ദരനേ ഞങ്ങൾ ഒമിട-
ത്തും കണ്ടിട്ടില്ല. നളൻ നരോത്തമനായിരിക്കുമ്പോലേ
ഭവതി നാരീരത്നമായി വിളങ്ങുന്നതുമാണ്. വിശിഷ്ടയും
വിശിഷ്ടനും തമ്മിലുള്ള സംഗമം ഗുണത്തിലേ കലാ
ശിഷ്ടം.”

ഘോസത്തിനേറ അഭിമതത്തേ ദമയന്തി കൈക്കൊ
ണ്ടു. തന്നേ വേറുകേണ്ടതിലേക്ക് നളനേ പ്രേരിപ്പിക്കു-
വാൻ ആ വൈദി ഘോസത്തേ ഏല്പിക്കയും, അത് കൈ
യേറട്ട് ഘോസം അവിടേ നിന്നു പോയി, നടന്നതെല്ലാം
നളനേ അറിയിക്കയും ചെയ്തു.

അതിൽപ്പിന്നെ, നളനേപ്പറ്റി സഭാ ചിന്തിച്ചു
കൊണ്ട് ദമയന്തി അസ്വസ്ഥയായി. മെലിഞ്ഞു വിള-
ത്തും, വാടിത്തളന്നും, ഇടയ്ക്കിടേ നെടുവീപ്പിപ്പിടുംകൊണ്ട്
ആ കന്യക ചിന്തയിൽ മുഴുകി. നളനേ ഏകാഗ്രമായി
ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ട് മേൽപ്പോട്ടു നോക്കിത്തന്നേ ഇരുന്ന
കഴിയുന്ന ദമയന്തി ആകപ്പാടേ ഒരു ഉന്മത്തയേപ്പോലേ
യായി. മന്മഥാവേശത്താൽ അവളുടേ മനസ്സ് സഭാ ഘൃ-
തിഞ്ഞുതുടങ്ങി. ശയ്യാസനസുഖങ്ങളിൽ ഒന്നിലും അവൾ
ക്ക് പ്രിയമില്ലാതായി. ഉന്മത്തം ഉറക്കവുമില്ലാതേ കരഞ്ഞു
കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദമയന്തിയേ കണ്ട് കാൽമെന്തന്നറി-
ഞ്ഞ തോഴികൾ അത് മഹാരാജാവിനേ ഉണർത്തിച്ചു. ചു-
റ്റി ഹൈന്ദവനപ്രാപുരായിരിക്കുന്നതും, അവളേ സംബ-
ന്ധിച്ചു തനിക്കുള്ള ചുമതല നിറവേറാതിരിക്കുന്നതും ഓ-
ർത്തു ഭിമൻ സ്വയംവരം ആഘോഷിക്കുവാൻ നിശ്ചയി-
ച്ചു ഉടനേതന്നേ രാജാക്കന്മാരെയെല്ലാം ക്ഷണിച്ചു. അതി

നമ്മുടെ നാനാ ദേശങ്ങളിൽനിന്നും ഭൂപാലന്മാർ ചതുരശ്രസൈന്യത്തോടും വിചിത്ര ഭൂഷണങ്ങളോടുംകൂടി വിഭിഷ്ടപുരിയിൽ വന്ന് ഭീമനാൽ യഥാർത്ഥം പൂജിതരായി വാണു.

ഇക്കാലത്തുതന്നെ മഹാപ്രാജ്ഞന്മാരും മഹാ പ്രത്യാശനായ നാരദ പർവ്വതന്മാർ ദേവരാജഭവനത്തിൽ ചെല്ലുകയുണ്ടായി. ദേവേന്ദ്രൻ അവരെ സൽക്കരിച്ച് കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തു.

നാരദൻ:—“പ്രഭോ, ഞങ്ങളാക്കൂ ലോകത്തിലെങ്ങുമുള്ള സർവ്വരാജാക്കന്മാർക്കും എല്ലാ നിലയിലും കുശലം തന്നേയാണു്.”

ദേവേന്ദ്രൻ:—“ധർമ്മജ്ഞന്മാരും യോഗനന്മാരായ ഭൂപാലന്മാരിൽ, യുദ്ധത്തിൽ ഏല്പിച്ച് ശത്രുത്താൽ മരണമുണ്ടാകാതെ വെടിഞ്ഞു് ഇങ്ങോട്ടു് വരുന്നവരായി ഇപ്പോൾ ആരുമില്ലയോ? അക്ഷയമായി സർവ്വ കാമങ്ങളും നേടാവുന്നതാണു്, എന്നിരിക്കുന്നപോലേ അവർക്കും ഈ ലോകം. ശുരന്മാരായ ക്ഷത്രിയന്മാർ എന്തൊരു പ്രിയമേറിയ അതിഥികളായി ഇയിടേ ഇങ്ങു് വന്നു കാണാതിരിക്കുന്നതു് എന്താണു്?”

നാരദൻ:—“ഇപ്പോൾ സർവ്വ രാജാക്കന്മാരുടേയും മനസ്സു് യുദ്ധത്തിലല്ലാ, മറ്റെന്തെങ്കിലും വിഭിഷ്ടരാജാവിന്നു് ദമയന്തിയെന്നു് വിശ്രുതയായി ഒരു മകളുണ്ടു്. അവർക്കു് രൂപംകൊണ്ടു് ലോകത്തിലേ സർവ്വ സ്ത്രീകളിലും വെല്ലു് മികച്ചവളാണു്. അവളുടേ സപത്നംവരം ഇതാ സമീപിച്ചിരിക്കുന്നു. രാജാക്കന്മാരും രാജപുത്രന്മാരും

ഇപ്പോൾ അങ്ങോട്ട് ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. ലോകത്തിലേക്ക് രത്നഭൂതയായ ആ സുന്ദരിയേ കാമിക്കാത്തവർ ആരുമില്ല.”

നാരദൻ ഇങ്ങിനെ പറയുമ്പോൾ, അഗ്നി മുതലായ ലോകപാലന്മാർ ആ സദസ്സിൽ വന്നുകൂടി. ആ അമരോത്തമന്മാരും ഈ വൃത്താന്തം മുഴുവൻ കേട്ടു. അതിൽ സന്തുഷ്ടരായ അവർ “നമുക്കും ആ സ്വയംവരത്തിന് പോകുകയെന്നായി. ഉടനേ അവർ അനുചരന്മാരോടും വാഹനങ്ങളോടും കൂടി വിദഗ്ദ്ധരായവർ പോകുകയും ചെയ്തു.

സ്വയംവരത്തിന് രാജാക്കന്മാർ ചെന്നു കൂടിയിരിക്കുന്നതറിഞ്ഞ് ദമയന്തികാമുകനായ നളരാജാവും അവിടേക്ക് ചുരപ്പെട്ടു. രൂപസമ്പത്തുകൊണ്ട് മൂത്തിമാനായ മന്ദഗന്ദോലേയും, തേജസ്സുകൊണ്ട് സൂര്യന്ദോലേയും ശോഭിക്കുന്ന നളനേ ലോകപാലന്മാർ മാറ്റുമധ്യേകണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റേ ആ സൗന്ദര്യത്താൽ ദേവന്മാർ വിസ്മിതരും നിശ്ചേഷ്ടരുമായിത്തീർന്നുപോയി. അനന്തരം അവർ വിമാനങ്ങളേ ആകാശത്തിൽ നിർത്തി, താഴെ ഇറങ്ങിവന്ന് നളന്റേ മുന്പിൽചെന്നു.

“അല്ലയോ, നിഷധരാജാവേ, സത്യവ്രതനും നരോത്തമനുമായ ഭവാൻ ഞങ്ങളുടേ ദൂതനായി. ഞങ്ങൾക്ക് സാഹായ്യം ചെയ്യാലും!”

അങ്ങിനെയൊന്നു കൈയേറ്റതിൽപ്പിന്നെ, കൈകൂപ്പിനിന്നുകൊണ്ട് നളൻ ചോദിച്ചു:—

“നിങ്ങൾ ആരാണു്? നിങ്ങളിൽ ആർക്കാണ് ഞാൻ

ദൂതനാവേണ്ടത്? എന്തു കാര്യമാണ് ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടി ചെയ്യേണ്ടത്?"

ഇന്ദ്രൻ:—“ദമയന്തിയേ കാമിച്ചു് ഇങ്ങ് വന്നിരിക്കുന്ന ദേവന്മാരാണ് ഞങ്ങൾ. ഇന്ദ്രനാണ് ഞാൻ. അഗ്നി, വരുണൻ, അന്തകനായ യമൻ എന്നിവരാണ് ഇതു മൂന്നു പേർ. ഞങ്ങൾ വന്നിട്ടുള്ളതു് ഭവാനു് ചെന്നു് ദമയന്തിയേ അറിയിക്കണം: ഇന്ദ്രൻ, അഗ്നി, വരുണൻ, യമൻ എന്നീ ലോകപാലന്മാർ അവളേ പ്രാപിക്കുവാൻ ഇച്ഛിച്ചു് അവളുടേ അടുക്കലേക്കു് വരുന്നുണ്ടെന്നും, ഇവരിൽ ഒരാളേ അവൾ വരികണമെന്നും ഭവാനു് അവളോടു പറയുകയും വേണം!”

നളൻ:—“നാമെല്ലാവരും ഒരേ കാര്യത്തേ ഉദ്ദേശിച്ചു് ചുറ്റപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവരാണല്ലോ. ആ സ്ഥിതിക്കു് ആ കാര്യത്തിൽത്തന്നേ എന്നേ ഭവാനുമാർ ദൂതനാക്കി വിടരുതു്. താൻ കാമിക്കുന്ന അംഗനയേ കൈവിട്ടു്, അവളോടു് അന്യനേ വരിക്കുവാൻ പറയുന്നതിനു് ആർക്കു കഴിയും? അതുകൊണ്ടു്, മഹേശ്വരന്മാരായ ഭവാനുമാർ എന്നിൽ ക്ഷമിച്ചാലും!”

ദേവന്മാർ:—“ചെയ്യാമെന്ന് അദ്ദേഹം ഏറ്റിരിക്കേ, ഇപ്പോൾ ചെയ്യില്ലെന്നോ പറയുന്നതു്? എടോ, നൈഷധ, ഇനി, ഒട്ടും വൈകിക്കാതേ ഭവാനു് ഉടൻതന്നേ ഞങ്ങളുടേ സന്ദേശം വഹിച്ചു് അങ്ങോട്ടു ചെന്നേ കഴിയൂ!”

നളൻ:—“ചുറ്റും നല്ല കാവലോടുകൂടിയ അന്തഃപുരത്തിൽ ഞാൻ എങ്ങിനെയൊണ് കടക്കേണ്ടതു്?”

“ഒട്ടും പ്രതിബന്ധം കൂടാതേ അകത്തു കടക്കുവാൻ ഭവാനു് കഴിയും” എന്ന് ഇന്ദ്രൻ അനുഗ്രഹിക്കയാൽ

നളൻ അപ്പോൾതന്നെ ചുറപ്പെട്ടുചെന്ന് ദമയന്തിയുടേ വാസസ്ഥലത്തെത്തി. ശ്രീകൊണ്ടും ആകാരംകൊണ്ടും തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങുന്ന ആ വരവണ്ണിനി ഏറ്റവും സുഷമാരാംഗിയും സുലോചനയും, തന്നമധ്യയുമായി, സ്വന്തം തേജസ്സാൽ ചന്ദ്രകാന്തിയേ ധിക്കരിച്ചുകൊണ്ട് സഖീജനമധ്യത്തിൽ ക്രീഡിക്കുന്നത് നളൻ കണ്ടതോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന് ആ ചാരുമാസിനിയിൽ കാമം അളവകുന്നു വളർന്നുവെങ്കിലും, പ്രതിജ്ഞയേയോർത്ത് അപ്പോൾ മനസ്സുകുടുകുതന്നെ ചെയ്തു. നളനേ ചെട്ടെന്നുണ്ടു കാണുകയാൽ ദമയന്തിയും തോഴികളും സംഭ്രാന്തകളായി. അദ്ദേഹത്തിന്റേ തേജസ്സിന് അടിപെട്ട് വിസ്മയാനപിതരായ അവർ എഴുന്നേറ്റു നിന്ന് സുപ്രീതരായി അദ്ദേഹത്തേ മനസാ പ്രശംസിച്ചു. അങ്ങിനേ അവർ മനസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തേ പൂജിച്ചുനിന്നതല്ലാതെ, ആദ്യം ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല. അഹോ, എന്തൊരുരൂപം! എന്തൊരു കാന്തി! എന്തൊരു ധൈര്യം! ഈ മഹാത്മാവ് ആരാണ്! ദേവനോ, യക്ഷനോ, ഗന്ധർവ്വനോ ആരായിരിക്കാം ഇദ്ദേഹം—എന്നിങ്ങിനേ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുവാനല്ലാതെ അവർക്ക് അദ്ദേഹത്തോടു് ഒരു വാക്കുപോലും പറയുവാൻ ശക്തിയുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റേ തേജസ്സിന് അടിപെട്ട ആ വരാംഗനകൾ തീരേ ലജ്ജിതരായി നിലകൊണ്ടു. ഭൂമിയിൽ ദമയന്തിതന്നെ ധൈര്യപ്പെട്ടു മുറന്നോട്ടുവന്നു. ആ ചുഞ്ചിരിക്കൊഞ്ചലാൾ ചുഞ്ചിരിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന വിരന്ദായ നളനേ നോക്കി അദ്ദേഹം ആരാണ് ചോദിച്ചു.

മുഖ്യന്തി:—“എന്റേ ഹൃദയത്തിന് കാമവർണ്ണനയ്ക്കി സർവ്വംഗ സുന്ദരനായ ഭവൻ ആരാണു്. ഇവിടേ ദേവനേപ്പോലേ വന്നിരിക്കുന്ന അനപരമം വീരനായ ഭവൻ ആരാണെന്നറിയുവാൻ ഞാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു. എന്റേ ഈ മന്ദിരം സുരക്ഷിതമായിരിക്കയും, എന്റേ ചിതാവായ രാജാവു് ഉഗ്രശാസനനായിരിക്കയും ചെയ്യുവേ ഭവൻ ഇങ്ങു് കടന്നുവന്നതും, ഭവനേ ആരും കഴിഞ്ഞിരുന്നതും എങ്ങിനേ?”

നളൻ:—“എടോ, കല്യാണി, ഞാൻ നളനാണു്. ദേവദൂതനായിട്ടാണു് ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇവിടേ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ശക്രൻ, അഗ്നി, വരുണൻ, യമൻ എന്നീ ദേവന്മാർ ഭവതിയേ പ്രാചിക്കുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു. ശോഭനയായ ഭവതി അവരിൽ ഒരാളേ വരിച്ചുകൊള്ളുക. അവരുടേ പ്രഭാവം കൊണ്ടുതന്നെയാണു് ആരും കാണാത്തു് ഞാൻ ഇങ്ങു കടന്നുവന്നതു്. ഞാൻ ഈ അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ എന്നേ ആരാനും കാണുകയാവട്ടേ, തടയുകയാവട്ടേ ചെയ്തില്ല. സുരശ്രേഷ്ഠന്മാർ നിയോഗിക്കയാൽ ഞാൻ ഭവതിയേ കണ്ടു് അവരുടേ സന്ദേശം അറിയിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ഭവതിയുടേ ഇച്ഛപോലേ പ്രവർത്തിക്കുക.”

മുഖ്യന്തി:—“ഞാൻ ആ ദേവന്മാരേ നമസ്കരിച്ചുകൊള്ളുന്നു. അത്രയുമല്ലാതേ അവരേ സംബന്ധിച്ചു് എനിക്കു് യാതൊന്നും ചെയ്യുവാൻ കഴികയില്ല. എന്നേ വേറുക്കേണ്ടതു് ഭവനാണു്. ഭവനാണു് എന്റേ ഈശ്വരൻ. ഞാനും എനിക്കു് ഏതാനുമുള്ള ധനവും ഭവനേറേ

താണ്ട്: ഭവാൻ എന്നേ വിശ്വാസപൂർവ്വം പരിഗ്രഹിച്ചാലും! ഹംസവചനം കേട്ടതിൽപ്പിന്നെ, ഞാൻ ഭവാനേയോർത്ത് ദഹിച്ചുകൊണ്ടാണിരിക്കുന്നത്. ഭവാനുവേണ്ടി ഞാൻ സർവ്വരാജാക്കന്മാരേയും പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു. ഏന്റേറ മാനം ഭവാനിലാണ് നില്ക്കുന്നത്. ഭവാൻ ഈ ഭക്തയേ വെടിയുകയാണെങ്കിൽ, ഭവാനേറ കാരണത്താൽ, വിഷത്തേയോ, അഗ്നിയേയോ, ജലത്തേയോ, കയറിനേയോ ആണ് ഞാൻ ആശ്രയിക്കുക!''

നളൻ:—“ലോകപാലന്മാർ ഭവതിയേ കാമിച്ചുനില്ക്കുവേ, ഭവതി വെറും മന്ത്രിയേ കാംക്ഷിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ട്? ലോകത്തേ സൃഷ്ടിക്കുന്ന ആ മഹാത്മാക്കൾ നമ്മുടെ ഈശ്വരന്മാരാണ്. അവരുടേ കാൽപ്പൊടിക്കുപോലും ഈ ഞാൻ വിലയില്ല. അതുകൊണ്ട്, ഭവതിയുടേ മനസ്സ് അവരിലാണ് ചെല്ലേണ്ടത്. ദേവന്മാർ വിപ്രിയം ചെയ്യുന്ന മനുഷ്യൻ മുത്യവീൻ ഇരയായിപ്പോകും. അവരുടേ ഭൃതനായി വന്നിരിക്കുന്ന ഞാൻ എന്റേറ ചുമതലയേ മറന്ന് ഭവതിയേ വരിക്കുയാണ് ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ അത് അവർക്ക് അപ്രിയമായിട്ടാണല്ലോ തീരുക. എന്നിൽ ഭവതിക്ക് പ്രിയമുണ്ടെങ്കിൽ, എന്റേറ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയെങ്കിലും, ഭവതി അവരിൽ ഒരാളേ വരിക്കേണ്ടതാണ്. ദേവന്മാരേ പ്രാപിച്ചു, ചൊടി പറയാത്തപുഞ്ചേലകൾ, വിചിത്ര ദിവ്യമാല്യങ്ങൾ, മുഖ്യഭൂഷണങ്ങൾ മുതലായവ നേടിക്കൊള്ളുക. ഈ ഭൂമിയേ മുഴുവൻ ഒന്നായി ഗ്രസിക്കുവാൻ ശക്തികൂടിയ ദേവേശനായ അഗ്നിയേ ഏതൊരു നാരിയാണ് ഭർത്താവായി വരിക്കാതിരിക്കുക?

ആരുടേ ദണ്ഡിനേ ചേരിച്ചാണോ സമ്യക് ഭൂതങ്ങളും ധർമ്മത്തിൽത്തന്നെ വർത്തിക്കുന്നത്, ആ യമനേപതിയായി കൈക്കൊള്ളാത്തവർ ആരുണ്ട്? ധർമ്മാത്മാവും മഹാത്മാവും ദൈത്യമുക്തനായ ദേവേന്ദ്രനേ ആരൊരുവർ വരിക്കയില്ല? ഈ മൂവരിലും ഭവതിക്ക് പ്രിയമില്ലെങ്കിൽ, ഈ സൂത്രത്ത് പറയുന്നത് കൈക്കൊണ്ട്, മനസ്സിൽ ശങ്കയൊട്ടും ചേരാതെ ലോകപാലനായ വരുണനേ ഭവതി വരിക്കുക!”

നൈഷധൻ പറഞ്ഞതുകേട്ട് ദമയന്തി ശോകത്താൽ കണ്ണീർ വാർത്ത്, ദേഹം വാറച്ച്, കൈകൂപ്പി നിന്നുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ സമ്യക് ദേവന്മാരേയും നമസ്കരിച്ചിട്ട് ഭവതിനേത്തന്നെ ഭർത്താവായി വരിക്കുന്നു, ഇത് സത്യമാണ്.”

നളൻ:—“ഞാൻ ദേവദൂതനായിട്ടാണ് വന്നിരിക്കുന്നതെന്ന് ഭവതി ഭാഷണം. ഈ ദൈത്യത്തിന് അനുസരിച്ച ഭവതി പ്രവർത്തിക്കുകയാണ് വേണ്ടത്. ദേവന്മാർക്കുവേണ്ടി ഞാൻ കൈയേറുവന്നുകാൽ എന്റേതാക്കിവെക്കുന്നത് ധർമ്മമാണോ? അന്യനുവേണ്ടി യത്നിക്കുവാൻ ആരംഭിച്ചിട്ട് ആ യത്നം സ്വന്തമാക്കുകയെന്നോ! ഞാൻ ചരാമൃതത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നവനാണെങ്കിലും, ഭവതി സ്വാമൃതത്തിനായി എന്നേ വരിക്കുന്നത് ഭവതിയേ സംബന്ധിച്ചെടുത്തോളം ധർമ്മം തന്നെ. എന്നാൽ, എന്റേ ഈ സ്ഥിതിയിൽ ഞാൻ ഭവതിയുടേ അഭിലാഷത്തിന് ഇണങ്ങിയാൽ എനിക്ക് അത് പാപമാണ്.”

ബാഷ്പാക്ഷയായി നില്ക്കുന്ന ശുചി:സ്മിതയായ ദമയന്തി, മനസ്സുകുടി, തക്കതായ ഉപായം കണ്ടുപിടിച്ചു.

മയന്തി:—“അപായം ചേരുന്ന ഒരു ഉപായം ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്. അപ്രകാരം പ്രവർത്തിച്ചാൽ ഭവൻ് ദോഷം തെല്ലും പറുകയില്ല. എന്റേറ സപയംവരത്തിൽ നരശ്രേഷ്ഠനായ ഭവാനും ഇന്റൻ തുടങ്ങിയ ദേവന്മാരും ഒത്തൊരുമിച്ചു വന്ന് ഒരിടത്തുതന്നെ സ്ഥിതി ചെയ്യണം. അപ്പോൾ, ആ ദേവന്മാരുടേ സന്നിധിയിൽ വെച്ച് ഞാൻ ഭവാനേ വരിക്കാം. അതു കാണുന്നതോടുകൂടി, ഭവൻ് ദൈത്യന്തേ സംബന്ധിച്ചെടുത്തോളം അപരാധിയല്ലെന്ന് അവർ ധരിച്ചുകൊള്ളൂ!”

ഈ ഉപായം കേട്ട് അത് സമ്മതിച്ച് നളൻ അവിടേ നിന്നു ദേവന്മാരുടേ മുമ്പിൽ മടങ്ങിവന്നു. മയന്തിയുടേ മറുപടി എന്തെന്നറിയുവാൻ ദേവന്മാർ് തിടുക്കമായി.

“അല്ലയോ, രാജാവേ, ഭവൻ് ആ ശുചിസ്ഥിതിയായ മയന്തിയേ കണ്ടുവോ? തെങ്ങളേപ്പറ്റി അവൾ എന്താണ് പറഞ്ഞത്?”

നളൻ:—“ഭവന്മാരുടേ നിയോഗപ്രകാരം മയന്തിയുടേ പാപ്പിടത്തിൽ, വൃദ്ധന്മാരായ ദണ്ഡധരന്മാർ കാവൽ നില്ക്കുന്ന ദ്വാരപ്രദേശം കടന്ന് ഞാൻ പ്രവേശിച്ചു. ഉള്ളിൽ ചെല്ലുന്ന എന്നേ അവിടേ യാതൊരാളും കണ്ടില്ല. ഭവന്മാരുടേ പ്രഭാവം കൊണ്ട് ആ രാജ്യശ്രീകളുമാത്രമേ എന്നേ കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. സവികൾ ചുഴന്നു നില്ക്കുന്ന നിലയിൽ ഞാൻ മയന്തിയേ കണ്ടു. എന്നേ കണ്ട് അവരെല്ലാവരും വിസ്ഥിതരായി. ഭവന്മാരേപ്പറ്റി ഞാൻ കീർത്തിച്ചു തുടങ്ങിയപ്പോൾ, അതിൽ

മനസ്സ് ചെലുത്താതേ അവൾ ഏന്നേയാണു് വരികകേ
 യുണ്ടായതു്. ഞാൻ അവളുടേ സ്വയംവരത്തിന്നു് ദേവ
 നാരോടു കൂടി ഒരുമിച്ചു ചെല്ലേണമെന്നും, അവരുടേ സ
 ന്നിധിയിൽ വെച്ചു് അവൾ ഏന്നേ വരികമെന്നും, അ
 തിൽ നിന്നു് ഈ ദൈത്യവിഷയത്തിൽ ഞാൻ നിരപരാ
 ധിയാണെന്നു് തെളിയുമെന്നും അവൾ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.
 ഇത്രയുമാണു് എന്റേ ഈ യാത്രയിലുണ്ടായ വൃത്താന്തം.
 ദേവേശ്വരനാരായ ഭവാന്മാരാനു് എനിക്ക് എല്ലാവർ
 ന്നാ പ്രമാണമെന്നു കൂടിയും ഉണർത്തിച്ചു കൊള്ളുന്നു!"

ഇത്രയും കേട്ടു ഉടനേ ദേവന്മാർ മറഞ്ഞു. നൈഷധ
 ന് വിദിച്ഛുരിയിലേക്കു് നിർബാധം യാത്ര തുടരുകയും
 ചെയ്തു.

ഭീമൻ ക്ഷണിച്ചതു് കൈക്കൊണ്ടു്, ദമയന്തികാമുക
 ന്മാരായി, മന്മഥപീഡിതരായി സർവ്വ രാജാക്കന്മാരും വ
 ന്നാചേന്നു്. ശുഭകാലത്തു് ചുണ്യമുഹൂർത്തത്തിൽ വിദിച്ഛൻ
 സ്വയംവരം ആഘോഷിച്ചു. കനകസ്മരങ്ങളാലും, തചി
 രതോരണങ്ങളാലും റോളിതമായ രംഗത്തിൽ രാജാക്ക
 ന്മാർ, പർവ്വതത്തിന്മേൽ സിംഹങ്ങളെന്നപോലേ സ്ഥിതി
 ചെയ്തു. സുരഭിലമാദ്യങ്ങളും, മണികണ്ഡലങ്ങളും ധരിച്ചു്
 ഭൂപാലന്മാർ പലതരം ആസനങ്ങളിൽ കയറിയിരിക്കവേ,
 ആ ചുണ്യരാജസഭ നാഗങ്ങളാൽ ഭോഗവതിയെന്നപോ
 ലേ വിളങ്ങി. വ്യാഘ്രങ്ങളാൽ ഗിരിഗുഹയെന്നപോലേ
 പുരുഷ വ്യാഘ്രങ്ങളാൽ ആ സഭ സമ്പൂർണ്ണമായി. ഇരിവു
 ലയ്ക്കുപോലേ തടിച്ചുരുണ്ട കൈകൾ ആകാരം, വണ്ണം
 മാട്ടുവം എന്നിവയാൽ പഞ്ചശീഷങ്ങളോടുകൂടിയ സർപ്പങ്ങളു

ഭേദപോലേ ശോഭിച്ചു. സുന്ദരകേശവും, രുചിരനാസികയും, ചാരുലോചനങ്ങളും, മഞ്ഞുളചില്ലികളും ചേർന്ന രാജമുഖങ്ങൾ ആകാശത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങളെന്നപോലേ തിളങ്ങി.

സദസ്സ് ഇങ്ങിനെ തെളിഞ്ഞു നിറഞ്ഞപ്പോൾ, ശ്രീഭാനനയായ ദമയന്തി ആ രംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവൾ സ്വന്തം പ്രഭയാൽ രാജാക്കന്മാരുടേ കണ്ണും കരളും ഒരു പോലേ കവർന്നു. അവരുടേ മിഴികൾ അവളുടേ ഓരോ അംഗത്തിൽ വീണതോടുകൂടി അവിടേത്തന്നേ ഉറച്ചുനിന്നതല്ലാതെ, ഇളകിയതേയില്ല. അനന്തരം, ഓരോ രാജാവിന്റേയും നാമം പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം സങ്കീർത്തനം ചെയ്ത് ദമയന്തിയേ കേൾപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. അപ്പോൾ തുല്യരൂപന്മാരായി അഞ്ചുപേർ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത് ആ ഭൈകുണ്ടു. അവരേവരും നിവൃ്തിശേഷമായ ആകൃതിയോടുകൂടി യിരിക്കയാൽ, അവരിൽനിന്ന് നളനേതിരിച്ചുറിയുവാൻ വൈദികർ കഴിഞ്ഞില്ല. അവരിൽ ഓരോ ആളേ നോക്കുമ്പോഴും ആ ആധിരതന്നേ നളനെന്നു അവൾക്ക് സംഭ്രമമുണ്ടായി. ഇവരിൽ നളൻ ആരെന്നും ദേവന്മാർ ആരെന്നും നല്ലവണ്ണം ബുദ്ധിചെലുത്തി പലപാട് ചിന്തിച്ചുനോക്കിപ്പോന്നു. ഒന്നും വെളിവാകാതെ ആ ഭാമിനി ഘോരദുഃഖത്തിൽ വീണു. പൃഥ്വീനത്തിൽനിന്ന് താൻ കേട്ടിട്ടുള്ള ദേവലക്ഷണങ്ങളൊന്നും ഇവരിലാരിലും ദമയന്തി കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ അവൾ ദേവന്മാരേത്തന്നേ ശരണം പ്രാപിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു. വാക്കുകൊണ്ടും മനസ്സുകൊണ്ടും ലോകപാലന്മാരേ വന്ദിച്ചു, കൈകൂപ്പിനിന്ന്, ദുഃഖത്താൽ ദേഹം വിറച്ചുകൊണ്ടു അവൾ പ്രാർത്ഥിച്ചതായിതു്: -

ഘോരസംഭവം വന്നു എന്നോട് പറഞ്ഞ അന്നുതന്നെ ഞാൻ നളനേ പതിയായി വരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്തോ ഈ സത്യം ഗ്രഹിച്ചു് ദേവന്മാർ അദ്ദേഹത്തേ എന്നിക്ക് വിട്ടു തരട്ടേ! മനസ്സുകൊണ്ടാവട്ടേ, വചനസ്സുകൊണ്ടാവട്ടേ വ്യഭിചരിക്കുന്നവളല്ലാ ഞാൻ. എന്തോ ഈ സത്യംകൊണ്ടു് ദേവന്മാർ നളനേ എന്നിക്ക് വിട്ടുതരട്ടേ! ദേവവിഹിതമായിട്ടാണ് നളൻ എന്തോ ഭർത്താവായതു്. ആ സത്യത്താൽ അദ്ദേഹത്തേ ദേവന്മാർ എന്നിക്ക് വിട്ടുതരട്ടേ. നളനേ രാധനയെന്ന പ്രതം സുദൃഢമായി അനുഷ്ഠിച്ചുവരുന്നവളാണ് ഞാൻ. ആ സത്യത്തേയോർത്തു ദേവന്മാർ നളനേ തന്നെ എന്നിക്ക് തരട്ടേ. ചുണ്ണശ്ലോകനായ നളരാജാവിനേ ഞാൻ കണ്ടറിയുമാറു് മഹേശ്വരന്മാരായ ലോകപാലന്മാർ അവരവരുടേ രൂപം കൈക്കൊള്ളട്ടേ.''

ദയനീതിയിൽനിന്നു് ദയനീയമായി ചുറപ്പെട്ട ഈ പരിഭവനം കേട്ടപ്പോൾ, അവൾക്കുള്ള പരമനിശ്ചയവും നൈഷധനിൽ ചേർന്ന അനുരാഗവും, മനോവാശുലിയും, ബുദ്ധിഭക്തിപ്രേമങ്ങളും കണ്ടു് ദേവന്മാർ തങ്ങളേ തിരിച്ചറിയുവാനുള്ള ശക്തി അവൾക്കു് നൽകി. അപ്പോൾ അവൾ, വിൽവു ചേരാതേയും, മിഴി ചിമ്മാതേയും, ചൊടി പറയാതേയും, ഭൂമി തൊടാതേയും, വാടാമാലയണിഞ്ഞും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവർ ദേവന്മാരാണെന്നും, വാടിയ മാലയോടും, വിൽവു ചൊടിയും ചേർന്നും മിഴി ചിമ്മിയും, ഭൂമിതൊടും സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ആൾ നളനാണെന്നും കണ്ടറിഞ്ഞു. ഉടനേ വൈദി യഥാധർമ്മം നളനേ പരിച്ചു. ആ ആയതാക്ഷി നാർമ്മത്താൽ പുഞ്ചലത്തുമ്പു്

ചിടിച്ചു നിന്നുകൊണ്ട് നളന്ദൻ കഴുത്തിൽ പരമശോഭനമായ വരണമാലയേ അലങ്കരിച്ചു. വരവണ്ണിനിയായ ദമയന്തി നളനേ ഭർത്താവായി വരിച്ചതുകണ്ട് രാജാക്കന്മാരിൽനിന്ന് സന്തോഷത്താൽ ഹാഹാശബ്ദം ഉറക്കേ മുഴങ്ങുകയും, ദേവന്മാരും മഹേഷികളും നന്നാനന്നെന്ന് ഘോഷിക്കുകയും ചെയ്തു. വീരസേനചുത്രനായ നളരാജാവകളേ, ഭൈമിയേ പരിഗ്രഹിച്ചതിൽപ്പിന്നേ, ആ വരാംഗിയേ ഹാദ്രമായ സന്തുഷ്ടിയോടുകൂടി സമാശ്വസിപ്പിച്ചു.

‘എടോ, കല്യാണി, ഭവതിയിൽ പ്രേമം കൂടിയ ഏതെന്ന, ഭവതി ദേവന്മാരേപോലും നിരാകരിച്ച്, ആ ദേവന്മാരുടേ സന്നിധിയിൽവെച്ചുതന്നേ വരിക്കയാൽ ഞാൻ ഇനിമേൽ ഭവതിയുടേ ചൊല്ലടിക്കു നില്ക്കുന്ന ഭർത്താവാണ് അറിഞ്ഞുകൊള്ളുക. എന്ദൻ ദേഹത്തിൽ പ്രാണനുള്ള കാലം പരേ ഞാൻ ഭവതിയുടേയാണ്; ഇതു സത്യംതന്നെ.’

ഈ വാക്കുകളേ ദമയന്തി കൈകൂപ്പി നിന്നുകൊണ്ട് സസന്തോഷം ആദരിച്ചു. അതിൽപ്പിന്നേ അവർ പരസ്പരം മനസ്സിണങ്ങിക്കൊണ്ട് ദേവന്മാരുടേ മുമ്പിൽചെന്നു നിന്നു. നളനേ ഭൈമി വരിച്ചതിൽ ലോകപാലന്മാർ സന്തുഷ്ടരാകതന്നേയാണ് ചെയ്തത്. അവർ ഓരോരുത്തരും ഈരണ്ടുവീതമായി എട്ടു വരങ്ങൾ നളന്നു കൊടുത്തു. യജ്ഞത്തിൽ പ്രത്യക്ഷദർശനവും, ശ്രേഷ്ഠവും ശുഭ്രമായ പരഗതിയുമാണ് ശക്രനിൽനിന്ന് നളന്നു കിട്ടിയ വരങ്ങൾ. ഇച്ഛിക്കുന്നെടത്തു് താൻ ആവിർഭവിച്ചുകൊള്ളാമെന്ന സത്യവാക്കും, സ്വയംപ്രഭയോടുകൂടിയ ചുണ്ഡലോകങ്ങളും അഗ്നി നളന്നു കൊടുത്തു. അന്നരസന്തേയം ധ

കർമ്മനിഷ്ഠയേയുമാണ് യമൻ നൽകിയത്. ഉത്തമഗന്ധം കലർന്ന പൂമാലകൾ കൊടുക്കുകയും, തന്നെ ഏങ്ങ കാണേണമെന്ന് ഇച്ഛിക്കുന്നുവോ, അങ്ങ വന്നുകൊള്ളാമെന്ന് ഏല്ക്കുകയും വരുണൻ ചെയ്തു. വരദാനം കഴിഞ്ഞിട്ട് ലോകചാലന്മാർ സപ്തർഷിണികൾ കയറി. ദമയന്തിസപതം വരം നിറുവുകയാൽ രാജാക്കന്മാർ വിസ്മിതരും സന്തുഷ്ടരും ആയി അവരവരുടേ രാജ്യത്തേക്ക് തിരിച്ചു. ദമയന്തിനളന്മാർ തമ്മിലുള്ള വിവാഹം മഹാമനസപായായ ഭീമൻ സംപ്രീതനായി കൊണ്ടാടി. ഏതാനും നാൾ അവയടേയ്ക്കുമാകാമം പാർത്തിൽപ്പിന്നെ നളൻ ഭീമന്റെ അനുജനായോടുകൂടി സപതം നഗരത്തിലേക്ക് പോകയും ചെയ്തു.

രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

നാരിരണമായ ദൈവിയ നേടിയ ചുണ്ഡശ്ലോകനായ നളൻ, ശചിയോടുകൂടി ശക്രനെമ്പോലേ രമിച്ചുവന്നു. സൂര്യനേപോലേ തേജസ്സുകൂടിയ നൈഷധൻ അതിസന്തുഷ്ടനായി പ്രജകളേ യഥാധർമ്മം പരിപാലിച്ചു രഞ്ജിപ്പിച്ചു. നഹുഷചക്രനായ യയാതിയേപ്പോലേ ധീമാനായ നളൻ അശപമേധവും മറ്റു പല യാഗങ്ങളും ഭൂരിഭക്തിയോടുകൂടി നടത്തി. ദമയന്തിനളന്മാർ രമണീയങ്ങളായ വനങ്ങളിലും ഉപവനങ്ങളിലും വിഹരിച്ചുകൊണ്ടു വരവേ അവർക്ക് ഇന്ദ്രസേനനെന്നും ഇന്ദ്രസേനയെന്നും രണ്ടു മക്കളുണ്ടായി. ആ അപത്രിങ്ങളോടുകൂടി അവർ സാനന്ദം വാണവന്നു.

ഭൈരിണയം കണ്ടു സപ്തത്തിലേക്കു തിരിച്ചു പോകുന്ന ലോകചാലന്മാർ വഴിക്കവെച്ചു പാപരണോടു കൂടി വരുന്ന കലിയേ കണ്ടു.

ഇന്ദ്രൻ:—ഘ്രിടോ, കലി, പാപരണൻ സാഹായ്യത്തോടുകൂടി ഭവാനു ഇപ്പോൾ എവിടെക്കാണ് പോകുന്നതു്?

കലി:—ദൈവന്തിസപയംവരത്തിന്നു്. എന്റേ ഹൃദയം അവളിൽ ഉറച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ചെന്നു അവളേ ഹരിക്കും.

ഇന്ദ്രൻ:—സപയംവരം ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞുപോയല്ലോ! ഞങ്ങളുടേ അധികവെച്ചുതന്നെ അവൾ നളരാജാവിനേ പതിയാലി വരിച്ചിരിക്കുന്നു.

കലി:—ഘ്രിതു്! ദേവന്മാരുടേ മധ്യത്തിൽവെച്ചു അവൾ ഒരു മനുഷ്യനേ ഭർത്താവായി വരിച്ചുവെന്നോ! എന്നാൽ, അതിലോരമായ ദണ്ഡത്തിന്നു് ന്യായമായി അവൾ അർഹയാണ്.

ഇന്ദ്രൻ:—ഞങ്ങളുടേ സമ്മതപ്രകാരമാണ് ദൈവന്തി നളനേ വരിച്ചതു്. സർവ്വഗുണങ്ങളും തികഞ്ഞ നളരാജാവിനേ ആശ്രയിക്കാത്തവൾ ആരുണ്ടു്! ആ സുചരിതൻ സർവ്വധർമ്മജ്ഞനും സർവ്വവേദജ്ഞനാണ്. ധർമ്മചിതമായ യജ്ഞങ്ങളാൽ നളന്റേ ഗൃഹത്തിൽ ദേവന്മാർ നിത്യം സംതുഷ്ടികൊള്ളുന്നുണ്ടു്. അഹിംസാനിരതനും സത്യവാദിയും, ദുഃഖപ്രതന്നമാണ് നളൻ. ലോകകചാലതുല്യനായ ആ ചുരുഷപ്യാലൂനിൽ നിത്യോത്സാഹം, ധൃതി, ജ്ഞാനം, തപസ്സ്, ശൌചം, ദമം, ശമം എ

ന്നിവ നിർബ്ബാധം കുടികൊള്ളുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള നളനേ ഏതൊരുവൻ ശപിക്കുവാൻ കാമിക്കുന്നുവോ അവൻ സ്വന്തം ആത്മാവിനേത്തന്നേ ശപിക്കുന്ന മൂഢന്മാരും ആത്മംലാതിയുമാണ്. ഇത്രയും ഗുണങ്ങൾ കൂടിയ നളനേ ദ്രോഹിക്കുവാൻ കരുതുന്നവൻ ആഴവും വീതിയും കൂടിയ ഘോരമായ നരകങ്ങളിൽ ആണ്ടുപോകും.”

കലിയോടു ഇതിലധികമൊന്നും പറയുവാൻ ലോകചാലന്മാർ നിന്നില്ല. അവർ കലിദാചരന്മാരേ വിട്ട് അവരവരുടേ സ്ഥാനത്തേക്ക് പോയി. കലിക്കാവട്ടേ ക്രോധം സഹിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. നളനേ നശിപ്പിക്കുകതന്നേ വേണമെന്ന് നിശ്ചയിച്ച് അതിലേക്ക് ദാചരനേ കലി ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു.

“നാം നളനേ ആക്രമിക്കണം. ദൈവിയോടു കൂടി മരിക്കുവാൻ നാം അവനേ വിടരുത്. അവനെ രാജ്യത്തിൽനിന്ന് തള്ളിക്കളയണം. അത് ചുരുക്കളിവഴിക്ക് നമുക്ക് എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കാം. ദ്വൈതകാലത്ത് അക്ഷങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കുകയാണ് ഭവാനു എനിക്ക് ചെയ്യേണ്ട സാഹായ്യം.”

കലിയും ദാചരനും തമ്മിൽ ഇങ്ങിനെ ഏല്പാടുചെയ്തു. അവർ നൈഷധരാജാവു വാഴുന്നെടത്തേക്ക് നേരേ നടന്നു. അവിടേയെത്തി, നളനിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ പഴുതു നോക്കിക്കൊണ്ടു ഒരു പുന്തിരാണ്ടു കാലം മുഴുവൻ കലിക്ക് നാഷധത്തിൽത്തന്നെ പാക്കേണ്ടിവന്നു. ഒടുവിൽ അന്തരം കണ്ടുകിട്ടി. ഒരുനാൾ, സന്ധ്യാവന്ദനകാലത്ത്, മൂത്രവിസർജ്ജനം കഴിഞ്ഞിട്ട് കാൽകഴുകുവാൻ നൈ

കുടൻ മറന്നുപോയി. ആ തരത്തിൽ കലി ആ രാജാവിൽ പ്രവേശിച്ചു. അതിൽപ്പിന്നെ കലിയെന്ന് നളന്ദൻ ഞാതാവായ ചുണ്ണരനെ കണ്ടു ചുതുകുളിക്ക് പ്രേരണ ചെയ്തു.

“അല്ലയോ, ശത്രുമുട്ടുന്നനായ ചുണ്ണര, ഭവാനുചെന്ന് നളനേ വിളിച്ചു ആ രാജാവോടുകൂടി ചുതു കുളിക്കുക. എന്റേ സാഹായ്യത്താൽ ചുതിൽ ഭവാനു നളനേ അടിമപ്പെടുത്തി നിഷ്ഠേശപരനായി വാണ കൊളുളുകു.”

ഇതു പ്രലോഭനത്താൽ ചുണ്ണരൻ വശീകൃതനായി. കലിയാവട്ടേ, കാളയായിച്ചമഞ്ഞു ആയാളുടേ പിന്നാലേകൂടി. ചുണ്ണരൻ ഉടനേ ചെന്ന് നളനേ കണ്ടു ചുതിന്നായി വീണ്ടും വിണ്ടും വിളിച്ചു. ആ പോർവിളി മഹാ മനസ്സായി നളനു ക്ഷമിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതു കൊണ്ടു, വൈദികുടേ മുമ്പിൽ വെച്ചുതന്നേ അദ്ദേഹം തന്റേ ഞാതാവോടുകൂടി ചുതുകുളിയിൽ ഏപ്പെട്ടു. ചുണ്ണരൻ പണയം വെച്ചതു് ആ കാളയേയാണു്. കല്യാവേശത്താൽ, നളൻ വസ്രുങ്ങൾ, വാഹനങ്ങൾ, സ്വണ്ണുഭൃങ്ങണങ്ങൾ മുതലായവ കൂട്ടം കൂട്ടമായികൈവിട്ടു തുടങ്ങി. ചുതിൽ മദോന്മത്തനായിത്തീന്നു രാജാവിനേ സുഹൃത്തുകൾക്കൊക്കും തടുക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. രാജാവിന്റേ ആതുരവസ്ഥകണ്ടു, അദ്ദേഹത്തേ ചുതിൽ നിന്നു പിന്നാറുന്നതിലേക്കു മന്ത്രിമാരോടുകൂടി ചെരരജനങ്ങൾ അവിടേ വന്നു. ഇതുകണ്ടു, സുതൻ ദമയന്തിയുടേമുമ്പിൽചെന്ന്, “ഇതു, ചെരരജനങ്ങൾ കാല്യാർത്ഥം പടിക്കൽ വന്നു നി-

പുസ്തകം. അക്കൂട്ടത്തിൽ സർവ്വ മന്ത്രിമാരുമുണ്ട്. ആ യഥാർത്ഥ ഭക്തികൾ രാജാവിനുണ്ടായിരിക്കുന്ന വ്യസനം കണ്ട് അത് സഹിക്കുവാൻ വയ്യാതെയാണ് ഇങ്ങ് വന്നിരിക്കുന്നത്. ദേവി ഇക്കാര്യം മഹാരാജാവിനേ ധരിപ്പിച്ചാലും—എന്ന് ഉണർത്തിച്ചു. ദമയന്തിയാവട്ടേ, ശോകത്താൽ മനസ്സടഞ്ഞു, കണ്ണിർ വാർത്ത ഞാണ്ടയിടറിക്കൊണ്ട് മന്ത്രികളുടേയും ചെരന്മാരുടേയും ആശ്വനത്തേപ്പറ്റിയും, അപമേ കാണേണ്ട ആവശ്യകതയേപ്പറ്റിയും വീണ്ടും വീണ്ടും വിളിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടും, ഇടവിടാതെ വിലപിച്ചിട്ടും കല്യാവിഷ്ണുവായ രാജാവു ഒന്നോതന്നെ മിണ്ടാതിരിക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. ഇതറിഞ്ഞു ചെരന്മാർ ലജ്ജിതരായി, രാജാവു നശിച്ചുകഴിഞ്ഞുവെന്ന് ഓർപ്പിച്ചു അവരവരുടേ വഴിക്ക് തിരിച്ചുപോയി. നളനും ചുഷ്ണരനുംകൂടി പലമാസങ്ങൾ ചൂതാടിക്കൊണ്ടുവന്നു; ഒടുവിൽ രാജാവിന്റെ സർവ്വധനങ്ങളും നിശ്ശേഷം നശിച്ചു.

പുണ്യശ്ലോകനായ നളൻ ഉന്മത്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതുകണ്ട് ഭിമനന്ദിനിയേശോകാർത്തയായി, മനസ്സുകെട്ടു ഭാരണമായ ഭാവിയേപ്പറ്റി ചിന്തിച്ചുതുടങ്ങി. സർവ്വസംഭവം നശിച്ചുപോയിരിക്കുന്നതും, ഘോരവിപത്ത് നേരിട്ടിരിക്കുന്നതും ഓർത്ത് തന്നേറ പരിചാരിണിയും ഹിതകാരിണിയും, സർവ്വാർത്ഥകുശലയും, അനുരക്തയും, സുഭാഷിണിയുമായ ബൃഹസ്പതിനേ വിളിച്ചു, അമാത്യന്മാരേ കാഴ്ച ചെയ്യാൻ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ നിയോഗിച്ചു. തങ്ങൾക്ക് ഭാഗ്യമുണ്ടോയെന്ന് ഒരിക്കൽകൂടി പരീക്ഷിക്കാമെന്ന് കരുതി അവർ അവിടേ അവിളംബം വന്നപ്പോൾ

ണ്. എന്നാൽ, അപ്പൊഴും നളൻ യാതൊന്നും ഉരിയാടുകയുണ്ടായില്ല. ഇതു കണ്ടു് ലജ്ജിതയായിത്തീർന്ന ദമയന്തി ഉടൻ അവിടം വിട്ടു് തനതിടത്തേക്കു പോയി. എന്നിട്ടു്, ഭർത്തൃപരാജയത്താൽ ശോകപീഡിതയായ ഭൈമി വീണ്ടും ബൃഹസ്പേനയേ വിളിച്ചു്, സൃതനായ വാർഷ്ണേയനേ നളരാജാവിനേറ ആജ്ഞയിൽ വിളിക്കുന്നതിന്നു് ഏല്പിച്ചു. ആ ധാത്രി വിശ്വസൂത്രന്മാരേ അയച്ചു് വാർഷ്ണേയനേ ദമയന്തിയുടേ മുമ്പിൽ വരുത്തി. ദേശകാലജ്ഞയായ ആ ഗുണവതി, മൃദുസപരത്തിൽ സപാനനചൂർച്ചം വാർഷ്ണേയനോടു് കാലോചിതം മേലിൽ ചെയ്യേണ്ടുന്നതു് എന്തെന്നു് പറഞ്ഞു.

ദമയന്തി:—“അല്ലയോ, സൃത, ഭവാനേ സംബന്ധിച്ചു് രാജാവിനേറ നടപടി എപ്പോഴും എത്ര സ്നേഹത്തോടുകൂടിയാണെന്നു് ഭവാനു തന്നെ അറിയാമല്ലോ. ഇപ്പോൾ കഷ്ടത്തിൽ കുടുങ്ങിയിരിക്കുന്ന രാജാവിനേ വെല്ലുന്നെടത്തോളം രാജാവിന്നു് മൃതിൽ മാത്സർയ്യം കൂടിക്കൂടി വരികയാണു് ചെയ്യുന്നതു്. ചുഷ്ണരന്നു് അനുകൂലമായിട്ടും രാജാവിന്നു പ്രതികൂലമായിട്ടുമാണു് എപ്പൊഴും അക്ഷങ്ങമം വീണുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്. സുഹൃജ്ജനം പറയുന്നതൊന്നും രാജാവു് കേൾക്കുന്നില്ല. മോഹിതനായ അദ്ദേഹം എന്റേ വാക്കിനേയും അനാദരിക്കുന്നു. ഇതിൽ മഹാത്മാവായ രാജാവിൽ ഞാൻ ദോഷം ചുമത്തുന്നില്ല. മോഹംകൊണ്ടു മാത്രമാണു് അദ്ദേഹം ഞാൻ പറയുന്നതു് കൈക്കൊള്ളാത്തതു്. ഇതു സ്ഥിതിയിൽ ഞാൻ ഭവാനേയാണു് ശരണം പ്രാപിക്കുന്നതു്. ഞാൻ പറയുന്നതുപോലേ ഭവാനു പ്ര

വർത്തിക്കുന്നു. രാജാവ് ഈ ചൂതാട്ടത്താൽ തീരെ നശി
 ക്കുകതന്നെ ചെയ്യുമെന്നോർത്ത് എന്റേ മനസ്സിന് ഒട്ടും
 തെളിമയില്ല. ഭവാൻ ഉടനേതന്നെ ചെന്ന്, രാജാവിന്
 ഏറ്റവും പ്രിയം ചേർന്നവയും മനോജവം കൂടിയവയുമാ
 യ കുതിരകൾ ചൂട്ടി, രഥം ഒരുക്കി നിർത്തുക. എന്റേ ഈ
 മക്കളേ അതിൽ കയറി എന്റേ അച്ഛന്റേ രാജധാനി
 യായ കണ്ഡിനത്തിലേക്ക് കൊണ്ടുപോകുന്നു. മക്കളേ
 യും രഥത്തേയും അശ്വങ്ങളേയും എന്റേ ജ്ഞാതികളേ
 ഏല്പിച്ചതിൽപ്പിന്നെ, ഭവാൻ അവിടേത്തന്നെ പാർക്കുക
 യോ മറ്റു വല്ലെടത്തേക്കും പോകുകയോ ഇച്ഛംപോലേ
 ചെയ്യാം.’

ദമയന്തി പറഞ്ഞതുകേട്ട് നളസാരഥിയായ വാർ
 ഘ്നേയൻ രാജാവിന്റേ അമാത്യന്മാരോടുകൂടി ആലോചി
 ച്ചതിൽപ്പിന്നെ, രാജചൂത്രിയേയും രാജചൂത്രനേയും തേ
 മിൽ കയറി വിദ്ദിച്ചുരിയിലേക്ക് പോയി. അവിടേ ചെ
 ന്ന് ഇന്ദ്രസേനനേയും ഇന്ദ്രസേനയേയും രഥത്തേയും അ
 ശ്വങ്ങളേയും ഭീമരാജാവിനേ ഏല്പിച്ചു, നളരാജാവി
 നേയോർത്ത് ശോകാർത്തനായി പലെടത്തും ചുറ്റിത്തി
 രിഞ്ഞിട്ട്, ഒടുവിൽ, ആ സാരഥി അയോധ്യയിൽ പ്രവേ
 ശിച്ചു. ഋതുചണ്ണരാജാവിന്റേ സാരഥ്യം കൈയേറ്റു്
 അവിടേ പാർത്തവന്നു.

നളന്നുള്ള രാജ്യവും ധനവും മുഴുവൻ ചുഷ്ണരൻ ചൂ
 തുകളിച്ചു തട്ടിപ്പറിച്ചു. ദൈമിയൊഴികേ, മറ്റു യാതൊ
 രു ധനവും നൈഷധന് ഇല്ലാതായി. ഇനിയും കളിക്കേ
 ണമെങ്കിൽ പണയമെന്തെന്ന് ചോദിക്കയും, സർവ്വധന

പുറം താൻ നേടിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുകയാൽ, അവശേഷിച്ചിട്ടുള്ള ദമയന്തിയേ, സമ്മതമാണെങ്കിൽ, പണയം വെക്കുമെന്ന് ചൂണ്ടിപ്പറയുകയും ചെയ്തുകൊണ്ട് ചുണ്ണരൻ ചെട്ടിച്ചിരിച്ചു. ഇതിന്, ക്രോധത്താൽ മനസ്സു പിളർന്ന ഉൻ ദരക്ഷരം പോലും ശബ്ദിച്ചില്ല. തനിക്കുള്ള മഹത്തായ ധനം മുഴുവൻ അന്ത്യാധീനമാകയാൽ ആ മഹായശസ്വി സർവ്വ ഭൂഷണങ്ങളേയും വെടിഞ്ഞു്, റെറുമുണ്ടു മാത്രം ഉടുത്തു്, സൂചുത്തുക്കുറിക്കെല്ലാം ശോകം വദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു് കൊട്ടാരത്തിൽ നിന്നു് പുറത്തേക്കിറങ്ങി. അദ്ദേഹത്തേ ഏകവസ്ത്രയായിത്തന്നേ ദമയന്തി ചിന്തുടൻ. പതിയോടുകൂടി നൈഷധൻ മൂന്നു നാൾ മുഴുവൻ ആ നഗരത്തിൽത്തന്നേ ചാർതു. ഇതിനിത്തു്, നളനേ ആരാനും ആദരിക്കുന്നതായാൽ അവനേ കൊല്ലുന്നതാണെന്നു് ചുണ്ണരൻ വിളംബരപ്പെടുത്തി. ആ ഘോരശാസനത്താലും, ചുണ്ണരഭീതിയാലും പൌരന്മാരാൾക്കും നളനേ സൽകരിക്കാതായി. സൽകരോഹ്നായിരുന്നിട്ടും ആർക്കും വേണ്ടാതായ ആ രാജാവു് നഗരം വിട്ടു് വെളിയിൽ കടന്നു്, വെറും വെള്ളം മാത്രം കുടിച്ചുകൊണ്ടു് മൂന്നു നാൾ കഴിച്ചുകൂട്ടി. അപ്പൊഴേക്കും വിശപ്പു് അടക്കുവാൻ വയ്യാതാകയാൽ വല്ല കായൊ കിഴങ്ങൊ കിട്ടുമോയെന്നു് നോക്കിക്കൊണ്ടു് നളൻ ദമയന്തിയോടുകൂടി അവരേ നിന്നു് പുറപ്പെട്ടു. വിശന്നുവിശന്നു തളന്നുകൊണ്ടു് പലനാൾ നടന്നതിൽപ്പിന്നേ, ഭരിടത്തു്, ചൊൻചിറകുകൾ ഉണ്ടാക്കിയ ഏതാനും പക്ഷികളേ കാണുകയാൽ, തനിക്ക് തൽകാലം ആഹാരത്തിനുള്ള വക അവതന്നേ

യാകട്ടേയെന്നു കരുതി, അവയേ പിടിക്കുവാൻ തന്റേറു റോ മുണ്ടുഴിച്ചു അവയേ മൂടി. ഉടനേ ആ പക്ഷികൾ ആ മുണ്ടോടു കൂടി മേല്ലോട്ടു പറന്നു. നഗ്നനായി, തലതാഴ്ത്തി, വെറും മണ്ണിൽ നില്ക്കുന്ന നളനേ കണ്ടു ആ പക്ഷികൾ കൃതാർത്ഥരായി.

എടോ, മുഴുത്ത റുബ്ബലേ, ഞങ്ങൾ പക്ഷികളല്ല, അക്ഷങ്ങളാണ്. നീ മുണ്ടുടുത്തു നടക്കുന്നതിൽ ഞങ്ങൾക്ക് പ്രിതിയില്ലായ്മയാൽ, ഈ റോമുണ്ടു കൂടിയും കൈക്കലാക്കുവാനാണ് ഞങ്ങൾ വന്നതു്.”

തന്റേറു ദരേ വസ്രം കൂടിയും ഇല്ലാതാകയും ആ പക്ഷികൾ അക്ഷങ്ങളാണെന്നു് അറിയുകയും ചെയ്തതിൽ പിന്നേ നളൻ ദമയന്തിയോടു് ഇങ്ങിനേ പറഞ്ഞു:—

“എടോ, ശോഭനേ, ഇവയുടേ കോപംകൊണ്ടു് ഞാൻ ഐശ്വര്യത്തിൽ നിന്നു് ദ്രംശിച്ചു്, അഴലും വിശപ്പും വളന്നു്, ജീവിക്കുവാൻ വഴികാണാത്ത നിലയിലായിരിക്കുന്നു. ഇവയാൽത്തന്നേയാണ് നിഷധവാസികൾ എന്നേ സൽകരിക്കാതിരുന്നതു്. ഇപ്പോൾ ഇവ പക്ഷികളായി വന്നു് എന്റേറു ഏകവസ്രത്തേക്കൂടിയും ഹരിച്ചുകൊണ്ടു പോയിരിക്കുന്നു. ഭവതിയുടേ ഭർത്താവായ ഞാൻ ഘോരവിപത്തിൽപ്പെട്ടു് ദുഃഖിതനായി മനസ്സുടഞ്ഞ നിലയിൽ ഭവതിയോടു പറയുന്ന ഹിതവാക്കു് ഭവതി കൈക്കൊള്ളണം. ദക്ഷിണാചമത്തിലേക്കു് ഒരുകൂട്ടം പാമ്പന്മാർ ഇതാ, പോകുന്നു. ഗൃക്ഷവന്തപർവ്വതത്തേയും വിന്ധ്യശൈലത്തേയും പയോഷ്ഠിനദിയേയും കടന്നു് അവന്തിയിൽ കൂടിയാണ് ഇവർ ചെല്ലുക. ധാരാളം ഹലമു

ലങ്ങോട്ടുകൂടിയ താപസാശ്രമങ്ങൾ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കുണ്ട്. ഇതു തന്നെയാണ് വിദ്വരാജ്യത്തേക്കുള്ള വഴി. ഈ വഴി ക്ഷതനേ അയോധ്യയിലേക്കും ചെല്ലാം. അതിനപ്പുറമാണ് ദക്ഷിണാപഥം.”

കരുതലോടുകൂടിത്തന്നെയാണ് നളൻ ദമയന്തിക്കു വഴി കാണിച്ചു കൊടുത്തത്. ഭർത്താവിന്റേറ ഉദ്ദേശം ഗ്രഹിച്ചു ടുഖാതുരയായ ഭൈമി കണ്ണിർ വാത്ത് ദയനീയമായി വിലപിച്ചു.

ദമയന്തി:—“അയ്യോ എന്റേറ മനസ്സു വല്ലാതേ കലങ്ങി മറിയുന്നു. എന്റേറ അംഗങ്ങളെല്ലാം തളരുന്നു. ഭവാനേറ മനോരഥത്തേപ്പുററി ചിന്തിക്കാനോടും മനസ്സു പിളൺ പിളൺ പോകുന്നു. രാജ്യത്തിൽ നിന്നു ഭൃഷ്ടനായ, സർവ്വ ധനവും നശിച്ചു, ഉടുത്തിരുന്ന ഒറ്റമുണ്ടു കൂടിയും കൈവിട്ടു വിശന്നു തളന്നിരിക്കുന്ന ഭവാനേ ഈ നിജ്ജനവനത്തിൽ ഞാൻ വെടിഞ്ഞുപോകുന്നതെങ്ങിനെ? വിശന്നും വലഞ്ഞുംകൊണ്ടും, സുഖത്തിന്നു വഴിയെങ്ങെണ് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭവാനു ഈ ഘോരവനത്തിൽ തളച്ചു തിത്തുതരുന്നതിന്നു ഞാൻ ഭവാനേറ ഒരഭിമുഖത്തേ സഞ്ചരിക്കട്ടേ. സർവ്വദുഃഖങ്ങൾക്കും ഭായ്യയേപ്പോലെ മരണാത ഘോഷധമില്ലെന്നു പണ്ഡിതന്മാർ പറയുന്നത് സത്യമാണ്.”

നളൻ:—“ഭവതി പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. ഭായ്യയേപ്പോലെ പുരുഷനു മരണാത മിത്രമില്ല. ആർത്തന്നു ഭായ്യയേപ്പോലെ മരണാത ഘോഷധമില്ല. അതുകൊണ്ടു, ഞാൻ ഭവതിയേ എപ്പോഴെങ്കിലും പരിത്യജിക്കുമോ? ഭവതി

വെറുതേ എന്നിനാണു് ശങ്കിക്കുന്നതു്. ഭവതി എന്നേ വെടിയുന്നതായാൽ കൂടിയും ഞാൻ ഭവതിയേ അങ്ങിനേചെയ്തയില്ല.”

മധുന്തി:—“ഭവാനു് എന്നേ അകാറുവാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ, എന്നിനാണു് വിദർശിപ്പേക്കുള്ള വഴി എന്നിക്ക് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു തരുന്നതു്”? ഞാൻ ഭവാനു് പരിത്രാജ്യമല്ലെന്നു് എന്നിന്നറിയാം. എങ്കിലും, വ്യാമോഹത്താൽ ഭവാനു് എന്നേ തൃപ്തിപ്പെടുമോ എന്നു് എന്നിക്ക് ഭയമില്ലായില്ല. ഭവാനു് വീണ്ടും വീണ്ടും മാറ്റത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നതു കേട്ടു് എന്നിൽ ശോകം വരുകുന്നു. ജ്ഞാതിപാർശ്വത്തിലേക്കു് പോകേണമെന്നാണു് ഭവാനു് അഭിപ്രായമെങ്കിൽ നമുക്കു് ഇരുവർക്കും ഒരുമിച്ചു് വിദർശിപ്പേക്കു് ചെയ്യാം. വിദർശാജാവായ എന്റേറ അച്ഛൻ ഭവാനേ യഥോചിതം മാനിക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൽക്കാരം കൈക്കൊണ്ടു് നമുക്കു് അവിടേ സസുഖംപാർക്കാം”

നളൻ:—“രാജ്യാധികാരത്തേ സംബന്ധിച്ചു് ഭവതിയുടേ അച്ഛനു് എത്രത്തോളം അഭിമാനമുണ്ടോ അത്രയും എന്നിന്നുണ്ടു്. ഞാൻ ഇപ്പോൾ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാണു്. ഈ വിഷമസ്ഥിതിയിൽ ഞാൻ ഭവതിയുടേ അച്ഛനേ ചെന്നുകാണുന്നതു് എന്നിക്ക് അഭിമാനോചിതമല്ല. ധനസമൃദ്ധനായി, ഭവതിക്കു് ഹർഷവർണ്ണനായി അവിടേ വന്നിട്ടുള്ള ഞാൻ, ഇന്നു് രാജ്യഭ്രഷ്ടനായി, ഭവതിക്കു് ശോകവർണ്ണനായി അങ്ങോട്ടു് പോകുന്നതെങ്ങിനേ!”

വിദർശിപ്പേക്കു് പോകുവാൻ നളൻ സമ്മതിച്ചില്ലെങ്കിലും, തന്നെക്കുറിച്ചുള്ള ശങ്ക മുഴുവൻ നീങ്ങുമാറു് ആ

ഓരോരുത്തരുടെയും കർമ്മങ്ങളുടെ ഫലം വീണ്ടും വീണ്ടും സാ
 ന്താനം ചെയ്തു. വിശപ്പും ദാഹവും വളർന്നു അവർ ആ കാ
 ലിൽ ചുറ്റിനടക്കുമ്പോൾ, ഒരു വഴിയമ്പലം കണ്ടു് അ
 തിന്നുളളിൽ കടന്നു. പൊടി ചുരണ്ടു് മലിനനായി, നഗ്ന
 നായ നളൻ ദമയന്തിയോടുകൂടി ആ വഴിയമ്പലത്തി
 ലേ വെറും നിലത്തു് ചെന്നുകിടന്ന ഉടനേ വല്ലാത്ത ത
 ത്തിച്ചയാൽ ഉറങ്ങിപ്പോയി. ദുഃഖത്താൽ തളന്നു സുകുമാ
 രിയായ ആ പാവപ്പെട്ട ദമയന്തിയും പെട്ടെന്നു് നിദ്രാ
 വശഗയായി. നളൻറെ ഉറക്കം അധികം നേരം നീണ്ടു
 നിന്നില്ല. ചോരശോകം ഹൃദയത്തേ ദുസ്സഹമായി കടഞ്ഞു
 കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിനു് മുൻപോലേ ഉറങ്ങുവാ
 ന്ൻ കഴിയുന്നതെങ്ങിനേ? രജ്യത്തേ അപഹരിച്ചതും, സു
 ഹൃജ്ജനം വേർപെട്ടതും, ഉടുത്തിരുന്ന ദേഹമുണ്ടുകൂടിയും
 ഇല്ലാതായതും മറ്റു വിചിത്രങ്ങളുമെല്ലാം ഒന്നൊന്നായി
 ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു് നളൻ വിവശനായി സ്ഥിതിചെയ്തു.

“ഞാൻ എന്തുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനേ ചെയ്യുകയാ? ഇതു
 ചെയ്യാതിരുന്നാൽ എന്താവും? എനിക്ക് നല്ലതു് ആത്മത്യാ
 ഗമോ? എന്നിൽ അനുരക്തയായ ഇവൾ ഞാൻ നിമിത്ത
 മാണ് ഇങ്ങിനേ ദുഃഖിക്കുന്നതു്. ഞാനു അകലുകയാണെ
 കിൽ, ഇവൾ സപജനത്തേ അനേപഷിച്ചുകൊണ്ടു് എ
 ങ്ങാനും പോയിയെന്നുവരാം. ഞാൻ വേർപെടാതിര
 ന്നാൽ എന്നേ പിന്തുടന്നുകൊണ്ടു് ഇവൾക്കു് തീർച്ചയായും
 ദുഃഖിക്കുകതന്നേ വേണ്ടിവരും. ഇവളേ ഞാൻ വെടി
 ങ്ങാൽ, ഈ ദുഃഖം ഇവളിൽ പിന്നേയും നിലനില്ക്കുമോ
 എന്നതു് സംശയമാണ്. ഇവൾ എങ്ങാനും ചെന്നു് സസ്യ

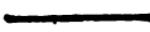
ഖം വാഴുമെന്നുവരാം. ഞാൻ പലമട്ട് ചിന്തിച്ചു നോക്കി-
 ങ്കും ദമയന്തിയേ വെടിയുകയാണ് നന്നയ്ക്കുള്ള ദരേ വഴി
 യെന്നേ കാണുന്നുള്ളൂ. തേജസ്സേറിയ ഇവളേ വഴിക്കുവെ-
 ച്ച് ആക്കും ഉപദ്രവിക്കുവാൻ കഴികയില്ല. എന്റേറ ഭക്ത-
 യും, പതിവ്രതയും, മഹാഭാഗയും യശസ്വനിയുമായ ഇ-
 വൾ ദുർദ്ധയയാണ്.”

കലികയറി മനസ്സു ദുഷിക്കയാൽ ദമയന്തിയേ പരി-
 ത്യാജിക്കുയാണ് എല്ലാം കൊണ്ടും ഹിതമെന്ന് നളന്റ
 തോന്നുകയും, അങ്ങിനേതന്നേ നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്തു.
 തന്റേറ നഗ്നത മറയ്ക്കുന്നതിന് ഭൈരിയുടേ ഭാറച്ചേലയേ
 ആശ്രയിക്കയല്ലാതേ നൈഷധൻ മറു കഴിവുകണ്ടില്ല.
 ആ വസ്ത്രത്തിൽ പാതി തന്നിക്കായി അറുത്തെടുക്കാമെന്നു
 വെച്ചാൽ അതിലേക്കു കത്തി എവിടേയെന്നും, അറുക്കു-
 ന്വേൾ തന്റേറ പത്നി ഉണരാതിരിക്കേണ്ടതു് എങ്ങിനേ-
 യെന്നുമായി അദ്ദേഹത്തിന്റേറ വിചാരം. ആയുധം തിര-
 ണ്ണുകൊണ്ടു് നളൻ ആ വഴിയമ്പലത്തിൽ അങ്ങുമിങ്ങു
 ചുറ്റിനടന്നു നോക്കിയപ്പോൾ അങ്ങോരിടത്തു് നല്ലൊ-
 ള വാൾ കിടക്കുന്നതു കണ്ടു. അതെടുത്തു് ഭായ്യയുടേ ഭാറ-
 ചേലയിൽ നിന്നു പാതി മുറിച്ചു്, അതുടുത്തു്, ബോധം
 വിട്ടുറങ്ങുന്ന ആ സാധുപിയേ വെടിത്തു് ആ പരീതപൻ
 അവിടേ നിന്നു ഭാടിപ്പോയി. കുറച്ചുദൂരം ചെന്നപ്പോഴേ-
 ക്കും മനസ്സു് പിന്തിരിയുകയാൽ, നൈഷധൻ മടങ്ങിവ-
 ന്നു് ദമയന്തിയേ നോക്കി ഉറക്കേ കരഞ്ഞുതുടങ്ങി.

“എന്റേറ പ്രിയയേ ഇതിനുമ്പു് വായുവാകട്ടെ ആ
 ദിത്യനാകട്ടേ കാണുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ ഇതാ,

ഈ വഴിയമ്പലത്തിൽ, വെറും തറയിൽ അനാഥയേപ്പോലേ ഇവൾ കിടക്കുന്നു! പാതിച്ചേലയടുത്ത ഈ ചാതമാസിനി, ഉണർത്തിപ്പിന്നേ എന്നേ കാണാതായാൽ ഉന്മത്തയായിത്തീർന്നു ഏതു നിലയിലാകും! ഈ ശുഭാശ്ലേഷയേ തനിയേവിട്ടു ഞാൻ പിരിഞ്ഞുപോയാൽ സിംഹവ്യാഘ്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞ ഈ ഘോരവനത്തിൽ ഇവൾ എങ്ങിന്നേ സഞ്ചരിക്കും! ഏടോ, മഹാഭാഗേ, ധർമ്മന്മാർ സമാപൃതയാണ് ഭവതി. ഭവതിയേ ആദിത്യന്മാർ, വസുക്കൾ, തദ്ദ്രന്മാർ, അശപിനികൾ, മരുൽഗണങ്ങൾ എന്നിവർ രക്ഷിക്കും. १

അന്യാദൃശമായ സൗന്ദര്യം തികഞ്ഞ തന്റേറ പ്രിയഭായ്യയേ നോക്കി ഇങ്ങിന്നേ വിലപിക്കുകയും ആശംസിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടു്, കലിയാൽ ബുദ്ധി കെട്ട നളൻ എങ്ങോട്ടെന്നില്ലാതേ നടകൊണ്ടു. എന്നാൽ, അപ്പൊഴും അധികം ദൂരം അകലുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു് കഴിഞ്ഞില്ല. കലി അങ്ങോട്ടും, സൗന്ദര്യം ഇങ്ങോട്ടും പിടിച്ചുവലിക്കയാൽ നളൻ അകന്നുപോകയും തിരിച്ചു വരികയും പല തവണ ചെയ്തു. ആ ദുഃഖിതന്റേറ ഹൃദയം രണ്ടുരൂപത്തിലായിത്തീർന്നു. ഉന്മത്താലാടുംപോലേ അദ്ദേഹം അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ഓടിത്തുടങ്ങി. ഒടുവിൽ, കലിതന്നേ ജയിച്ചു. കലി ആ മഹാ മനസപിയേ വലിച്ചിഴച്ചു് ദമയന്തിയിൽനിന്നു് അകറ്റിക്കളഞ്ഞു. ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഭായ്യയേ ശൂന്യവനത്തിൽ തനിയേ വിട്ടു് കരുണമായി കേണ കേണ കൊണ്ടു്, കലിബാധയാൽ നഷ്ടാത്മാവായ നൈഷധൻ ഓടിപ്പോയി.

മൂന്നാം അദ്ധ്യായം.

നളൻ ചോരയിൽപ്പിന്നേ, തളച്ചുതീൻ ഉറങ്ങി
യെഴുന്നേറ്റു ദമയന്തി, ഭർത്താവിനേ അരികേ കാണാതെ
ചേരിച്ചു വിറയ്ക്കയും, ശോകാന്തരയാകയും ചെയ്തു. ആ വ
രാഗി, ഭയത്താൽ, നൈഷധനേ “മഹാരാജാവേ”യെ
ന്ന് ഉറക്കേ വിളിച്ചു.

“ഹോ, നാഥാ, ഹാ, മഹാരാജാവേ, ഹാ, സ്വാമി,
ഭവാൻ എന്നേ വെടിഞ്ഞു് എങ്ങാനും അകന്നുപോയോ?
അയ്യോ, ഞാൻ ഹതയായി! ഞാൻ നഷ്ടയായി! ഈ വി
ജനവനത്തിൽ എനിക്ക് ഈ ഭയം സഹിക്കുവാൻ വയ്യ.
അഥവാ, ഞാൻ എന്തിനാണ് ഇങ്ങിനേ ചേടിക്കുന്നത്?
ഭവാൻ എന്നേ തീച്ചയായും, വെടിഞ്ഞു ചോകയില്ല. മ
ഹാരാജാവായ ഭവാൻ ധർമ്മജ്ഞാനം സത്യവാദിയുമല്ല
യോ? തന്റേറ വാക്ക് സത്യമാണെന്ന് എന്നേ വിശ്വസിച്ചി
പ്പിച്ചു് ഈ കാട്ടിൽ കിടത്തിയുറക്കി ആ നിലയിൽ ഭവ
ൻ എന്നേ കൈവിട്ടു ചോകയെന്നതു് ഉണ്ടാകാവുന്നതാ
ണോ? ഭവാനേ സാമന്തത്തോടേ അനുവർത്തിക്കുന്ന എ
ന്നേ ഭവാൻ എന്തെന്നാണ് വെടിയെന്നതു്? വിശേഷിച്ചു്,
ഞാൻ ഭവാൻ് അപകാരമൊന്നും ചെയ്യാത്തവളാണ്.
പരൻ ചെയ്തിരിക്കുന്ന അപരാധം എനിക്ക് ബാധകമല്ല
ല്ലോ. മുമ്പു്, ലോകചാലന്മാരുടേ സന്നിധിയിൽ വെച്ചു്,
എന്നോടു് പറഞ്ഞ വാക്ക് അസത്യമെന്നാകുവാൻ ഭവ
ൻ ഒന്നു കൊണ്ടും ഇടകൊടുക്കയില്ല. എന്നാൽ, ഹാ, ഭ
വാൻ ഇപ്പോൾ എവിടെയാണ്! അയ്യോ, എന്നേ ഭവാൻ

വിട്ടു പോകതന്നെ ചെയ്തുവോ! കാലമാകാതേ മനുഷ്യർക്കാ-
 ക്കും മരിക്കുവാൻ വയ്യ. ഭവാനു എന്നേ വെടിഞ്ഞിട്ടും,
 ഞാൻ ഒരു മുഹൂർത്തത്തേക്കെങ്കിലും ഇതാ, ജീവിക്കുതന്നെ
 ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുവേ, എന്നേക്കുറി-
 ച്ച് ഭവാനു ചെയ്ത സത്യത്തേ ലംഘിച്ചുവെന്നോ! ഇല്ലാ,
 അതുണ്ടാകയില്ല. ഭവാനു എന്നേ കളിപ്പിക്കയാണോ! എ-
 ന്നാൽ, ഈ വിനോദം ഇത്രമതി. എന്നിക്ക് ചേടിവളര-
 ന്നു. എന്തോ നാഥനായ ഭവാനേ എന്നിക്ക് നേരിൽ കാ-
 ഞുവാൻ വൈകി. അതാ, ഭവാനു നില്ക്കുന്നുവല്ലോ! അ-
 താ, അതാ, ഞാൻ കണ്ടു. എന്തിനാണു ഭവാനു ആ വ-
 ള്ളിക്കുടിലിൽ മറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നത്! ഭവാനു എന്നോടൊ-
 ന്നും മിണ്ടാത്തതെന്താണു! ഞാൻ ഈ നിലയിലായി ഭ-
 വാനേ വിളിച്ചു കരയുമ്പോൾ എന്നേ ആശ്വസിപ്പിക്കാ-
 തിരിക്കുന്നത് വെറും കൃതമാണു. അയ്യോ, ഭവാനു എ-
 വാടേ! എന്നേ തന്നിയേവിട്ടു ഭവാനു അകന്നു പോകു-
 ന്നു ചെയ്തുവോ! എന്നേപ്പറിയോ, എന്നേ സംബന്ധിച്ചു
 മറ്റു വല്ലതിനേയും പററിയോ ഓർത്തിട്ടല്ലാ ഞാൻ കരയു-
 ന്നതു്. ഭവാനു തന്നിയേ പോയാൽ ഏതുനിലയിലാകുമെ-
 ന്നു വിചാരിച്ചിട്ടാണു എന്തോ ഈ ദുഃഖമെല്ലാം. വിശ-
 ്വ്വം ദാഹവും വളന്നു തളന്നുഴറി അന്തിയാകുമ്പോൾ എ-
 ഞ്ഞാനമൊരു മരച്ചുവട്ടിൽ, അയ്യോ, ഭവാനു എങ്ങിനെയൊ-
 ഞു തന്നിയേ കഴിച്ചുകൂടുക!”

ഇങ്ങിനേ പലതും പറഞ്ഞു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു്, തിര്യ-
 ശോകാന്തയായി, മനസ്സുരിഞ്ഞു തകന്നു് ആ ഭീമചുത്രീ
 അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ഓടുവാൻ തുടങ്ങി. ആ വിഹംസലയാ

യ ബാലിക തുടൻ തുടൻ മോഹിച്ചു വീഴുകയും, ഉടൻ
 ഉണൺനേണേണേയും, പിന്നേയും പിന്നേയും പേടി
 ചെല്ലുകയും, വീണ്ടും വീണ്ടും വാവിട്ടു കരയുകയും, പേ
 ത്തും പേത്തും ചുട്ടും നെടുവീപ്പിടുകയും ചെയ്തു. ഈ ദുഃഖ
 ത്തിന്നിടയ്ക്ക് ദമയന്തി, തന്റേറ ഭർത്താവിനേ ബുദ്ധി കെട്ട
 ത്തുവിട്ടവനാരോ അവനേ ശപിച്ചു:—

“നൈഷധൻ ഇങ്ങിനേ ദുഃഖത്താൽ തപിക്കുംവണ്ണം
 ദ്രോഹിച്ചവനാരോ, അവൻ ഞങ്ങളേക്കാളധികം കേ
 ണശൂന്യാവാവട്ടേ. പാപഹീനനായ നളനേ ഏതൊരു പാ
 പിയായണോ ഈ നിലയിലാക്കിയത്, അവന്റേറ ജീവി
 തം ഘോരതരം ദുഃഖപൂർണ്ണമാവട്ടേ.”

ഇതു കഴിഞ്ഞു ഭർത്താവിനേ അനേപശിച്ചുകൊണ്ട്
 ചെന്നായ്ക്കിനി നിറഞ്ഞ ആ കൊടുംകാട്ടിൽ ആ രാജപ
 ത്തി കരഞ്ഞുകൊണ്ട് ഉന്മത്തയേപ്പോലേ അങ്ങുമിങ്ങും ന
 ടന്നു. “ഹോ, രാജാവേ” എന്ന് വീണ്ടും വീണ്ടും വിളിച്ചു
 കൊണ്ട് അവൾ പലെടത്തും ഓടിനോക്കി. ദിനയായി
 ദയനീയമായി വാവിട്ടു കരഞ്ഞുകൊണ്ട് ചുറ്റിനടക്കുന്ന
 അവൾ ഒരു ചെരുമ്പാനമ്പിന്റേറ മുമ്പിൽ ചെന്നു കുടുങ്ങി
 പോയി. തന്റേറ സമീപത്തുവന്ന ഇരയേ ആ നിമിഷം ത
 ന്നേ, മഹാകായത്തോടുകൂടിയ ആ പാമ്പ് പാടുകൂടി,
 വാശപ്പോടേ വിഴുങ്ങിത്തുടങ്ങി. ചെരുമ്പാനമ്പിന്റേറ വായ
 യിൽ കുടുങ്ങുകയാൽ വല്ലാത്ത വിഷമതയിലായിട്ടും ദമ
 യന്തിക്ക് നളനേപ്പറ്റിയുള്ളടത്തോളം ദുഃഖം തന്നേപ്പ
 റിയുണ്ടായില്ല.

“ഹോ, നാഥ, ഈ കാട്ടിൽ എന്നേ ഇതാ, ഒരു ചെ

അമ്പാമ്പ് അനാഥയെയെന്നപോലെ വിഴുങ്ങുന്നു. ഈ വിജനത്തിൽ ഞാൻ ഈ നിലയിലായിട്ടും ഭവാനു എന്തുകൊണ്ടാണ് പാഞ്ഞുവരാത്തത്? കാലം തെറ്റിയാൽ, ചിന്നിട്ട്, എന്നേയോത്ത് ഭവാനേറ സ്ഥിതി എന്നൊക്കെ! പ്രഭോ, എന്തിനാണ് ഭവാനു എന്നേ ഈ കാട്ടിൽ വെടിഞ്ഞു മറഞ്ഞുകുന്നത്! പാപത്തിൽ നിന്ന് മുക്തനായി, മനസ്സുണന്ന്, ബുദ്ധി തെളിഞ്ഞു ധനം മുഴുവൻ വീണ്ടുകിട്ടുന്നതായ കാലത്തെ ഭവാനു ഒരിക്കൽ പ്രാപിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. അതുവരേക്കും, ഭവാനു വിശന്നം ദാഹിച്ചും വാടിത്തളരുമ്പോൾ ഭവാനേ ആശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ ആരാണുള്ളത്!''

ഈ രോദനം കേട്ട്, കൊടുംകാട്ടിൽ സഞ്ചരിച്ച ജീവിക്കുന്നു. ഒരു വേടൻ അവിടേ ഓടിയെത്തി. പെരുമ്പാമ്പ് വിഴുങ്ങുന്ന ആ ആയുധതാക്ഷിയേ കണ്ടു, തിടുക്കത്തോടേ വേഗത്തിൽ അരികേ ചെന്നു അവൻ നിശ്ചിതശബ്ദം കൊണ്ടു് ആ പാമ്പിനേ തല മുതൽ കുത്തിവലിച്ചു പിളന്നു കൊന്നു. എന്നിട്ടു്, പാമ്പു വിഴുങ്ങിയ അംഗത്തെ വെള്ളത്താൽ കഴുകി, ദമയന്തിയേ ആശ്വസിപ്പിച്ചു, ആ മൃഗചൂഷണൻ അവൾ ആരെന്ന് ചോദിച്ചു.

''എടോ, ഭാവനി, ഉണ്ണിമാൻകണ്ണാളായ നീ ആരുടേയാണ്? നീ എങ്ങിനേയാണ് ഈ കാട്ടിൽ വന്നത്? ഈ കൊടിയ സങ്കടത്തിൽ നീ വിഴുവാൻ ഹേതുവെന്താണ്!''

ഈ ചോദ്യങ്ങൾ കേട്ടു്, ദമയന്തി, ര.നേ.സംബന്ധിച്ചുള്ള സമു് വൃത്താന്തങ്ങളും വേടനോടു് പാഞ്ഞു.

രോഷേലയുടേത ആ മധുരഭാഷിണിയുടേ പീനശ്രോണിയും, പീനചയോധരങ്ങളും, അനവദ്യമായ സുകമാരാംഗവും, പൂണ്ണചന്ദ്രസന്നിഭമായ മുഖവും, കുടിലാളകങ്ങളും, ശോഭനനയനങ്ങളും കണ്ടപ്പോൾ ആ വ്യാഥൻ കൗമചിവശനായി. സരസവും മൃദുളവുമായ വാക്കുകളാൽ ആ കാമാന്തൻ സാന്തപനം ചെയ്തു തുടങ്ങുകയാൽ, അവന്റെ ഉദ്ദേശം ദമയന്തി അറിഞ്ഞു. ഇവൻ ദുഷ്ടനാണെന്ന ബോധം ആ പതിവ്രതയ്ക്കുണ്ടായതോടുകൂടി തിവ്രരോഷത്തിന്റെ ആവേശത്താൽ അവൾ ജപലിച്ചുതുടങ്ങി. ക്ഷുദ്രനും കാമാതുരനുമായ ആ പാപാത്മാവ്, ദുർഘടയും അഗ്നിശിലയോലേ ദീപ്യമായ ഭൈമിയേ പിടികൂട്ടുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ഭർത്താവിൽ നിന്നും രാജ്യത്തിൽ നിന്നും വേർപെട്ടു ഓടാൻതയായ ദമയന്തി, നളനെയൊഴികേ മറ്റാരെയും താൻ സ്മരിക്കുവോലും ചെയ്യാതില്ലെങ്കിൽ ഇതുകുട്രനായ വേടൻ ചത്തുവീഴട്ടേയെന്നു രോഷത്തോടുകൂടി ശപിച്ചു. ഉടനേ ആ മൃഗജീവനൻ തിയാലെരിഞ്ഞ കർവ്വപോലേ, പ്രാണൻ വിട്ടു ഭൂമിയിൽ വീണു.

വേടനേ കൊന്നതിൽപിന്നേ ആ കർവ്വകുടി സ്വീലിസംകാരം കലന്നു പ്രതിഭയമായ ശൂന്യവനത്തിൽ കൂടി നടന്നുചെന്നു. സിംഹചാപ്രാദിനാനാമൃഗങ്ങളും, നാനാപക്ഷിഗണങ്ങളും, വാവിധവൃക്ഷസമൃദ്ധങ്ങളും, പല പല ജലാശയങ്ങളും, ഗിരികൂടങ്ങളും, നികുണ്ടങ്ങളും മേച്ഛതസ്തരമാതം, ഘോരസപ്തങ്ങളും, പിശാചരാക്ഷസമാതം നിറഞ്ഞിട്ടുള്ള ആ വനത്തിൽ തേജസ്സ്, യശസ്സ്, ശ്രീ, ആഭിജാത്യം എന്നിവ പരമമായുള്ള ദമയന്തി

നളനേ അനേചക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ഏകയായി സഞ്ചരിച്ചു. ഭക്തപ്രസന്നതാൽ പീഡിതയായ ആ രാജചുത്രി ഭക്തജാതനവനത്തിൽ യാതൊന്നിനേയും പേടിച്ചില്ല. കുറച്ചു ദൂരം നടന്നതിൽപ്പിന്നെ, അവിടെ ഒരു പാറയിൽ കയറിയിരുന്ന് ദുഃഖിതയായ വൈദർഭി വീണ്ടും ദീനയായ് വിലപിച്ചുതുടങ്ങി:—

‘ഹോ, മഹാബാഹുവായ നിഷധേശപര, ഈ വിജ്ഞാപനത്തിൽ എന്നേ വെടിഞ്ഞു’ ഭവാൻ എങ്ങോട്ടു പോയി! അശപമേധം മുതലായ മഹായാഗങ്ങൾ ഭൂരിഭാഗം കളഞ്ഞു കളി നടത്തിട്ടുള്ള വീരനായ ഭവാൻ എന്നേ സംബന്ധിച്ച് ഇങ്ങിനെ അസത്യമായി പ്രവർത്തിച്ചത് എന്തുകൊണ്ട്? നരശ്രേഷ്ഠനും മഹാഭൃതിയുമായ ഭവാൻ വിവാഹകാലത്ത് എന്നോട് പറഞ്ഞ ആ കല്യാണവചനം മറന്നുകഴിഞ്ഞുവോ? ഭവാനോടും എന്നോടും ആ ഹംസങ്ങൾ പറഞ്ഞത് ഇപ്പോൾ ഭവാൻ ഓർമ്മിക്കാതായോ? അംഗങ്ങളോടും ഉപാംഗങ്ങളോടും കൂടി സഖാസൂരമായി ശരിക്കു് അഗ്രയനം ചെയ്യുന്ന ചതുർവ്വേദങ്ങളോട് കിടന്നിപ്പുകുവാൻ സത്യം ഒന്നു മാത്രം മതി. അതുകൊണ്ട് മുമ്പ് എന്തൊരു വെച്ച് ഭവാൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് ഓർത്ത് സത്യത്തേ ആചരിച്ചാലും! ഹോ, ഈ ഘോരവനത്തിൽ ഭവാൻ എന്നോട് ഒന്നും മിണ്ടാത്തതെന്താണ്? അയ്യോ, ഭവാൻ എന്നേ വെടിഞ്ഞെന്നുവോ! ഇതാ, വിശപ്പവളൻ, വായപിളൻ പരന്ന ദാരുണാകൃതിയായ ഈ നരൈവ്യം എന്നേ വല്ലാതെ പേടിപ്പിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും, ഭവാൻ വന്നു് എന്നോ രക്ഷിക്കാത്തതെന്താണ്? ‘നീ

നേക്കാൾ പ്രിയം കൂടിയവളായി എനിക്ക് മഹാദാസവ
 ജില്ല' എന്ന് എന്റോടു മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ശോഭന
 വാക്ക് വോൻ സത്യമാക്കിയാലും! വോൻ എന്റേറ ദയ
 തരണം ഞാൻ വോന്റേറ ദയിയയുമായിരുന്നിട്ടും ഉന്മത്ത
 യായി കരയുന്ന ഈ ഇഷ്ടഭായ്യയോടു വോൻ ഒന്നും മി
 ങ്ങാത്തതു് എന്തുകൊണ്ടാണ്? പാതിച്ചേലമാത്രം ഉട
 ത്തു്, കൃശയും, ദീനയും, വിവണ്ണയും, മലിനയുമായി ത
 നിയേയിരുന്ന അനാഥയേപ്പോലേ ഞാൻ കരയുന്നതു്
 വോൻ കേൾക്കുന്നില്ലയോ! ഇന്ന പാരിഞ്ഞു് റേറയായ
 മാൻപേടപോലെ ഞാൻ മുറയിട്ടിട്ടും, ശത്രുമട്ടനനായ
 വോൻ എന്നേ ആദരിക്കാത്തതെന്താണ്? ഹാ, മഹാദാ
 ജാവേ, ഈ മഹാദാജ്യത്തിൽ ഏകാകിനിയായി ഈ
 സതിയായ ദമയന്തി വിളിച്ചിട്ടും വോൻ മിണ്ടുന്നില്ലല്ലോ!
 ക്ഷലശീലസമ്പന്നനും, സർവ്വാംഗസുന്ദരനുമായ വോന്റേ
 ഈ പദ്മതപ്രദേശത്തിലെങ്ങും ഞാൻ കാണുന്നില്ല. സിം
 ഹവ്യാഘ്രാദിമൃഗങ്ങൾ നിറഞ്ഞ ഈ മഹാഘോരവന
 ത്തിൽ ശോകാന്തയായ ഞാൻ എനിക്ക് ദുഃഖവധുന
 നായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന വോന്റേപ്പറ്റി, കിടക്കുന്നവന്റേ
 ടോ, ഇരിക്കുന്നവന്റേടോ, നില്ക്കുന്നവന്റേടോ, നടക്ക
 ന്നവന്റേടോ, ആരോടാണ് ചോദിക്കേണ്ടതു്? കാട്ടിൽ
 വെച്ചു് കാണാതെ പോയ എന്റേറ നാഥന്റേപ്പറ്റി 'നേ
 ഉരാജാവിനേ നീ ഇങ്ങങ്ങാനും കണ്ടുവോ' എന്ന് ഞാ
 ന് ചോദിക്കേണ്ടതിലേക്ക് ഇവിടേ ആരുണ്ടു്? 'നീ അ
 നേപഷിക്കുന്ന അഭിരൂപനും മഹാദാവാവും, ശത്രുനാശ
 നനും പത്മേക്ഷണനുമായ നാളരാജാവു് ഇതാ, ഇവി

കേൾക്കട്ടെ" എന്ന മധുരവാക്ക് എന്നേ ഇവിടെ ആരു
ണ്ടു് കേൾപ്പിക്കുവാൻ! തേറുകൾ നാലുള്ള ശ്രീമാനായ
കുരു ശാസ്ത്രജ്ഞൻ ഇതാ വരുന്നു. ഈ വനരാജാവിന്റെ മുമ്പി
ൽ ഞാൻ നിശ്ചയം ചെയ്യുകതന്നേ.

എടോ, വ്യാജമേ, ഭവൻ ഈ വനത്തിലേ പ്രഭു
വും, ഇങ്ങുള്ള ഭഗങ്ങളുടേ അധിപനമാണല്ലോ. ഞാനാ
വട്ടേ, വിദഗ്ദ്ധജ്ഞിയായ ദമയന്തിയാണ്. ശത്രുഘോ
ഷിയും, നിഷധാധിപനമായ നളന്ദൻ പത്നിയായ് ഞാ
നെന്നും ഭവൻ അറിയണം. മൃഗേന്ദ്രനായ ഭവൻ നള
ന്ദനെ എങ്ങാനും കണ്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഭർത്താവിനേ അന്വേ
ഷിച്ചുകൊണ്ടു് ഏകയായി, കൃപണയായി ചുറ്റിത്തിരി
യുന്ന ഈ ശോകാന്തരേ ആശ്വസിപ്പിച്ചാലും! അഥവാ,
നളരാജാവിനേപ്പറ്റി ഭവൻ എന്നോടു് ഒന്നും ചരയുക
യില്ലെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾത്തന്നേ എന്നേ കടിച്ചു തിന്നേക്ക
ക. വനചതിയും മൃഗശ്രേഷ്ഠനായ ഭവൻ, അങ്ങിനേ
യെങ്കിലും, എന്നേ ദുഃഖത്തിൽ നിന്നു് മോചിപ്പിക്കണം.

കഷ്ടം! എന്റെ ഈ അരണ്യരോദനം കേട്ടിട്ടു് ഈ
വ്യാജം എന്നേ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നില്ല. സപാദ കൂടിയ
നീരേന്തിക്കൊണ്ടു് ആഴിയിലേക്കൊഴുകുന്ന ഈ ചുഴയോടു്
ചോദിക്കാം. ഇതാ ഈ ചുണ്ഡപർവ്വതം, പലപല നിറ
ങ്ങൾ കലന്നു്, പലപല കൊടുമുടികളോടു കൂടി മനോരമ
മായി ഉയന്നു വിളങ്ങുന്നു. പലതരം കല്ലുകളുണ്ടാണു്
ഞാനാ ധാതുക്കൾ ചേന്നു് ഈ മഹാവനത്തിന്റെ വിജ
യധർമ്മം ചോലേ നില്ക്കുന്ന ഈ ശൈലം, സിംഹം, വൃ
ശ്ചം, ഗജം, വരാഹം മുതലായ മൃഗങ്ങൾ നിറഞ്ഞു്, ബ

ഇവിധ പക്ഷികളിൽനിന്നുള്ള നിനാദങ്ങൾ കലനം, കിംശ്രകം, അശോകം, ബകുളം, ചുന്നാഗം, കണ്ണികാരം മുതലായ ശോഭന വൃക്ഷങ്ങൾ നിരന്നും, അവയിൽനിന്നു സുന്ദരപുഷ്പങ്ങൾ ചൊരിഞ്ഞും സർവ്വജനത്തേയും ആകർഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നളരാജാവിനേപ്പറ്റി, ഈ ഗിരിരാജാവിനോടും ഞാൻ ചോദിച്ചേക്കാം.

“അല്ലയോ, ശരണ്യനായ അചലശ്രേഷ്ഠ, ഞാൻ ഭവാനേ നമസ്കരിച്ചുകൊള്ളുന്നു. വിശ്രാന്തനും, ദിവ്യദർശനനും, കല്യാണരാശിയുമാണല്ലോ ഭവാനു. രാജപുത്രിയായ ഞാൻ ഭവാനേ വീണ്ടും വീണ്ടും നമിച്ചുകൊള്ളുന്നു. രാജസ്മരണയും, രാജപത്നിയും, വിശ്രാന്തയുമായ ദമയന്തിയാണു് ഞാൻ. മഹാരഥനായ വിദാധിപനാണു് ഏന്ദ്രൻറെ പിതാവു്. ഭീമനെനു് വിപ്രാതനായ ആ രാജാവു് നാലു വണ്ണങ്ങളേയും സംരക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് നാടുവാഴുന്ന ശത്രുനാശനനാണു്. സത്യവാദിയും, അനന്യയകനും, ബ്രഹ്മണ്യനുമായ ആ പാർഥിവശ്രേഷ്ഠൻ ഭൂരിഭക്ഷണകളോടു കൂടി രാജസൂയം, അശ്വമേധം മുതലായ യാഗങ്ങൾ യഥാവിധി നടത്തിട്ടുള്ള സാധുവൃത്തനാണെന്നും ഭവാനു അറിയണം. ശീലവാനും, വിദ്യവാനും, ധർമ്മജ്ഞനും, വിചലശ്രീമാനുമായ ആ വിദഗ്ദ്ധപരന്ദ്രൻ ഈ പുത്രി ഇതാ, ഭവാനേ ആശ്രയിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ചുണ്ഡശീലനും, വിപ്രാതനും, നരോത്തമനും, നിഷധമഹാരാജാവുമായ വീരസേനനാണു് ഏന്ദ്രൻറെ ശപതൂരൻ. ആ രാജാവിന്ദ്രൻറെ പുത്രൻ വീരനായി, സത്യപരാക്രമനായി, ശ്രീമാനായി വിളിക്കുകൊള്ളുന്നു. ചൈതൃകമായ രാജ്യത്തേ ക്രമമായി

പ്രാപിച്ചു പരിചരിക്കുന്ന ആ രാജപുത്രനാണ് ചുണ്ഡ,
 ശ്ലോകനെന്നു വിശ്രുതനും ശത്രുമുക്തനുമായ നളൻ. ആ
 സുന്ദരകളേബരൻ വാഗ്മിയും, വേദജ്ഞനും, ചുണ്ഡകൃ
 ത്താ, ദാതാവും, യോദ്ധാവുമാണ്. ഇങ്ങു വന്നുനില്ക്കുന്ന
 ഈ അമ്പല ആ നിഷധേശപരനായ വൈരസേനിയുടേ
 ശ്രേഷ്ഠഭായുയാണെന്നും ഭവാൻ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടാലും:
 ധനം മുഴുവൻ നഷ്ടമായി, ഭർത്താവു വേർപെട്ടു അനാഥ
 യായി, ശോകാതുരയായി ഭർത്താവിനേ അന്വേഷിച്ചുന
 ടക്കുന്ന എന്നേ പവ്ത്രോത്തമനായ ഭവാൻ ആദരിക്കേ
 ണമേ ! ആകാശത്തോടു ഉരുമ്മി നില്ക്കുന്ന ഈ ശൃംഗശ
 തങ്ങളേക്കൊണ്ടു ഈ വനത്തിലോ മറെറങ്ങാനുമോ നള
 രാജാവാനേ ഭവാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ എന്നോടു പറയു
 ക. ഗജേന്ദ്രവിക്രമനും, ധിമാനും, ദീർഘബാഹുവും, അ
 മച്ഛന്നനും, മഹാവീര്യനും, മഹായശസ്വിയും, നിഷധേശ
 പരനുമായ എന്റേ ഭർത്താവിനേ ഭവാൻ എങ്ങാനും കാ
 ണുകയുണ്ടായോ ? ഏകയായി വിഹപലയായി വിലപി
 ക്കുന്ന എങ്ങ, ദുഃഖിതയായ സ്വന്തം ചുട്രിയേയെന്ന
 പോലേ ഭവാൻ എന്തുകൊണ്ടാണ് ആശ്വസിപ്പിക്കാത്ത
 ത്ത്? കഷ്ടം! ഈ പവ്ത്രവയ്കൻ എന്നോടു ഒന്നൊന്നേ
 മിണ്ടുന്നില്ല. ഹാ, നാഥ, ധർമ്മജ്ഞനും, സത്യസന്ധനും,
 വീരവിക്രാന്തനുമായ ഭവാൻ ഈ കാട്ടിലെങ്ങാനുമുണ്ടെ
 ക്കിൽ, ഉടൻ, ധ്വനികൾ കാണായ് വരേണമേ! സ്തിശ്യാഗം
 ഭീരവും, മേഘഗജനതുല്യവും അമൃതോപമവുമായ നള
 നാദം ഞാൻ ഇനി എന്നു കേൾക്കും! ഭർത്താവിൽനിന്നു,
 പ്രിയേ, വൈദി, എന്ന് സ്വപ്നവും, ശുഭവും, സത്യവും,

ശോകനാശനവുമായ ആ വിളി ഇനി ഞാൻ എന്ന് കേൾക്കും! ഹാ, ധർമ്മവത്സല, ഈ ഭീതയായ എന്നേ ആശ്വസിപ്പിക്കേണമേ !”

തന്റെ വിലാപത്തിന് ഒരിടത്തുനിന്നും ഒരു മറുപടിയും ചുറുപ്പെടായ്ക്കാതെ, ദമയന്തി അവിടേനിന്നൊന്നു നേരം വീണ്ടും വടക്കോട്ടേക്കായി നടന്നു. മൂന്നു നാൾ മുഴുവൻ നടന്നതിൽപ്പിന്നെ ആ അംഗനാരത്നം ദിവ്യകാന്തനത്താൽ ശോഭിതവും നിസ്സുലവുമായ ഒരു തപോവനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. വസിഷ്ഠൻ, ഭൃഗു, അത്രി എന്നിവരേപ്പോലെയുള്ള താപസന്മാർ അവിടേ വിളങ്ങുന്നു. സപ്തമാർഗ്ഗത്തേ നോക്കിക്കൊണ്ട് തപസ്സുചെയ്യുന്ന ജിതേന്ദ്രിയന്മാരായ ആ ഉഗ്രവ്രതന്മാർ, ചിലർ കാറ്റും, ചിലർ വെള്ളവും, ചിലർ ഇലകളും മാത്രം ഭക്ഷിക്കുന്ന മഹാഭാഗന്മാരാണ്. ആ രമണീയമായ ആശ്രമമണ്ഡലം കണ്ടപ്പോൾ ഭൈമിക്ക് വലുതായ ആശ്വാസമുണ്ടായി. സർവ്വാംഗസുന്ദരിയും, തേജസ്വിനിയും, തപസ്വിനിയും, മഹാമനസ്വിനിയുമായ ആ നളപ്രിയ ആ ആശ്രമത്തിലേ തപോവൃദ്ധന്മാരേ വിനീതയായി താണ തൊഴുക്കയും, അവർ അവൾക്ക് സപാഗതം പറയുകയും ചെയ്തു. ആ തപോധനന്മാർ വൈദികിയേ യഥാന്ത്രായം സൽക്കരിച്ചതിൽപ്പിന്നെ, തങ്ങൾ ചെയ്തതർണ്ടതു് എന്താണെന്ന് ചോദിച്ചു.

ദമയന്തി:—“അല്ലയോ, താപസോത്തമന്മാരേ, ഭഗവാന്മാക്ക് തപസ്സിനേയും, അഗ്നികളേയും, ധർമ്മങ്ങളേയും, ഭൃഗുപക്ഷികളേയും, ധർമ്മചാരങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ച് സർവ്വ കാര്യം തന്നെയല്ലയോ!”

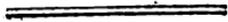
താപസന്മാർ;—ഭദ്രേ, ഞങ്ങൾക്ക് എല്ലാറ്റിലും എല്ലാ പ്രകാരത്തിലും കൗശലം തന്നെയാണ്. സർവ്വാംശ സുന്ദരിയായ ഭവതി ആരാണു്? ഭവതി പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് എന്തിലേക്കാണ്? ഭവതിയുടേ ഈ പരമസൗന്ദര്യവും, പരമതേജസ്സും കണ്ടു് ഞങ്ങൾക്ക് വിസ്മയം വളരുന്നു. ഭവതി എന്തിനാണ് കേഴുന്നതു്. ദുഃഖം വെടിഞ്ഞു് ആശ്വസിച്ചാലും! എടോ, കല്യാണി, ഭവതി വന്നു് ദേവതയോ, പദ്മതദേവതയോ, നദീദേവതയോ ആരാണെന്നു് സത്യം പറയുക.”

ദമയന്തി:—ഞാൻ വന്നതിന്റേറയോ, നദിയുടേയോ ദേവതയല്ല. ഞാൻ കേവലം മാനുഷിയാണെന്നു് തപോധനന്മാരായ ഭവാന്മാർ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടാലും! വിദഗ്ദ്ധരാജാവായ ഭീമന്റേറ പുത്രിയാണ് ഞാൻ. നിഷധേശചക്രനം ധീമാനം, മഹാ യശസ്വിയും, വീരനും, യുദ്ധവിജയിയും, വിദ്വാനുമായ നളരാജാവാണ് എന്റേറ ഭർത്താവു്. ആ നൈഷധൻ ദേവപുജാനിരതനും, ബ്രാഹ്മണവത്സലനും, മഹാതേജസ്വിയും, മഹാബലനും, സത്യസന്ധനും, ധർമ്മജ്ഞനും, വേദവേദാംഗചാരഗനും, ശത്രുഞ്ജയനും, ഇന്ദ്രതുല്യദ്വിയയും, പൃണ്ണന്ദമുഖനമാണ്. ആ സത്യധർമ്മനിഷ്ഠനേ അനാർത്ഥന്മാരും ദുരാശയന്മാരുമായ ചില വഞ്ചകന്മാർ ചൂതിന്നു വിളിച്ചു് ചതിച്ചു് തോല്പിച്ചു് രാജ്യവും ധനവും മുഴുവൻ അപഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ നളമഹാരാജാവിന്റേറ ഭാര്യയായ ദമയന്തിയാണ് ഞാൻ. ഭർത്താവിനത്തിൽ ലാലസയായി കാടുകുളിലും, മലകുളിലും, ചുഴുകുളിലും, കുളങ്ങളിലും ഞാൻ ചുറ്റിത്തി

മിഞ്ഞു നടക്കുകയാണിപ്പോൾ. കൃതാസ്രന്ദം രണവിശാമ-
 ദനം, മഹാത്മാവുമായ എന്റേർ ഭർത്താവിനേ അനേപഷി-
 ചുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഇവിടേ എത്തിയിരിക്കുന്നു.
 ഭഗവാന്മാർ വാഴുന്ന ഈ രമണീയതപോവനത്തിൽ ഭക്ത-
 നിഷഃധശപരനായ നളൻ വരികയുണ്ടായോ? സിംഹ-
 വ്യാഘ്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞു ഘോർവം പ്രതിഭയവുമായ ഈ
 വനത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ട് ഞാൻ ഇങ്ങിനേ ഉഗ്രഭാ-
 രണമായി ദുഃഖിക്കുമാറായതു് നളവിയോഗത്താലാണു്-
 ഏതാനും നാൾക്കകം ഞാൻ എന്റേർ ഭർത്താവിനേ കാ-
 ണാതിരുന്നാൽ, എന്റേർ നന്മയ്ക്കു വേണ്ടി ഞാൻ ആത്മ-
 ഹത്യ ചെയ്യാതിരിക്കയില്ല. ആ ചുരുഷസത്തമനേക്കു-
 ടാതേ ഞാൻ ജീവിച്ചിട്ടു് ഫലമെന്താണു്! ഭർതൃശോക-
 പീഡിതയായി ഞാൻ ജീവിക്കുന്നതെങ്ങിനേ!>>

താപസന്മാർ:—ശ്രീഭദ്ര, മേലിൽ വേതിക്ക് കല്യാണാ-
 തന്നേ ഭവിക്കും. ഭവതി ഉടനേ നൈഷധനേ കാണുമെന്നു്
 തപശ്ശക്തിയാൽ ഞങ്ങൾ അറിയുന്നുണ്ടു്. നിഷധാധിപ-
 നും ശത്രുഘാതിയും ധർമ്മിഷ്ഠനുമായ നളനേ ഭവതി സ-
 സന്തോഷം കാണും. സർവ്വ പാപങ്ങളിൽ നിന്നും മോചി-
 ചു്, സർവ്വ ധനങ്ങളും നേടി, ശത്രുക്കൾക്ക് ഭയകർത്താവും,
 മിത്രങ്ങൾക്ക് ശോകനാശനനുമായി, ആ നിഷധരാജ്യ-
 ത്തേ പരിപാലിക്കുന്ന നിലയിൽ കല്യാണശീലനായ
 നളനേ നിശ്ചയമായും ഭവതിക്ക് കാണുവാൻ കഴിയും.>>

ഇത്രയും പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞ ഉടനേ ആ താപസന്മാ-
 ള് ആ ആശ്രമത്തോടു കൂടിത്തന്നേ മറഞ്ഞുപോയി. ഈ മ-
 ഹത്തായ ആശ്ചര്യം കണ്ടു് ദമയന്തി വിസ്മിതയായി.

നാലാം അദ്ധ്യായം.

ദമയന്തി:—“ഞാൻ ഇവിടെ സ്വപ്നമാണോ കണ്ടത്! അഥവാ, ഇതും ഒരു വിധിവൈചിത്ര്യമോ! ആ താചസന്മാരെല്ലാം എങ്ങുപോയി! ആ ആശ്രമം എവിടെ! പക്ഷികൾക്കുപോലും, രമണീയവും ചുണ്ഡജലപൂർണ്ണവുമായ ആ നദി എവിടെ! ഹൃദ്യങ്ങളായ ഫലച്ചുഷ്പങ്ങളേക്കൊപ്പം ഷട്ട് ശോഭിതങ്ങളായ ആ വൃക്ഷങ്ങളെല്ലാം എവിടെ!”

ആശ്രമവിഷയമായ ഈ അതുതത്തേപ്പറ്റി കുറേനേരം ചിന്തിച്ചു നിന്നതിൽപ്പിന്നെ, ഭർത്തൃശോകാന്തിയാൽ വിവർണ്ണയായ ഭൈമി വീണ്ടും കേഴുവാൻ തുടങ്ങി. അവൾ ആ സ്ഥലത്തു നിന്ന് കണ്ണീർ വാർത്തു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു മറെറാരിടത്തേക്കു പോയി. കളനാദം ചൊരിയുന്ന വിഹംഗങ്ങൾ നിറഞ്ഞു്, മനോജ്ഞമായി തളിർത്തു പൂത്തുനില്ക്കുന്ന ഒരു അശോകവൃക്ഷത്തേ കണ്ടു് ദമയന്തി അതിന്റെ അരികേ ചെന്നു.

“ബഹുഭൃഷണങ്ങളോടുകൂടി ഈ വനത്തിൽ പവ്വതമെന്നപോലെ ഉയന്നു ശോഭിക്കുന്ന ശ്രീമാനും പ്രിയദർശനനുമായ അശോകമേ, എന്നേ ഭവാൻ ഉടൻതന്നെ ശോകഹീനയാക്കിയാലും! ഭയമോ, ശോകമോ, ബാധയോ കൂടാത്ത ഭവാൻ, ദമയന്തിപ്രിയനും, ശത്രുമനനുമായ നളരാജാവിനേ ഇങ്ങു് കാണുകയുണ്ടായോ? കീറ മുണ്ടുടുത്ത ആ സുകുമാരകളേ ബരനേ—ആ ദുഃഖാദിതനേ—എന്റേ ഭർത്താവിനേ ഈ കാട്ടിൽ ഭവാൻ കാണുകയുണ്ടായോ? എട്ടാ, അശോകമേ, ഭവാൻ ഏതെന്ന വിശോകയാ

കുക. ശോകനാശനനായ അശോകമേ, ഭവാനു സപ്ത
ന്തം ചേർ സത്യമാക്കുക."

അശോകത്തിൽ നിന്ന് മറുപടിയൊന്നും കിട്ടാത്ത
യാൽ ഭൈരി ആ ദാരുണവനത്തിൽ കൂടി പിന്നെയും നട
കൊണ്ടു. പലേ വൃക്ഷങ്ങളും, പലേ സരിത്തുകളും, പലേ
രത്നപദ്മങ്ങളും, പലേ മൃഗപക്ഷികളും പലേ ഗുഹക
ളും, പലേ താഴ്വരകളും കടന്ന് ഭന്താവിനേ അനേക
ഷിച്ചുകൊണ്ട് ദമയന്തി വളരേ ദൂരം സഞ്ചരിച്ചു. ഭൂമി
ൽ ആ ശുചിസ്മിത ഒരു നദീതീരത്തിലെത്തി. കുളിർന്ന
തെളിനീരോടുകൂടി ശുഭവും രത്നവുമായി ആ ചുഴ പര
ന്നൊഴുകുന്നു. അവിടേ, യൗസഫിനിയായ നളപതി,
ആന കുതിര തേരുകളോടുകൂടിയ ഒരു വലിയ ജനസമൂ
ഹത്തെക്കണ്ട് അങ്ങോട്ടുചെന്നു. കീറത്തുണിയടുത്തു്, അ
ഴിഞ്ഞുലഞ്ഞു് പൊടിചുരണ്ട തലമുടിയോടുകൂടി, ശോകാ
ർത്തയായി, കൃശയും, വിവർണ്ണയും, മലിനയുമായി, ദ്രാവി
യേപ്പോലെ വരുന്ന ദമയന്തിയേ കണ്ട് ആ ആൾക്കൂട്ട
ത്തിൽ ചിലർ ചേടിച്ചു പാഞ്ഞുപോയി. വേറെ ചിലർ
നിന്ന നിലയിൽ നിലവിളിക്കയും, മറ്റു ചിലർ ഇവൾ
ആരെന്ന് ചിന്താമഗ്നരാകയുംചെയ്തു. ചിലർ അവളുടേ
വൈകൃതത്തേ നോക്കി പരിഹസിക്കയും, ചിലർ അവളു
ടെ സൌന്ദര്യം കണ്ട് അന്യയപ്പെടുകയുമുണ്ടായി. ചുരു
ക്കം ചിലർക്കുമാത്രം അവളിൽ അനുരാഗമുണ്ടാകയാൽ
അവർ അവളുടേ അരികിലേക്ക് നീങ്ങി.

“ഭവതി ആരാണു്? ആരുടേയാണു്? ഈ കാട്ടിൽ
ഭവതി എന്നാണു് അനേകങ്ങളെന്നതു്? ഭവതിയേ കണ്ടി
ട്ടു് ഞങ്ങൾക്കു് വല്ലാത്ത വല്ലായ്മയുണ്ടാകുന്നു. ഭവതി മൗ

ഞഷിയല്ലയോ? വനത്തിന്റേറയോ, പവ്വതത്തിന്റേറയോ, മിക്കിന്റേറയോ ദേവതയാണോ ഭവതി? ഞങ്ങളോട് സത്യം പറഞ്ഞാലും! കല്യാണിയായ ഭവതിയേ ഞങ്ങൾ ഇതാ, ശരണം പ്രാപിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഭവതി യക്ഷിയോ, താക്ഷസിയോ, വരാഹനയോ ആരായാലും ഞങ്ങൾക്ക് നന്മചെയ്ത് ഞങ്ങളേ രക്ഷിച്ചാലും! ഈ വാണിജ്യസംഘം എല്ലാ വിധത്തിലും ക്ഷേമത്തോടുകൂടി ഇവിടെ നിന്ന് പോകുമാറ് ഞങ്ങളേ അനുഗ്രഹിച്ച് ഭവതി ഞങ്ങൾക്ക് ശ്രേയസ്സുണ്ടാക്കുക."

ദമയന്തി:—“ഞാൻ ഒരു മാതൃഷി തന്നേയാണ്. രാജപുത്രിയും രാജസന്ദർശനവും രാജപത്നിയുമാണ് ഞാൻ. ഭർത്താവിനേ തെരഞ്ഞുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ ഈ വഴിക്ക് നടക്കുന്നത്. എന്റേ ചിതാവ് വിദഗ്ദ്ധരാജാവും, ഭർത്താവ് നിഷധരാജാവുമാണ്. അപരാജിതനും, മഹാഭാഗനും എന്റേ നാമനുമായ നളരാജാവിനേയാണ് ഞാൻ അന്വേഷിക്കുന്നത്. ആ പുരുഷവ്യാഖ്യനേ നിങ്ങൾ ഏങ്ങാനും കണ്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ആ പ്രിയവാന്ത എന്നോട് പറയുവിൻ!”

ഇതിന് മറുപടി കൊടുത്തത് സാത്മവാഹ (വാണിജ്യ സംഘത്തിന്റേ നാഥ)നായ ശുചിയാണ്.

“അല്ലയോ, ശോഭനേ, ഈ സാത്മ (കച്ചവട സംഘ)ത്തിന്റേ നേതാവ് ഞാനാണ്. നളനെന്ന രോളേ ഈ കാട്ടിൽ ഒരിടത്തും ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല. മനുഷ്യസഞ്ചാരത്തിന് യോഗ്യമല്ലാത്ത ഈ കാട്ടിൽ ആന, സിംഹം, ചോഴ്ച്, ചുലി, മാൻ മുതലായ പലപല ഭൃഗുങ്ങളേയ

പ്രാതേ, മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽ ഭവതിയേയൊഴികേ, മറാഠകേ
യം ഞാൻ കാണുകയുണ്ടായില്ല. ഞങ്ങളുടേ കലദൈവവൃ
ന്ദക്ഷരാജനമായ മണിഭദ്രനാണേ ഇത് സത്യമാണ്.”

മുഖന്തി:—“ഈ സാർത്ഥം എങ്ങോട്ടാണ് പോകു
ന്നത്?”

സാർത്ഥവാഹൻ:—“സുബാഹുവെന്ന് വിദ്യാതന്ത്രം,
സത്യദർശിയായ ചേദിരാജാവിന്റെ രാജ്യത്ത് കച്ചവട
ത്തിനായിട്ടാണ് ഞങ്ങൾ പോകുന്നത്.”

ആ രാജ്യത്തേക്കു തന്നെ താനും വന്നേക്കാമെന്നു പ
റഞ്ഞു് പതിലാലസയായ ആ സുന്ദരി ആ സാർത്ഥത്തോ
ടൊന്നിച്ചു് ചുറപ്പെട്ടു. പലനാൾ സഞ്ചരിച്ചതിൽപ്പി
ന്നേ അവർ മഹാ ദാരുണമായ ഒരു വങ്കാട്ടിൽ എത്തി.
അവിടേ അവർ പത്മസൗന്ദര്യസികമെന്ന ഒരു മഹാ ത
ടാകം കണ്ടു. സുശീതളവും നിർമ്മലവുമായ സ്വാദുജലം
അതിൽ മനോഹരമായി നിറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നു. ഫലങ്ങളും
ചുട്ടുങ്ങളും സമൃദ്ധമായും, ചുല്ലം വിറകും സുലഭമായും
അവിടേയുണ്ടു്. പക്ഷികുലാരവത്തോടുകൂടിയ ആ രമ
ണീയപ്രദേശത്തു് ആ പരിശ്രാന്തന്മാർ വിശ്രമിക്കുവേ
ൻ നിശ്ചയിച്ചു. സാർത്ഥവാഹന്റെ അനുജനയോടുകൂടി
അവർ സായാഹ്നത്തിൽ ആ ഉത്തമവനത്തിൽത്തന്നേ
തങ്ങി. പാതിരാവായതോടുകൂടി സർവ്വത്ര നിശ്ശബ്ദയായി.
വാണിജന്മാർ തളന്നാങ്ങുമ്പോൾ, മലമ്പുഴയിൽ നിന്നു
വെള്ളം കുടിക്കുവാനായി ഒരു വലിയ ആനക്കൂട്ടം ആ
വഴിക്കുവന്നു. അപ്പോൾ, ആ വാണിജസംഘത്തിലുള്ള
നാട്ടുനാകുള കണ്ടു് അവയെ കൊല്ലുവാൻ ആ കാട്ടാന

കുറേ മദോൽകടതയോടും ഉന്മകോടുകൂടി പാഞ്ഞുകയറി. പർവ്വതഗ്രത്തിൽ നിന്ന് ശിലരങ്ങൾ പിളന്നു വീഴും പോലെയുള്ള ഉന്മകോടുകൂടി ആ വനഗജങ്ങൾ ആ സർവ്വത്തിനിടയിൽ ഭൃസ്സഹമായി കുതിച്ചു ചാടി. ആനകളും ഇളകുകയാൽ വനമാറ്റങ്ങളൊന്നും കാണാതായി. തടാകത്തിലേക്കുള്ള വഴിയടച്ചുകൊണ്ടു കിടന്നുറങ്ങുന്നവർക്കുമാത്രം ആനകൾ ചവിട്ടിയുരുട്ടി മട്ടിച്ചു തുടങ്ങി. മക്ഷസ്തായി വഴി നോക്കുന്ന ആ സാർവ്വകന്മാരിൽ നിന്ന് ഹാഹാകാരം മുഴങ്ങി. ഉറക്കുവാനോടുകൂടി ചിലർ മരപ്പടപ്പിനിടയിലേക്കു പാഞ്ഞു. ഉറങ്ങിക്കിടന്ന നിലയിൽത്തന്നെ ചിലരേ ആനകൾ കൊമ്പുകൊണ്ടും, ചിലരേ തുമ്പികൊണ്ടും, ചിലരേ കാലുകൊണ്ടും കൊന്നു. കുതിരകളും ഒട്ടകങ്ങളും ഒട്ടില്ലാതെ ചത്തു വീണു. എങ്ങോട്ടെന്നില്ലാതെ പേടിച്ചോടുമ്പോൾ പരസ്പരം കൂട്ടിമുട്ടുകയാൽ, അങ്ങിനെയും ചിലർ അയ്യയ്യോ വിളിച്ചു വീണുപോയി. സംഭ്രമത്തോടുകൂടി മരത്തിന്മേൽ കയറുമ്പോൾ, പിടിവിട്ടു വീണ് മരിച്ചുപോയവരും ചിലരുണ്ട്. ആ ഗജസ്തംഭത്തിന്റെ ആക്രമണത്താൽ, ഇങ്ങിനെ പലതരത്തിലുമായി ആ സാർവ്വമണ്ഡലം, ദൈവാൽ, മിക്കവാറും നശിച്ചുപോയി. അതിഭയംകരമായ മഹാ ശബ്ദമാണ് അപ്പോൾ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നത്. "ഇതാ തീയെരിയുന്നു—, മക്ഷനോക്കുവിൻ—, ഓടുവിൻ!" എന്നും, "ഇതാ, രത്നങ്ങളെല്ലാം ചിതറിയിരിക്കുന്നു; അതൊക്കുവിൻ, ഓടാത്തുവിൻ" എന്നും മറ്റും പലരും പലതും വിളിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭയാതരരായി ആ വാണിജ്യന്മാർ അങ്ങുവിട്ടും ഓടി

ത്തുടങ്ങി. ഈ ഭാര്യണനാശം സംഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പേടിച്ചു വിറച്ചുകൊണ്ട് ദമയന്തി ഉണർന്നു. സമുദ്രം ലോകഭയംകരമായ ആ ഘോരനാശം അവൾ കാണുകയും ചെയ്തു. താൻ മുൻപു കണ്ടിട്ടില്ലാത്തതായ ഈ ദുരവസ്ഥ കണ്ട് ഭൈരി അസ്വസ്ഥയായി, ഭയവിഹ്വലയായി നിലകൊണ്ടു. സാത്മത്തിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെടുകയെന്ന വർത്തിയെടുത്ത് ഒരുമിച്ചു ചേർന്ന് ഈ ആപത്തു എങ്ങിനെ സംഭവിച്ചുവെന്ന് അലോചനയായി.

“മഹാ യശസ്വിയായ മണിഭദ്രനേയും, യക്ഷാധിപനായ വൈശ്രവണനേയും നാം നിശ്ചയമായും പൂജിച്ചിരിക്കുകയല്ല. അഥവാ, നാം ആരംഭത്തിൽ വിഷ്ണുശാപനേ പൂജിച്ചില്ലായിരിക്കാം. അതല്ലെങ്കിൽ, വിപരീതശക്തികളോടേ ഫലമായിരിക്കുമോ ഇതു? ഗ്രഹങ്ങൾ നമുക്കു വിപരീതമല്ലാതിരിക്കേ, ഇതെങ്ങിനെ സംഭവിച്ചു?” അപ്പോൾ വേറെ ചിലർ പറഞ്ഞു:—

ധനമെല്ലാം നശിച്ചു, ജന്മാതികളിൽ നിന്ന് വേർപെട്ടു, അമാനുഷവേഷത്തിൽ, വികൃതാകാരയായി, ദ്രാവിണിയേപ്പോലെ ഒരുവൾ ഈ സാത്മത്തിൽ ഭീനയായി വന്നു കൂടീട്ടില്ലയോ? അവൾ പ്രയോഗിച്ച പരമഭാര്യണമായ മായതാണ് ഈ നടന്നതെല്ലാം. അവൾ ഭയംകരമായ യക്ഷിയോ, രാക്ഷസിയോ, പിശാചിയോ ആണ്. ഈ ആപത്തെല്ലാം അവളാണുണ്ടാക്കിയതു്; അതിന്ന് സംശയമില്ല. ഈ സാത്മത്തേ നശിപ്പിച്ചു നമുക്ക് ദുഃഖം വളർത്തിയ ആ ദുഷ്ടയേ എങ്ങാനും കണ്ടു കിട്ടിയെങ്കിൽ കല്ലും, ചുല്ലം, മണ്ണും വാരിയെറിഞ്ഞു, വിറകുകൊ

ണ്ട് അടിച്ചും, കൈമുട്ടുകൊണ്ട് ഇടിച്ചും, ആ സാർവ്വകൃത്യകയേ തീർച്ചയായും കൊല്ലണം”

ഈ ദാരുണവാക്ക് ദമയന്തി കേട്ടു. ഉടൻതന്നെ, നാണിച്ചും, പേടിച്ചും മനസ്സുഴറിയും കൊണ്ട് കാട്ടിനുള്ളിലേക്കു പാഞ്ഞത്, ആ ഘോരദുഃഖിത, അപ്പോഴുണ്ടായ വാചത്തിന്നുപ്പറ്റിയോർത്ത് തന്നെത്താൻ പരിഭവനം ചെയ്തു.

“ദൈവം എന്റേപ്പേരിൽ ചെയ്യുന്നതൊക്കെയും, അയ്യോ, എത്രയെത്ര ദാരുണമായിരിക്കുന്നു! ഒരിടത്തും എനിക്ക് കശലമുണ്ടാകാത്തത് എന്തുകൊണ്ടാണ്! ഏതൊരു കർമ്മത്തിന്റേ ഫലമാണ് ഇതെല്ലാം? എന്റേ മനസ്സിൽ അതുഭവിച്ചാരോ ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. കായംകൊണ്ടോ, മനസ്സുകാണ്ടോ, വാക്കുകൊണ്ടോ ആർക്കും ഞാൻ അണുപോലും ദോഷം ചെയ്യാതിട്ടില്ല. പിന്നെ, ഏതു കർമ്മത്തിന്റേ ഫലമാണ് ഈ ആപത്തെല്ലാം! പൂർവ്വജന്മത്തിൽ ചെയ്ത മഹാ പാപത്തിന്റേ ഫലമായിരിക്കാം ഇത്. അയ്യോ, ഈ ഘോരാപത്തു ഭഴിവില്ലാതെ തുടൻകൊണ്ടേയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ഭർത്താവിന്നുണ്ടായ രാജ്യനഷ്ടം; സപജനത്തിന്നു നേരിട്ട് പരാജയം; മക്കളേ അകറ്റിവിടേണ്ടിവന്നത്; ഭർത്താവ് വേർപെടുമ്പോൾ; വ്യാഘ്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞ വനത്തിൽ അനാഥയായി ചുറ്റിത്തിരിയുന്നതു—ഈങ്ങിനേ സംഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ കഷ്ടങ്ങൾക്ക് എവിടേയാണ് അന്തം! ഈ നിജ്ജനവനത്തിൽ എനിക്ക് തുണയായികൊടുത്ത ഈ സാർവ്വതേ ആനുകൂല്യം വന്ന് ഇതാ, നശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇതും എന്റേറ ടുടാഗ്രംതന്നേ. ആ സാർമകന്മാരിൽ ചാ
കാതേ ശേഷിച്ചവർ, തങ്ങൾക്കുണ്ടായ ഘോരനാശത്തേ
യും, ചിലർ പിതാവിന്റേറയും, ചിലർ ഭ്രാതാവിന്റേറയും,
ചിലർ ചുത്രന്റേറയും, ചിലർ സഖാവിന്റേറയും ഭൃത്യതി
യേയും പററി ഓത്തോത്ത് ടുഖിച്ചുകൊണ്ടും, എന്നേ
ശപിച്ചു കൊണ്ടും ഇവിടേനിന്നുപോയത് മ്മം പിളറു
മാറു് എനിക്ക് നോക്കിനില്ലേണ്ടിവന്നു. ആ ആനക്കൂട്ടം
ഈ ടുഖിതയേക്കൂടിയും എന്തുകൊണ്ടു് ചവിട്ടിക്കൊന്നി
ല്ല! കാലമാകാതേ ആക്കും ചാകുവാൻ വയെന്നുണല്ലോ
ചഴമക്കാർ പറയുന്നതു്. ഞാൻ എത്ര നീണ്ടകാലത്തേ
ക്കാണ് ഇങ്ങിനെ ടുഖിച്ചു കഴിയേണ്ടതു്! ദൈവമതം
ആരുകണ്ടു! മനുഷ്യക്കുണ്ടാകുന്ന ഏതൊന്നും ദൈവം ചെ
യ്ക്കവെക്കുന്നതാണ്. എന്റേറ കമ്മദോഷം കൊണ്ടാണ്
ഈ ആപത്തെല്ലാം നേരിടുന്നതെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കേ
ന്നില്ല. ബാല്യത്തിലേ കളികൾക്കിടയിൽ പോലും ചഴ
പമൊന്നും ചെയ്യാത്തവളാണ് ഞാൻ. അതുകൊണ്ടു് എ
നിക്ക് ഈ ടുഖമുണ്ടായതു് ദൈവത്താൽത്തന്നേ. സമ
യംവരകാലത്തു് എന്നേ കാമിച്ചുവന്ന ലോകപാലന്മാ
രേ നളരാജാവിന്നുവേണ്ടി ഞാൻ പരിത്യജിക്കയാൽ അ
വരുടേ പ്രഭാവത്താലായിരിക്കാം ഈ ഘോരവിയോഗം
എനിക്കുണ്ടായതു്.”

ആ പതിവ്രത ഇപ്രകാരം പലതും പറഞ്ഞു് വില
പിക്കുന്നതിന്നിടയ്ക്കു്, ആ സാർമകന്മാരിൽ ചാകാതേ
ശേഷിച്ച വേദജ്ഞന്മാരായ ചില ബ്രാഹ്മണർ ആ വഴി
ക്ക് വരികയാൽ, അവരുടേ കൂടേ ശർച്ചന്ത്രലേഖചാലേ

അവർ ചുരപ്പെട്ടു. ചിലനാൾ നടന്നതിൽപ്പിന്നെ ഒരു സായാഹ്നത്തിൽ സത്യദർശനം ചേരിരാജാവുമായ സുബാഹുവിന്ദൻ മഹാനഗരത്തിൽ ചെന്നു ചേന്നു. കീർത്തനിയുടുത്തു, അഴിഞ്ഞു മുക്കിഞ്ഞു ചിതറിയ കൂന്തലോടു കൂടി, കൃശയും, ദീനയും, വിഹ്വലയുമായി ഉന്മത്തയേപ്പോലേ നടക്കുന്ന ദമയന്തിയേ ചുരവാസികൾ വിസ്മയത്തോടെ നോക്കി. ഗ്രാമത്തിലേ ബാലന്മാർ കത്തുഹലത്തോടു കൂടി അവളേ പിന്തുടന്നു. ചുറ്റും ആൾക്കൂട്ടത്തോടു കൂടി കൊട്ടാരത്തിന്നരികേ എത്തിയ ദമയന്തിയേ മാളികമുകളിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന രാജമാതാവു കണ്ടു് രാജൻ മുമ്പിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ ധാത്രിയേ നിയോഗിച്ചു.

“ഏടോ, ധാത്രി, നീപോയി അവളേ ഇങ്ങു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരൂ. ശരണാർത്ഥിനിയും ഭൂഖിതയുമായ ആ ബാല ആൾക്കൂട്ടത്താൽ ക്ലേശിക്കുന്നു. ഉന്മത്തവേഷയാണെങ്കിലും കല്യാണശീലയും, ലക്ഷ്മീദേവിയേപ്പോലേ സൗന്ദര്യവതിയുമാണവൾ. അവൾ എന്ദൻ ഗൃഹത്തേക്കു ശോഭിപ്പിക്കട്ടേ.”

ഉടനേ ധാത്രിചെന്നു് ആൾക്കൂട്ടത്തേ മാറ്റി, ദമയന്തിയേ വിളിച്ചു, കൊട്ടാരത്തിൽ, രാജമാതാവിന്ദൻ മുമ്പിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി.

രാജമാതാവു്:— “ഏടോ, ബാലേ, നീ വലുതായ ഭൂഷണത്തിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുകയാണെങ്കിലും നിന്ദൻ രൂപസൗന്ദര്യം മഹത്തരമായിരിക്കുന്നു. ഈ വികൃതവേഷണത്തിനിടയിൽ ആ സൗന്ദര്യം, കാറിനിടയിൽ മിന്നു

ലെന്നുപോലേ വിളങ്ങിക്കാണുന്നുണ്ട്. നീ ആരാണു്? ആട്ടേയോണു് നീ? ഭൂഷണങ്ങളൊന്നും ഇല്ലാതിരുന്നിട്ടും നിന്റേ രൂപം അമാനുഷമായിരിക്കുന്നു. നീ നിസ്സഹായയാണെങ്കിലും, നിന്നിലുള്ള ദിവ്യപ്രഭുകൊണ്ടു് നിനക്കു് മനുഷ്യരേയാരേയും ചേടിക്കേണ്ടതില്ല. ഇങ്ങിനെയുള്ള നീ ആരാണു്?'

ദമയന്തി:— 'ഞാൻ കേവലം മാനുഷിതനെന്നയാണു്. ഭർതാവിനേ സദാ അനുവർത്തിക്കുന്നകുലീനയാണു് ഞാൻ. ജാതിയിൽ, അന്തഃപുരചാരിയായ സൈരസ്രിയും, ഇപ്പോഴുപോലേ ഇടം മാറിമാറിപ്പാക്കുന്ന ദാസിയുമാണു്. വല്ല കായോ കിഴങ്ങോ തിന്നു്, സായാഹ്നത്തിൽ ചെന്നെത്തുന്നെടത്തു് കിടന്നുകൊണ്ടു്, ഇപ്പോൾ ഞാൻ സഞ്ചരിച്ചു കഴിഞ്ഞുവരുന്നു. എന്റേ ഭർതാവിനുള്ള ഗുണങ്ങൾ എണ്ണിയാലൊടുങ്ങുകയില്ല. അദ്ദേഹം എപ്പോഴും എന്റേ ഹിതംപോലേ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ദധിതരമനാണു്. ആ വീരനേ നിഴലെന്നുപോലേ പിന്തുടരുന്ന ഭക്തയാണു് ഞാൻ. ദൈവവിധിയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു് ചുരുക്കളിയിൽ ഏല്പേണ്ടിവന്നു പോയി. ആ ചുതിൽ തോഴുകയാൽ ഏകനായി അദ്ദേഹം കാടുകേറി. ഉന്മത്തനേപ്പോലേ വിഹംപലനായി ഒരേ വസ്ത്രം ധരിച്ചു് കാട്ടിലേക്കു് ചെല്ലുന്ന എന്റേ ഭർതാവിനേ കണ്ടു് അദ്ദേഹത്തേ ആശംസിച്ചിട്ടുവാൻ ഞാനും ഒരുമിച്ചു കാട്ടിലേക്കു പോയി. ഒരുനാൾ കാട്ടിൽ വെച്ചു്, വിശപ്പുവളന്നു് ബുദ്ധിക്കെട്ടിട്ടോ, മറ്റു വല്ല കാരണത്താലോ ആ വീരൻ തന്റേ ആ ദേവസ്ത്രത്തേക്കുടിയും കൈവിട്ടുകളഞ്ഞു്'

നഗ്നനായി, ഉന്മത്തനേപ്പോലേ മനസ്സുഴറിനടന്ന എ
 ന്നൻ ഭർത്താവിനേ ഞാൻ ഉറക്കം കൂടിയും വെടിഞ്ഞു്
 ഏകവസ്ത്രയായി പലനാൾ വിരട്ടുടന്നു നടന്നു. ഒരുനാൾ
 ഞാൻ തളന്നുറങ്ങിപ്പോയ ഘട്ടത്തിൽ, അദ്ദേഹം എ
 ന്നൻ വസ്ത്രത്തിൽ നിന്നു് പാതി മുറിച്ചെടുത്തു്, നിരപ
 രാധിയായ എന്നേ വെടിഞ്ഞു് എങ്ങോട്ടോ പോയി. അ
 ത്തിൽപ്പിന്നേ, ഭർത്താവിനേ അനേപഷിച്ചു്, രാവു പക
 ലും മനസ്സു വെന്തു നീറിക്കൊണ്ടു് ഞാൻ ഇങ്ങിനേ ചു
 റിനിടക്കുന്നു. എന്ൻ പ്രാണേശപരനേ—എന്ൻ പ്രിയ
 പ്രഭുവിനേ—ആ ദേവസന്നിഭനേ—ആ കമല പ്രഭനേ
 കാണാത്തയാൽ എന്ൻ മനസ്സിന്നു് ഒട്ടും സുഖമില്ലാ
 തായി.॥

രാജമാതാ:—“എടോ, കല്യാണി, നീ എന്നോടൊ
 തമിച്ചു് പാർത്തുകൊള്ളുക. എന്നിങ്ക് നിന്നിൽ ഏറ്റവും
 പ്രീതിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു. നിന്ൻ ഭർത്താവിനേ അനേപ
 ഷിക്കുവാൻ എന്ൻ ആറുക്കാരേ ഞാൻ അയയ്ക്കാം. അ
 ഫവാ, അങ്ങമിങ്ങും ചുറ്റിത്തിരിയുന്ന ആയാൾ സ്വയം
 ഈ നഗരത്തിലും വന്നുവെന്നു വരാം. ഏതായാലും, നീ
 ഇവിടേത്തന്നേ പാർക്കുക. നിനങ്ക് ഭർത്താവിനേ കാണു
 വാൻ കഴിയും.॥

മമയന്തി:—“അല്ലയോ, വീരജനനി, പ്രത്യേകമൊ
 ുരു കരാറുപ്രകാരമല്ലാതെ എന്നിങ്ക് ഇവിടേ പാർക്കുവാൻ
 വയ്യ. ഉച്ഛിഷ്ടം ഭജിക്കുകയോ, അന്യരുടേ കാലു കഴുകുക
 യോ, അന്യചരണന്മാരോടു് സംസാരിക്കുകയോ ഞാൻ
 ചെയ്യായില്ല. ആരെങ്കിലുമൊരാൾ എന്നേ കാമിച്ചുണഞ്ഞാ

ൽ അവനേ ഭവതി ദണ്ഡിക്കണം. ആ ദുർദ്വേഷി ഭവതിക്ക് തീർച്ചയായും വധ്യനാവണം. ഇങ്ങിനെയൊണ് എന്റേ പ്രത്യാശ. ഭർത്താവിനേ അനേകപക്ഷിപ്പാൽ അയയ്ക്കേണ്ടതിലേക്ക് ബ്രാഹ്മണരേ ഞാൻ കാണുന്നതൊഴികേ, മറ്റു പുരുഷന്മാരോടു ഞാൻ ഇടപെടുകയില്ല. എന്റേ ഈ പ്രത്യാശ നിന്നു ഭംഗം വരികയില്ലെന്ന് ഭവതിക്ക് കരാറു ചെയ്യാമെങ്കിൽ ഞാൻ ഇവിടെ പാകാം.”

ആ രാജമാതാവു് ഈ കരാറു സമ്മതിച്ചു. ഉടനേ, തന്റേ പുത്രിയായ സുനന്ദയേ വിളിച്ചു—“എടോ, സുനന്ദേ, ഈ ദേവരൂപിണി സൈരംഗിയാണു്. വയസ്സുകൊണ്ടു് തുല്യരായ നിങ്ങൾ പരസ്പരം തോഴികളായി വാണുകൊള്ളുക. നിനക്കു് ഇവളോടൊന്നിച്ചു് നിർഭയം കഴിച്ചു രസിക്കാവുന്നതാണു്.”

സുനന്ദ അപ്പോൾത്തന്നെ ദമയന്തിയേ തന്റേ പാർട്ടിയിലേക്കു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി. അവിടെ, യഥോചിതം സൽകൃതയായ ഭൈമി സഖിജനത്താൽ പരിചരിക്കിയായി, സർവ്വ കാമങ്ങളും നേടിക്കൊണ്ടു് നിർഭയം പാർത്തുവന്നു.

അഞ്ചാം അദ്ധ്യായം.

നളനാവട്ടേ, ദമയന്തിയിൽ നിന്നു് വേർപെട്ടു് ഓടിയകുന്നതിൽപ്പിന്നെ ആ കാട്ടിൽത്തന്നെ മറ്റൊരു വഴിക്ക് ചുറ്റി നടന്നു. കുറച്ചു ദൂരം ചെന്നപ്പോൾ ആ ഗഹ

നവനത്തിൽ ഒരിടത്തു് ചോർമായ കാട്ടുതീ പരന്നെരിയുന്നതു കണ്ടു. എന്നുതന്നെയല്ല, ആ തീയിനുള്ളിൽ നിന്നു്, „ചുണ്ണശ്ലോകനായ നള, ഓടിവരിക, ഓടിവരിക“യെന്നു് ആരോ ഉറക്കേ വിളിക്കുന്നതായി നളൻ കേൾക്കുകയും ചെയ്തു. „പേടിക്കേണ്ടോ“ എന്നു് വിളിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് നൈഷധൻ അഗ്നിമധ്യത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടേ, പേടിച്ചു വിറച്ചു് ചുറ്റിച്ചുരുണ്ടു കിടക്കുന്ന സപ്തരാജാവു് നളനേ കണ്ടു് കൈകൂപ്പി നിന്നുകൊണ്ടു് തന്റേറ സ്ഥിതിയേപ്പറ്റി വിസ്മരിച്ചു പറഞ്ഞു.

„നാഗരാജാവായ കാക്കോടകനാണു് ഞാൻ. നാരദമഹഷിയേ ഒരുനാൾ വഞ്ചിക്കയാൽ, ആ മഹാതപസ്വി ക്രൂദ്ധനായിച്ചമഞ്ഞു്, „നളൻ ഇവിടേ വന്നു് നിന്നേ എടുക്കുന്നതുവരേക്കും നി സ്ഥാവരംപോലേ കിടക്കട്ടോ“യെന്നു് എന്നേ ശപിച്ചു. ആ മുനിയുടേ ശാപംകൊണ്ടു് ഒരടിപോലും നീക്കിവെക്കുവാൻ എനിക്കു് വയ്യ. ഞാൻ ഭവാനു് ശ്രേയസ്സു് ചെയ്യാം. ഭവാനു് എന്നേ രക്ഷിച്ചാലും! ഇന്നു മുതൽ ഞാൻ ഭവാനേറ സഖാവാണ്. എന്നോടു് സമനായി മരൊരാളു നാഗമില്ല. ഞാൻ ഏനേറ ശരീരത്തേ ലഘുവാക്കാം. ഭവാനു് എന്നേ ശിഷ്യം എടുത്തുകൊണ്ടു പോകുക.“

ആ നാഗേന്ദ്രൻ ഉടനേ അംഗുഷ്ഠപ്രായമായിത്തീന്നു. നളൻ കാക്കോടകനേ എടുത്തുകൊണ്ടു് തീയില്ലാത്തെടത്തു ചെയ്തു് അവിടേ വിട്ടയയ്ക്കുവാൻ ഒരുങ്ങിയപ്പോൾ, കാലടികൾ എണ്ണിക്കൊണ്ടു് അല്പം ദൂരം നടക്കുകയെന്നും അതിൽ നിന്നു് ശ്രേയസ്സുണ്ടാകുമെന്നും ആ

ചന്നഗശ്രേഷ്ഠൻ പറകയാൽ, ആ നിഷയേശ്വരൻ അങ്ങിനെതന്നെ ചെയ്തു. പത്താമത്തേ അടിയിൽ കാക്കോടകൻ നളനേ കടിച്ചു. ഉടൻ തന്നെ നളന്റെ രൂപം തീരെ മാറിപ്പോയി. വികൃതരൂപിയായി നില്ക്കുന്ന തന്നെ കണ്ടു നളൻ വിസ്മിതനായി. കാക്കോടകനാവട്ടെ, സ്വന്തം രൂപം ധരിച്ച് നളനേ സാന്തപനം ചെയ്തു.

“അല്ലയോ, നളരാജാവേ, ജനങ്ങൾ വോനേ അറിയരുതെന്നുവെച്ചാണ് വോന്റെ രൂപം ഞാൻ ഇങ്ങിനെ മാറ്റിയത്. വോനേ വഞ്ചിച്ച് ഫഠത്തായ ദുഃഖത്തിൽ അകപ്പെടുത്തിയവൻ ആരോ, അവൻ എന്റെ വിഷമേറു ത്വചിച്ചുകൊണ്ടാണ് ഇനി വോനിൽ കുടികൊള്ളുക. അവൻ വോനിൽ നിന്നു് അകന്നുപോകുന്നതുവരേക്കും, തന്റെ ശരീരം മുഴുവൻ വിഷം ബാധിച്ച് ദുഃഖിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കും. കുററം ചെയ്യാത്ത വോനേ അവൻ ചരിക്കയാൽ, അവനിൽ എനിക്കുണ്ടായിരിക്കുന്ന ക്രോധംകൊണ്ടു്, വോനേ രക്ഷിക്കുവാനാണ് ഞാൻ ഇങ്ങിനെ ചെയ്തത്. സപ്തങ്ങളിൽ നിന്നോ, ശതങ്ങളിൽ നിന്നോ, ബ്രഹ്മഹ്മന്ദാരിൽ നിന്നോ, എന്റെ പ്രസാദത്താൽ വോന്നു് ഭയത്തിന്നു് ഇടവരികയില്ല. വിഷപീഡ വോന്നു് ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകരുമില്ല. യുദ്ധത്തിൽ നിത്യജയം നേടും. ബാഹുകനെന്ന പേർ ധരിച്ച് സ്മൃതനായി വോന്നു് ഔതുപണ്ണന്റെ മുമ്പിൽ ചെല്ലുക. ആ രാജാവു് അക്ഷവി ഭഗ്യാനാണ്. അദ്ദേഹത്തേ കാണുവാൻ അയോദ്ധ്യയിൽ ലേക്ക് ഇപ്പോൾത്തന്നെ പോകണം. വോൻ അശ്വമേധയവിദ്യയേ് കൊടുത്തു്, ഔതുപണ്ണനിൽ നിന്നു് അക്ഷവി

ദയ വാദ്യ നേടിക്കൊള്ളുക. ഇക്ഷപാകവംശജാതനായ
 ആ ശ്രീമാൻ ഭവാനേർ മിത്രമായിത്തീരും. ഭവാനു് അ
 ക്ഷജ്ഞതയുണ്ടാകുമ്പോൾ അതിൽ നിന്നു് ശ്രേയസ്സുയ
 ത്വന്നതാണു്. ഭവാനു് ദ്വാരങ്ങളോടുള്ള സംയോഗം, വൈ
 കാതെ, സംഭവിക്കും. ഒട്ടും ശോകം വേണ്ട. രാജ്യം വീ
 ങ്ങുകിട്ടി, മക്കളോടും ഭായ്യയോടും കൂടി ഭവാനു് സസുഖം
 വാഴും; ഇതു് സത്യമാണു്. സ്വന്തം രൂപത്തേ പ്രാപിക്കേ
 ണമെന്തു് ഭവാനു് ഇഹിക്കുമ്പോൾ എന്നേ സ്മരിച്ചുകൊ
 ങ്ങു്, ഇതാ, ഈ വസ്ത്രത്തേ ധരിച്ചുകൊള്ളുക; എന്നാൽ,
 ഈ വികൃതരൂപം മാറി, സ്വന്തം രൂപം വെളിപ്പെടും."

കാക്കോടകൻ രണ്ടു ദിവ്യവസ്ത്രങ്ങൾ നളന്നു് കൊ
 ടുത്തതിൽപ്പിന്നേ അവിടേ മറഞ്ഞുപോയി. നളനാവ
 ട്ടേ, അപ്പോൾത്തന്നേ ചുറപ്പെട്ടു്, ഋതുപണ്ണനേർ ചുര
 ങ്ത്തിൽ പത്താംനാൾ ചെന്നുകയറി. ഉടനേ രാജാവി
 നേർ മുഖിൽ പോയി, താൻ ബാഹുകനെന്നു പേരായ
 സാമന്തിയാണെന്നു് നൈഷധൻ അറിയിച്ചു.

"അല്ലയോ, മഹാരാജാവേ, തേരിൽ പുട്ടി, കുതിര
 കളേ തെളിക്കുന്നതിന്നു് എന്നോടു് തുല്യനായി ലോക
 ങ്ത്തിൽ ആരുമില്ല. അത്സമസങ്കടങ്ങളിലും, കലാവിഷയമാ
 യ സംശയങ്ങളിലും അതു് തീർക്കുവാൻ ഞാൻ സമർത്ഥനാ
 ണു്. മറ്റുള്ളവരേക്കാൾ വിശേഷമായി അന്നപാകക്രമം
 എന്നിങ്ങനെയും. ലോകത്തിലുള്ള നാനാവിധ ശില്പങ്ങൾ
 ഞാൻ പഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അന്യക്കാവാത്ത ദുഷ്കരകർമ്മങ്ങൾ
 ഞാൻ ചെയ്യും. ഈ എന്നേ അവിടുന്നു് ഭരിച്ചാലും!"

ഋതുപണ്ണൻ:— "ഏതോ, ബാഹുക, ഭവാനു് മംഗല

മുണ്ടാകട്ടേ. പഠഞ്ഞതുപോലെയെല്ലാം ഭവാനു് ചെയ്യുന്നവൻ തന്നെയാണു്. ശീശ്രയാത്രയിൽ എനിക്ക് മറെറല്ലാററിനേക്കാളും ആശ കൂടും. എന്റേറ അശപങ്ങളേ, ഭവാനേറ വിദ്യപ്രയോഗിച്ചു് ശീശ്രഗാമികളാക്കുക. ഭവാനേ ഞാൻ അശപാദ്ധ്യക്ഷനായി നിയമിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഭവാനു് നൂറായിരം ചൊൻനാണു് ശമ്പളം രാമാം. വാർഷ്ഠ്യേയനും ജീവലനും ഭവാനേറ കീഴിൽ നിന്നു് ജോലി ചെയ്യും. ഹവരോടൊന്നിച്ചു് രമിച്ചുകൊണ്ടു് ഭവാനു് എന്റേറ കൂടേ പാത്തുകൊള്ളുക.”

അപ്രകാരം നൈഷധൻ ബാഹുകനായി ഗുരുപണ്ഡിതനഗരത്തിൽ വാർഷ്ഠ്യേയജീവലനാരോടുകൂടി സൽകൃതനായി പാത്തുവന്നു. വൈദികിയേക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത അദ്ദേഹത്തിന്റേറ മനസ്സിൽനിന്നു് ഒഴിഞ്ഞതായില്ല. അന്തിതോറും അദ്ദേഹം പതിവായി ഒരു പാട്ടു പാടാറുണ്ടു്. അതു് ഇങ്ങിനേയാണു്:—

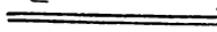
പോവമയ്യോ, വിശന്നുദാഹിച്ചുകൊണ്ടാത്തയായ് തളന്നെങ്ങുകിടക്കുന്നോ!
 “ഇന്നുമാമന്ദബുദ്ധിയേച്ചിന്തിച്ചു കേണകേണവളെങ്ങുകഴിയുന്നോ!”

നിത്യം പാടുന്ന ഈ പാട്ടുകേട്ടു്, അതിന്നുള്ള ഹേതുവെന്തെന്നു് ഒരു രാത്രി ജീവലൻ ചോദിച്ചു.

“എടോ, ബാഹുക, ആയുസ്സാനായ ഭവാനു് ഹൃതൊരു നാരിയേയോത്താണു് ഇങ്ങിനേ നിത്യം ഭൂഷിക്കുന്നതു്? ഭവാനേറ അനുശോചനത്തിന്നു് പാത്രമായ ആസ്തി ആരുടേതാണു്?”

നളൻ:—മനുഷ്യലിയായ ഒരുവൻ ഗുണവതിയാൽ ഒരു സ്ത്രീയേ വേട്ട. അവൾക്ക് താൻ എന്നും ദാസനായി തന്നുകൊള്ളാമെന്ന് അവൻ വാക്ക് കൊടുക്കുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ, എന്തുകൊണ്ടോ, അവൻ അവളേ കൈവിട്ടു പോയി. വിധോഗദുഃഖത്താൽ പിഡിതനായി ആ മനുഷ്യലി ഇപ്പോൾ ഉഴുന്നു കഴിയുന്നു. അവൻ രാവു പകലും ശോകത്തിൽ കിടന്ന് ദഹിക്കുന്നുണ്ട്. എല്ലാ രാവിലും, അവളേ ഭാർത്തുകൊണ്ട് അവൻ പാടാറുള്ള പാട്ടാണിത്. അവൻ പലടത്തും ചുറ്റി നടന്നതിൽപ്പിന്നെ ഇപ്പോൾ എങ്ങോ ഭേദിത്തു ചെന്നു പാർക്കുന്നുണ്ട്. ദുഃഖത്തിന് അനഹ്നായ അവൻ ഭായ്യാവിയോഗത്തേ ഭാർത്താത്ത് തപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആ സ്ത്രീയാവട്ടേ, അവനേ കാട്ടിൽക്കൂടിയും കഷ്ടപ്പെട്ട് പിന്തുടന്നുവളാണു്. ആ ദുർഭാഗ്യവാൻ വെടിഞ്ഞുകളഞ്ഞ അവൾ ഇനി ജീവിക്കുക കഴിയാമാണ്. മുന്യാരിക്കലും, കഷ്ടപ്പെട്ട ശീലിച്ചിട്ടില്ലാത്തവളാണ് അവൾ. അവൾക്ക് വഴിയറിഞ്ഞുകൂടാ. ആ പാവം—ആ ബാലിക ഏകയായി, വിശപ്പും ദാഹവും വളന്ന് ഉഴുന്നു നടന്ന് ഇനി ജീവിക്കുക കഴിയാതന്നേ. ചെന്നായ്ക്കൾ നിറഞ്ഞ ചോരദാരുണമായ വനത്തിൽ മനുഭാഗ്യനും മനുഭാഗ്യവുമായ അവൻ പരിത്യജിച്ചുവിട്ട ആ ബാല എങ്ങനേ ജീവിക്കും!''

മേയന്തിയേ സ്മരിച്ചുകൊണ്ട്—എന്നാൽ മരണമുള്ള സംബന്ധിച്ചെന്നപോലേ ഇങ്ങിനേ നൈഷധൻ പരഞ്ഞപ്പോൾ, ജീവലൻ പിന്നെയൊന്നും ചോദിച്ചില്ല. നളൻ അവിടേ അജ്ഞാതവാസമായി നിബ്ബാധം നാൾ കഴിച്ചു വരികയും ചെയ്തു.

ആറാം അദ്ധ്യായം.

രാജ്യവും ധനവും നശിച്ചു നളൻ ദമയന്തിയോടു കൂടി കാട്ടിലേക്ക് പോയിരിക്കുന്നുവെന്ന് കേട്ടു അവരേ തെരയുവാൻ വേണ്ടി വിദഗ്ദ്ധ രാജാവായ ഭീമൻ പലവഴികൾ ബ്രാഹ്മണരേ നിയോഗിച്ചു.

“എന്റേ മകളേയും നളനേയും അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിച്ച് ഇവിടേ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരട്ടേ. അവരേ കണ്ടുറിഞ്ഞു കാഴ്ച നേടി വരുന്നവന് ഒരായിരം പശുക്കളെ ഞാൻ സമ്മാനമായി കൊടുക്കും. അതിനു പുറമേ, നഗ്നരതുല്യങ്ങളായ ഗ്രാമങ്ങളും അഗ്രഹാരങ്ങളും അവന് കിട്ടും. ദമയന്തിയേയും നളനേയും ഇങ്ങോട്ട് കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ കഴിയാതിരുന്നാലും, അവർ എവിടേയെണ്ടെന്ന് അറിഞ്ഞു വരികയെങ്കിലും ചെമ്പ്യാൽ അവന്നു ഞാൻ ആയിരം പശുക്കളെ കൊടുക്കാം.”

ഈ വിളംബരം കേട്ടു സന്തുഷ്ടരായ ബ്രാഹ്മണർ നളനേയും ദമയന്തിയേയും അന്വേഷിക്കുവാൻ പല തഴിവുകൾ ചെയ്തു. അവർ പല നാടുകളിലും പല നഗരങ്ങളിലും തെരഞ്ഞു നടന്നിട്ടും ഭീമപുത്രിയേയോ, നിഷ്കധരാജാവിനേയോ ഒരിടത്തും കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ, സുഭദ്രയെന്ന ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ രമണീയമായ ചേദിനഗരത്തിൽ അന്വേഷിച്ചു നടക്കുമ്പോൾ, ഒരുനാൾ കൊട്ടാരത്തിൽ, പുണ്യാഹകാലത്തു രാജാവിന്റേ മുന്തിൽ സുഹൃത്തുക്കളോടുകൂടി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന നിലയിൽ ദമയന്തിയേ

കണ്ടു. മെലിഞ്ഞു തളന്ന് മലിനമായി, ധൂമ്രപടലത്താൽ ആവൃതമായ അഗ്നിപ്രഭുപോലേ, മങ്ങിമറഞ്ഞ നിസ്തൂല രൂപസമ്പത്തോടുകൂടിയ ആ വിശാലാക്ഷിയേ കണ്ട് സുഭദ്രയ്ക്കു മനസ്സിൽ പല ചിന്തകളും ഉയർന്നു.

അതാൻ മുമ്പു കണ്ടിട്ടുള്ള അംഗനാരത്നമായ ആ ദമയന്തി തന്നെയാണോ ഈ രൂപവതി. ശ്രീയേഷ്പോലേ ലോകകാന്തയായ ഇവളെ ഏനിക്ക് കാണായ് വന്നതിൽ ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി. പൂണ്ണചന്ദ്രസന്നിഭയും, നിത്യയൗവനസമ്പന്നയുമായ ഈ ദേവി സ്വന്തം പ്രഭുകൊണ്ട് ദിക്കെങ്ങും ഇരുളുകുറി വെളുപ്പിക്കുന്നു. മന്ദമന്ദൻറെ രതിയെന്നപോലേ സമുദ്രാഗ്രസുന്ദരിയായ ഈ പത്മയായതാക്ഷി, പൂണ്ണന്ദ്രപ്രഭുപോലേ, സമസ്തലോകത്തിന്നും സുഖം കൊടുക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈ സൗന്ദര്യവതി ദൈവദോഷത്താൽ വിദർഭസരസ്സിൽ നിന്ന് ചുഴങ്ങിത്തരിച്ചുപോയി! ചേറും ചെളിയും ചുരണ്ടു നിലയിൽ ചുഴുകിയെടുത്തിട്ടു മൂണാളികപോലേയായി ഇവൾ. ചന്ദ്രൻ രാഹുഗ്രസ്തനായിത്തീർന്ന പെന്റർണ്ണമാസിലേ ജനിയേഷ്പോലേയാണ് ഇവളേ ഇപ്പോൾ കാണുന്നത്. ഭർതൃശോകത്താൽ ആക്ഷുലയായ ഇവൾ വേനലിൽ വെള്ളം വറ്റിയ നദിപോലേ ശോഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ആനയുടേ തൃമ്പിക്കൈയടിയേറു് ഉലയുകയും, താമരയിലകൾ കൊഴിയുകയും, പക്ഷികൾ പേടിച്ചു പതറുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള ചൊയ്ക്കയേഷ്പോലേയാണ് ഇവളുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി. രത്നചൂർണ്ണമായ പ്രാസാദത്തിൽ സദാ ശോഭിക്കേണ്ടുന്ന സുന്ദരാംഗിയായ ഈ സുകുമാരി, കരയിൽ പ

റിച്ച് വെയിലേറ്റു കിടക്കുന്ന മൂണാളമെന്നപോലേ വാടിയിരിക്കുന്നു. ഉദാരഗുണവതിയും, മനോജ്ഞരൂപവതിയുമായ ഇവൾ ഭൂഷണാഹ്യായിരുന്നിട്ടും, ഭൂഷണഹീനയായി, കരിങ്കാർ മൃടിയ ചുതുത്തികുറുപ്പിപ്പോലേ നിശ്ചയമായിത്തീർന്നുപോയി. കാമഭോഗങ്ങളും പ്രിയസുഖങ്ങളും കൈവിട്ട്, ബന്ധുജനത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ട് ഇവൾ ഭർത്തൃദർശനകാംക്ഷകൊണ്ടുമാത്രം ദീനയായി പ്രാണനേധരിക്കുന്നു. ഭർത്താവാണ്മുഖം സ്രിയുടെ പരമഭൂഷണം. ഭൂഷണങ്ങളൊന്നുമില്ലെങ്കിലും ഭർത്താവുള്ളവൾ ശോഭിക്കും. ശോഭമാനയായ ഇവൾ ഭർത്തുവിയോഗത്താൽ ശോഭയറ്റുപോയിരിക്കുന്നു. ഈ പതിവ്രതയിൽനിന്നു വേർപെടുകയാൽ നളന്ദൻ ജീവിതം ദുഷ്കരമായിത്തീർന്നിരിക്കണം. അദ്ദേഹം ഇപ്പൊഴും പ്രാണധാരണം ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, രീട്ടിയായും, ശോകത്താൽ തളന്നുഴന്നുണ്ടാവണം. കരിങ്കാർകുഴലാളായി, തണ്ടാമിഴിയായായി, സുഖാഹ്വയയ ഇവൾ ഇങ്ങിനേ ദുഃഖിയായിത്തീർന്നു കാണുമ്പോൾ എന്തെങ്കിലും മനസ്സു പൊരിയുന്നു. രോഹിണി ചന്ദ്രനെയെന്നപോലേ ഈ ത്രഭാഗിയായ സാധവി ഭർത്താവിനേ പ്രാപിച്ചു ദുഃഖത്തിൽനിന്നു കരകയറുന്നതെന്നാണ് നളന്ദൻ ഇപ്പോൾ രാജ്യദൃഷ്ടനാണെങ്കിലും, കൈവിട്ടുപോയ ഭൂമിയെല്ലാം വീണ്ടെടുത്ത്, ഇവളേ വീണ്ടും പ്രാപിച്ചു നിശ്ചയമായും, സംപ്രീതനായി വാഴുമാറാകും. ശീലം, വയസ്സ്, അഭിജാത്രം, വിനയം എന്നിവയാൽ നൈഷധൻ വൈദർഭിയും, വൈദർഭിക്ക് നൈഷധനും ഒരുപോലേ ഇണങ്ങി വിളങ്ങുന്നു. മഹാവിഷ്ണുവും അപ്രമേ

യപ്രഭാവനമായ നളന്ദര ഭായ്മയേ—ഈ ഭക്തദർശന-
 ലാലസയേ സമാശ്വസിപ്പിക്കേണ്ടത് എന്റേ ചുമതല
 യാണ്. മുന്യാരികളും ടുഃഖിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ഈ പൂർണ്ണച-
 ന്ദ്രാനന്ദ ഇപ്പോൾ ടുഃഖാത്തയും, ചിന്താമഗ്നയുമായി
 സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു കണ്ടു ഞാൻ ആശ്വസിപ്പിക്കാതിരു-
 ന്നതുകൊണ്ട്.

വിവിധലക്ഷണങ്ങളേക്കൊണ്ടും വിവിധകാരണങ്ങ-
 ലേക്കൊണ്ടും ഇവർ ഭൈരി തന്നെയെന്നറിഞ്ഞ സുഭേവ-
 ളൻ, കുറച്ചുനേരത്തേക്ക് പലതും ചിന്തിച്ചുനിന്നതിൽപ്പി-
 ണ്ടേ, ദമയന്തിയുടേ മുമ്പിൽ ചെന്നു.

സുഭേവൻ:—“അല്ലയോ, വൈദർഭി, ഭവതിയുടേ
 ദ്രാതാവിന്റേ പ്രിയസഖാവായ സുഭേവനാണ് ഞാൻ.
 ഭീമമഹാരാജാവ് ആജ്ഞാപിക്കയാൽ, ഭവതിയേ അന്വേഷി-
 ച്ചുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ ഇങ്ങു വന്നിരിക്കുന്നത്. ഭവതി-
 യുടേ പിതാവിന്നും മാതാവിന്നും ദ്രാതാക്കന്മാർക്കും കൂശ-
 ലംതന്നേയാണ്. ഭവതിയുടേ മകൾ ആയുഷ്കാന്തമാരും ക-
 ശലികളുമായി വാഴുന്നു. ബന്ധുവർഗ്ഗം ഭവതിനിമിത്തം നി-
 ജ്ജീവനാരോപ്യോലേയാണ് കഴിയുന്നത്. ഭവതിയേ അ-
 ന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു അന്വേഷണം ബ്രാഹ്മണർ ഭൂമിയി-
 കലങ്ങും ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു നടക്കുകയാണിപ്പോൾ.”

സുഭേവനേ കണ്ടു ദമയന്തി, ആ ബ്രാഹ്മണൻ ത-
 ന്റേ പരിചിതൻതന്നെയെന്നറിഞ്ഞു. തന്റേ സുഹൃത്തു-
 ള്ളേപ്പറ്റി, അവർ, ഓരോരുത്തരേയും, പ്രത്യേകം പ്ര-
 ത്യേകം ചോദിച്ചു. ദ്രാതാമിത്രമായ സുഭേവനേ പെട്ടെന്ന്
 കണ്ടതിൽ ശോകാതുരയായ ദമയന്തി പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു

പോയി. ഏതോ ഒരു ബ്രാഹ്മണനോടു കൂടി ഏകാന്തത്തിൽ ചെന്നിരുന്ന് രോഗനം ചെയ്യുന്ന ഭൈരവയേ കണ്ട് അനാതാപം വളർന്നു സുനന്ദ അമ്മയുടേ മുഖത്ത് ചെന്ന്, സൈൻഡ്രി ഒരു ബ്രാഹ്മണനേ കണ്ട് ഉറക്കേ കരയുന്നുവെന്നും, അമ്മ ചെന്ന് കാൽമെന്തെന്ന് അറിയേണമെന്നും പറഞ്ഞു. ഉടനേ രാജമാതാവ് അന്തഃപുരത്തിൽനിന്നിറങ്ങി, വിപ്രനോടു കൂടി നില്ക്കുന്ന ദമയന്തിയുടേ അരികേ ചെന്നു. എന്നിട്ട് സുഭേവനേ വാളിച്ചു കാൽമെല്ലാം ചോദിച്ചു.

“അല്ലയോ, ബ്രാഹ്മണ, ഈ ഭാവിനി ആരുടേ മകളാണ്? ഇവളുടേ ഭർത്താവ് ആരാണ്? ഈ വാമലോചന, ഭർത്താവിൽ നിന്നും ബന്ധുക്കളിൽ നിന്നും വേർപെട്ടതെങ്ങിനേ? ഇവളേ ഭവാനർ എങ്ങിനേയാണ് കണ്ടറിഞ്ഞത്. കാൽമുഴുവൻ ശരിയായി ഭവാനിൽ നിന്ന് അറിയേണമെന്ന് ഇച്ഛിച്ചിട്ടാണ് ഞാൻ ഈ ദേവരൂപിണിയേപ്പറ്റി ഇത്രയും ചോദിക്കുന്നത്.”

സുഭേവൻ:—“ധർമ്മാത്മാവും മഹാജ്യതിയും വിദർഭരാജാവുമായ ഭീമൻ ദമയന്തിയെന്ന് വിശ്രുതയായുണ്ടായ മകളാണ് ഈ കല്യാണി. ധീമാനും പുണ്യശ്ലോകനും, വീരസേനപുത്രനും, നൈഷധനുമായ നളന്ദൻ പ്രിയപത്നിയായിവരും. നളരാജാവ് സ്വന്തം ഭ്രാതാവിനാൽ ചൂതിൽ പരാജിതനായി, രാജദ്രഷ്ടനായി ദമയന്തിയോടു കൂടി ആരുമറിയാതെ എങ്ങോട്ടോ പോയി. ഈ ശോഭനയേ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ട് ഞങ്ങൾ പലനാളായി പാരിലെങ്ങും ചുറ്റിനടന്ന് വരികയാണ്. ഇപ്പോൾ, ഭവതി

യുടേ ചുറ്റുനേർ കൊട്ടാരത്തിൽവെച്ച് എനിക്ക് ഇവ
 ലേ കാണുവാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടായി. രൂപംകൊണ്ട് ഇവളോ
 ട് സമുദായമായി നാരിവർഗ്ഗത്തിൽ ആരുമില്ല. ഈ ശ്രാമ
 യുടേ പുരികങ്ങൾക്കിടയിൽ ഉത്തമവും പത്മസങ്കാശ
 വുമായ ഒരു മറ്റു സഹജമായുണ്ട്. അത് നോക്കിയാണ്
 ഞാൻ ഇവളേ അറിഞ്ഞത്. ധാതാവ് വിഭൂതിക്കായി
 നിർമ്മിച്ച ഈ ചിഹ്നം, ചന്ദ്രൻ കാറിനാലെന്നപോലെ,
 ചെളിയാൽ മറഞ്ഞിരിക്കയാണിപ്പോൾ. പ്രഥമതിഥിയെ
 ലേ ശോഭ കുറഞ്ഞ ചന്ദ്രലേഖപോലേ ഈ മറ്റു ഞാൻ
 കണ്ടു. ചെളി പററിയതുകൊണ്ട് രൂപം നശിക്കുന്നതല്ല
 ല്ലോ. ശുദ്ധീകൃതമല്ലാതിരുന്നിട്ടും, കാഞ്ചനംപോലേ വി
 ഉങ്ങുന്ന ഈ ശരീരവും ഈ മറ്റുവും കണ്ടപ്പോൾ ഈ ബാ
 ല ദമയന്തിതന്നെയെന്ന്, ചൂടുകൊണ്ട് തീയ്യിനെയെന്നു
 പോലേ, അത്ര നിശ്ചയമായി ഞാൻ അറിഞ്ഞു. 2

സുഭവൻ പറഞ്ഞതു കേട്ട്, സുനന്ദ ദമയന്തിയു
 ടേ നൊറിയിൽ നിന്ന് ചെളി തുടച്ചു നീക്കിയപ്പോൾ
 ആ മറ്റു തെളിഞ്ഞു കണ്ടു. കാരകന്ന തിങ്കളെന്നപോലേ
 ദമയന്തിയിൽ ആ മറ്റു ശോഭിച്ചു തുടങ്ങി. രാജമാതാ
 വ് അപലേ ആശ്ലേഷിച്ചു, കണ്ണിൻ വാൽതു കരഞ്ഞുകൊ
 ണ്ട്, ഒട്ടനേരത്തേക്ക് ഒന്നും പറയുവാനാവാതെ നിന്നു
 പോയി.

രാജമാതാവ്:—മകളേ, നി എന്റെ ജ്യേഷ്ഠത്തി
 യുടേ മകളാണെന്ന് ഈ മറ്റു കണ്ടപ്പോഴേ എനിക്ക് അ
 റിയുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. എടോ, ചാരുദാസനേ, നിന്റെ
 അമ്മയും, ഞാനും ദശാസ്സുപതിയായ മഹാത്മാ സുഭാ

മാവിന്റേറ ചുവ്വുകളാണ്. എന്റേറ ആ ജ്യേഷ്ഠത്തിയേ
 വിദഗ്ദ്ധരാജാവായ ഭീമനും, എന്നേ ചേദിനാഥനായ വിര
 ബാഹുവിനും കൊടുത്തു. നീ ശിശുവായിരിക്കുമ്പോൾ
 ദശാർണ്ണരാജ്യത്ത് എന്റേറ പിതൃഗൃഹത്തിൽ വെച്ച് ഞാ
 ന് നന്നേ കണ്ടിട്ടുണ്ട്. നിന്റേറ അച്ഛന്റേറ ഗൃഹത്തേ
 യെന്നപോലേതന്നെ എന്റേറ ഈ ഗൃഹത്തേയും നിന്ന
 ക്ക് കരുതാം. എന്റേറ ഐശ്വര്യമെല്ലാം നിന്റേറതു
 മാണ്.

ദമയന്തി.—ഐശ്വര്യമേ, എന്നേ ഇതുവരെ അറി
 ണ്തില്ലെങ്കിലും, ഞാൻ ഇവിടെ ഏറ്റവും സുഖത്തോടു
 കൂടിത്തന്നേയാണ് പാർത്ഥവന്നിരിക്കുന്നത്. സർവ്വ കാമ
 ങ്ങളും സാധിച്ചുകൊണ്ട് സുരകുമാരിയായി ഞാൻ ഇവി
 ടേ ഇതുവരേയും കഴിഞ്ഞു. എന്റേറ ഇവിടത്തേ വാസം
 സുഖത്തിൽ വെച്ച് സുഖമായിട്ടായിരുന്നുവെന്ന് നിസ്സം
 ശയം പറയാം. ഞാൻ നാടുവിട്ടിട്ട് ദീർഘകാലമായിരി
 ക്കയാൽ, ഇനി എനിക്ക് അങ്ങോട്ട് ചെല്ലുവാൻ അന്ത
 ജ്ഞതരികയാണ് അമ്മ ചെയ്യേണ്ടത്. അവിടെ കൊണ്ടു
 പോയി വിട്ടിട്ടുള്ള എന്റേറ മക്കളായ ആ ചെറുചെര
 ങ്ങളെ എനിക്ക് കാണുവാൻ വൈകി. അവർ അച്ഛനേ
 കാണാതെ എപ്പോഴും കരയുകയായിരിക്കാം. എന്നേക്കു
 ടാതേ അവർ എങ്ങിനെയെന്ന് വളരുന്നതെന്ന് എനി
 ക്ക് വിചാരിക്കുവാൻ പോലും വയ്യ. എനിക്ക് വല്ല പ്രിയ
 വ്യം ചെയ്യേണമെന്ന് അമ്മ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, വി
 ദഗ്ദ്ധത്തിലേക്ക് പോകുവാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന എന്നേ, ഉടനേ
 അങ്ങോട്ടുയർക്കുകയാണ് വേണ്ടത്. 12

ആ രാജമാതാവ് അങ്ങിനേതന്നെ സമ്മതിച്ചു. ഉടനീളം, ചുരന്റേറ അനുമതിയോടുകൂടി, ചെരുമ്പടയുടേ രക്ഷയിൽ, വഴിക്കു വേണ്ടുന്ന അന്നപാനങ്ങളും മറ്റു സാമാനങ്ങളും തയ്യാറാക്കിക്കൊടുത്ത്, ആ രാജ്ഞി ദമയന്തിയേ പല്ലക്കിൽ കയറ്റി വിടർത്തിലേക്കയച്ചു. അധികം വൈകാതെ ഭൈമി പിതൃഗൃഹത്തിൽ ഏത്തി. ബന്ധുജനം അവളേ സന്തുഷ്ടരായി സൽകരിച്ചു. തന്റേറ മക്കളേയും, ബാന്ധവന്മാരേയും, മാതാപിതാക്കളേയും, സഖിജനത്തേയും കശലികളായിക്കണ്ടു് ദമയന്തി ആനന്ദിക്കയും, ദേവതകളേയും, ബ്രഹ്മവണരേയും യഥാവിധി പൂജിക്കയും ചെയ്തു് ആ രാത്രി അങ്ങിനേ കഴിച്ചു. പിറ്റെന്നാൾ രാവിലേതന്നെ ആ ഭാവിനി അമ്മയേകണ്ടു് തന്റേറ കാര്യം തുറന്നു പറഞ്ഞു.

“അമ്മേ, ഞാൻ ജീവികേണമെങ്കിൽ നരവീരനായ നളരാജാവിനേ ഇവിടേ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരണം; ഇതു് സത്യമാണ്.”

ദമയന്തിയുടേ വാക്കുകേട്ടു് കഠിനദുഃഖിതയായ രാജ്ഞി അഴലാൽ തൊണ്ടയിടുകയാൽ മറുപടി പറയുവാൻ കഴിയാതേ നിന്നുപോയി. ആ അവസ്ഥയിൽ രാജ്ഞിയേ കണ്ടു് അന്തഃപുരത്തിലുള്ള സർവ്വതം ഉറക്കേക്കരഞ്ഞു. അന്നന്തരം, മകളുടേ കാര്യം അറിയിക്കുവാൻ രാജ്ഞി ഭർത്താവിന്റേറ മുമ്പിൽ ചെന്നു.

“അവിടുത്തേ ചുത്രിയായ ദമയന്തി ഭർത്താവിനേയോർത്തു് ദുഃഖിക്കുന്നു. അതു് അവൾ ലജ്ജവെടിഞ്ഞുതന്നു എന്നു മുന്നോട്ടു പറഞ്ഞു. ആ പുണ്യശ്ലോകനേ അനേകം

ഷിക്കുവാൻ അവിടുന്ന് ഉടനെ ആറിക്കാരെ അയയ്ക്കേണ്ടതാണ്.”

ഭായ് പറഞ്ഞതുപോലെ, ഭീമമഹാരാജാവ് തന്റെ കീഴിലുള്ള ബ്രാഹ്മണരെ വിളിച്ചു, നളനെ അനേപഷിക്കുവാൻ നാനാദേശങ്ങളിലേക്കും നിയോഗിച്ചു. ചുറച്ചുട്ടുനില്ക്കുന്ന ആ ബ്രാഹ്മണരെ തന്റെ അരികേ വിളിച്ചുവരുത്തി, അവർ ചെയ്യേണ്ടത് എന്തെന്നും എങ്ങിനെയെന്നും ദൈമി പറഞ്ഞുകൊടുത്തു.

“നളരാജാവിനെ തിരഞ്ഞുചെല്ലുന്ന നിങ്ങൾ അവിടവിടേ നിന്നുകൊണ്ട് ജനങ്ങൾ കേൾക്കേ വീണ്ടും വീണ്ടും ഇങ്ങിനെ വിളിച്ചുപറയണം:—“ഘോ, കിതവ, എന്റെ വസ്രത്തിൽനിന്ന് പാതി മുറിച്ചെടുത്ത് ഭവാൻ എങ്ങോട്ടാണ് പോയത്? എന്റെ പ്രിയനായ ഭവാൻ അനുരക്തയും പ്രിയയുമായ എന്നേ വൻകാട്ടിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ പരിത്യജിച്ചു എവിടേക്കാണ് പോയത്? ഭവാൻ എന്നേ വെടിയുമ്പോൾ കണ്ട ആ സ്ഥിതിയിൽത്തന്നെയാണ് ഭവാനേ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഞാൻ ഇന്നും കഴിയുന്നത്. പാതിച്ചേലയടുത്ത് ടുഖത്താൽ ദഹിച്ചുകൊണ്ട് എപ്പൊഴും കർത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ ബാലയിൽ വീരനായ ഭവാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ! ഇതിനിന്ന് ഭവാൻ മറുപടിത്തരേണമേ!”—എന്നിങ്ങിനെ നിങ്ങൾ, കേൾക്കുന്നവർക്ക് ദയ തോന്നാമു് വിളിച്ചുപറയണം. കാറ്റടിച്ചുകയറുമ്പോൾ, കാട്ടുതീ ആളിയെരിഞ്ഞുപോകുന്ന ഉയരുമല്ലോ. ഈ വാക്കുകൾ കേൾക്കുമ്പോൾ നളരാജാവിന്റെ ഹൃദയതാപത്തിന് അടങ്ങിക്കിടക്കുവാൻ കഴി

കുയില്ല. നിങ്ങൾ പിന്നെയും ഇങ്ങിനെ തുടന്നു പറയണം:—“പേരിക്ക് എപ്പോഴും ഭരിക്കേണ്ടുന്നവളും രക്ഷിക്കേണ്ടുന്നവളുമാണല്ലോ പത്നി. ഈ രണ്ടു കർത്തവ്യകർമ്മങ്ങളും ഭവാനു് ഇല്ലാതായതു് എന്തുകൊണ്ടു്? ഭവാനു് വിപ്രാതനം, പ്രാജ്ഞനം, ക്ഷീണനം, അനുതാപയുക്തനുമായിരുന്നിട്ടും, എന്നേ സംബന്ധിച്ചു് ഭവാനു് നിദ്രയുമായി പ്രവർത്തിക്കുവാൻ തോന്നിയതു് എന്തേൻ ഭാഗ്യക്ഷയത്താലായിരിക്കാം. ന്റോത്തമനായ ഭവാനു് എന്നിതു ഇപ്പോഴെങ്കിലും കനിഞ്ഞാലും! യോഗ്യതപമാണ് പരമമായ ധർമ്മമെന്ന് ഭവാനു്തന്നെ എന്നോടു് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ” —ഇത്രയും നിങ്ങൾ ഉറക്കേ പറഞ്ഞുകൊള്ളുക. ഇതിന്നു് മറുപടിയായി ആരാനും വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ അവൻ ആരെന്നും എവിടേ പാർക്കുന്നവനെന്നും നിങ്ങൾ ശരിയായി അന്വേഷിച്ചറിയണം. നിങ്ങൾ വിളിച്ചു പറയുന്നതിന്നു് ആരെന്തു് മറുപടി ചുറപ്പെടുവിച്ചാലും, ആ വാക്കുകൾ അതേ വിധം നിങ്ങൾ എന്നേ അറിയിക്കണം. എന്നാൽ, നിങ്ങൾ പറയുന്നതൊന്നും എന്തേൻ വാക്കാൽ ആയിരിക്കരുതു്. ഭീമചക്രിയായ ദമയന്തിയുടേ നിയോഗത്താലാണ് നിങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കുന്നതെന്നുപോലും ആരും അറിയരുതു്. ഞാൻ പറഞ്ഞു തന്ന പ്രകാരം നിങ്ങൾ അവിടുവിടേ നിന്നു് ജനങ്ങളേ കേൾപ്പിക്ക മാത്രമേ ചെയ്യാവൂ. ആ വാക്കുകൾ എന്തേൻയാണെന്നറിയുവാൻ ആർക്കും ഭരിക്കലും ഇടകൊടുക്കരുതു്. വല്ലവനിൽ നിന്നും മറുപടി ചുറപ്പെടു കേട്ടാൽ, അതു ഗ്രഹിച്ചു് നിങ്ങൾ തിരിച്ചു വന്നുകൊള്ളണം. അവൻ സമുദ്ധനായാലും, ദരി

ഭൂനായാലും, സമർത്ഥനായാലും, അസമർത്ഥനായാലും; അതിനേപ്പറ്റി ചിന്തിക്കാതെ അവന്റെ നടപടികൾ നിങ്ങൾ ശരിയായി നോക്കിയറിയണം."

ഈ നിദേശത്തോട് പഠിച്ചുകൊണ്ട് ബ്രാഹ്മണർ പോയി. അവർ ചുരങ്ങളിലും രാശ്രങ്ങളിലും, ഗ്രാമങ്ങളിലും, ആശ്രമങ്ങളിലും അനേകമായി നടന്നിട്ടും നളനേ എങ്ങും കാണുകയുണ്ടായില്ല. ദമയന്തിയുടേ വാക്കുകൾ അവർ അവിടവിടേ നിന്ന് വിളിച്ചു പറഞ്ഞതിന് മറുപടിയൊന്നും പുറപ്പെട്ടതുമില്ല.

ഏഴാം അദ്ധ്യായം.

ഇങ്ങിനെ പലനാൾ കഴിഞ്ഞു. നളനേ അനേകമായി ചൂപോയവർ ഓരോത്തരമായി വെറും കൈയോടേ തിരിച്ചുവന്നു തുടങ്ങി. ഒടുവിൽ, പണ്ണാദൻ എന്ന വിപ്രനിൽ നിന്നാണ് ദൈമിക്ക് പ്രിയവാക്ക് കേൾക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞത്. ആ ബ്രാഹ്മണൻ വന്ന് ദമയന്തിയോടു്, താൻ കണ്ടതിനേയും കേട്ടതിനേയുംപറ്റി പറഞ്ഞതായിതു്:—

ഞാൻ നൈഷധനായ നളരാജാവിനേ അനേകമായി ചൂപുകൊണ്ട് പലേടത്തും നടന്നതിൽപ്പിന്നെ അയോധ്യയിൽ എത്തി. അവിടേ, ഭാംഗാസുമിയുടേ (ഋതുപണ്ണന്റെ) മഹാസഭയിൽ പ്രവേശിച്ചു്, ഭവതി പറഞ്ഞു തന്നിട്ടുള്ള വാക്കുകൾ അവിടേ വെച്ചും ഉറക്കേ ചൊല്ലിക്കേൾപ്പിച്ചു. ഞാൻ വീണ്ടും വീണ്ടും വിളിച്ചു പറഞ്ഞി

ടും, ഇതുപണ്ണരാജാവിൽ നിന്നാകട്ടെ, മറ്റു സഭ്യരിൽ നിന്നാവട്ടെ മറുപടിയൊന്നും ചുറപ്പെട്ടില്ല. ഒടുവിൽ, രാജാവിന്റേറ അനുജതിയോടുകൂടി ഞാൻ ആ സഭസ്സു വിട്ടു വെളിയിലേക്കു പോന്നു. അപ്പോൾ, ഇതുപണ്ണന്റേറ ആളായ ബാഹുകൻ എന്നൊരുവൻ എന്നേ പിന്തുടന്നുവന്നു വിജനപ്രദേശത്തെത്തിയ ഉടനേ എന്നോടു അവിടെ നില്ക്കുവാൻ പറഞ്ഞു. ആയാൾ രാജാവിന്റേറ സൂതനാണത്രേ. മുണ്ടാകൈയന്നും വിരൂപനുമാണ് ആയാൾ. അതിശീഘ്രം കുതിരകളേ വിടുന്നതിലും, മിഷ്ടാനം തൃശ്ശൂരാക്കുന്നതിലും സമർത്ഥനാണ് ആയാളെന്ന് എന്റേറ അനേപക്ഷണത്തിൽ അറിവുകിട്ടി. ആ ബാഹുകൻ ഭവതിയുടേ വാക്കുകൾ കേട്ടു്, പലവട്ടം നെടുവീപ്പിടുകയും, തുടന്നു തുടന്നു കരയുകയും ചെയ്തുപോയി. ആയാൾ കുശലപ്രശ്നാനന്തരം എന്നോടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

“വൈഷമ്യത്തേ പ്രാപിച്ചാൽകൂടിയും കുലസ്ത്രീകൾക്ക് തന്നേത്താൻ രക്ഷകിടും. സത്യത്തിനു് സപഗ്ഗത്തേപ്പോലും ജയിക്കുവാൻ സപതസ്സിദ്ധമായ ശക്തിയുണ്ടു്. വേർപെട്ടുപോയ ഭന്താവിന്റേറ പേരിൽ വരാംഗനകൾ കോപിക്കയില്ല. ചാരിത്ര്യ കവചത്താൽ അവർ നിബ്ബാധം പ്രാണധാരണം ചെയ്തുകൊള്ളും. സമ്യ സുഖങ്ങളിൽ നിന്നും ഭ്രംശിച്ചു്, വിഷമത്തിൽ കുടുങ്ങി, ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്ന് അറിയാത്ത മൃഗനായിത്തീന്നു് ഒരാൾ, ആ ദുരവസ്ഥയിൽ പരിത്യജിച്ച ഭായു്, ആയാളോടു് അതിൽ ക്രോധിക്കരുതു്. അവശേഷിച്ച ആ ദുരവസ്തുത്തേക്കുടിയും പക്ഷികൾ അപഹരിച്ചതിൽപ്പിന്നേ, ആധിയാൽ

ഭേദിച്ചുകൊണ്ട്, ഏറെയും കഷ്ടപ്പെട്ട് പ്രാണനേ ധരിച്ചുവരുന്ന ആയാളോട് ഒരിക്കലും കോപിക്കരുത്. രാജ്യം, ഭൂഷ്ടനായി, നഷ്ടധനനായി, ദുഃഖാതുരനായി, വിശന്നു തളൻ ആയാൾ ആദരിച്ചാലും, അനാദരിച്ചാലും അതിനേപ്പറ്റിയോർത്ത് പരിഭവിക്കരുത്. ”

“ഈ മറുപടി കേട്ട ഉടനേ ഞാൻ ഇവിടേക്ക് തിരിച്ചു. ഞാൻ കണ്ടതും കേട്ടതുമെല്ലാം ഭവതിയേ ഇതാ, അറിയിക്കുകയും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ഇത് മഹാരാജാവിനേ ഉണർത്തിച്ച് ഭവതി യഥോചിതം പ്രവർത്തിച്ചാലും. ”

പണ്ണാദൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം കേട്ട്, അശ്രുപൂർണ്ണയായിത്തീർന്ന ദമയന്തി, അമ്മയേ കണ്ട് വിജനത്തിൽ ചെന്ന് പൂത്താനും മുഴുവൻ ഗ്രഹിപ്പിക്കുകയും, അച്ഛനേ അറിയാതെ, സുഭേവനേ അയച്ച് നളരാജാവിനേ ഇവിടേ വരുത്തുവാനുള്ള ഗ്രഹോപായം ഇന്നതെന്ന് പറഞ്ഞ് അതിന് അമ്മയിൽ നിന്ന് അനുജനേടുകയും ചെയ്തു. അതിൽപ്പിന്നെ ഭൈമി, പണ്ണാദനേ അഭിനന്ദിച്ചു, ഭൂരിധനത്താൽ സംതൃപ്തനാക്കി, നളൻ ഇങ്ങുവന്നതിൽപ്പിന്നെ ഇതിലും വലിയ സംഭാവനകൾ ചെയ്യുന്നതാണെന്ന് ആശങ്കകൊടുത്ത്, സന്തുഷ്ടനാക്കിയയച്ചു. എന്നിട്ടാണ് വൈദി സുഭേവനേ വിളിച്ചത്. കാര്യം നേടുംവണ്ണം പ്രവർത്തിക്കേണ്ടത് എങ്ങിനെയെന്ന്, അമ്മയുടേ മുമ്പിൽ ചെന്ന് ആ ബ്രാഹ്മണന് ആ ശോകാന്ത പരാഞ്ഞുകൊടുത്തു.

“അല്ലയോ, വിപ്രാണമ, വാനാണല്ലോ എന്നേ കണ്ടറിഞ്ഞു ഇങ്ങോട്ട് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നത്. അതുപോലെ

ഈ മരണാഭയം മംഗളകർമ്മം കൂടിയും ഭവാനുഭവം തന്നെ ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട്. അതിലേക്ക് സാമർത്ഥ്യം ഭവാനുഭവം മരണാഭയം കൊണ്ടുണ്ടാക്കാം. ഭവാനുഭവം ഗ്രന്ഥമായി അയോധ്യയിൽ ചെന്നു അവിടത്തേക്ക് രാജാവായ ഋതുചണ്ഡനേ കാണണം. ദമയന്തി ചുനമ്പിവാഹത്തിനു നിശ്ചയിച്ചു വേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങളെല്ലാം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെന്നും, ആ സ്വയംവരത്തിലേക്ക് രാജാക്കന്മാരും രാജപുത്രന്മാരും പോയി കൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെന്നും, ഗണിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്ന വിവാഹകാലം നാളെയായിരിക്കണം, കാലം തെറ്റാതെ അവിടെ എത്തുവാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ ആ സ്വയംവരത്തിനു ഉടൻ ചെല്ലുന്നത് നന്നെന്നും, നളരാജാവു ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടോ ഇല്ലയോയെന്നു തീർച്ചയില്ലായ്കയാൽ ദമയന്തി രണ്ടാമതൊരു ഭർത്താവിനേ വരിച്ചേക്കുമെന്നും, അതു നാളെ സൂര്യോദയത്തിൽത്തന്നെ നടക്കുമെന്നും ആ രാജാവിനോടു വിശ്വാസം തോന്നുമാറു ഭവാനുഭവം പറയണം. ഇതാണ് ഇപ്പോൾ ഭവാനുഭവം എന്നു കേൾക്കേണ്ടി ചെയ്യേണ്ടതായുള്ളതു്.”

അങ്ങിനെയൊന്നു കേൾക്കുമ്പോൾ അന്നുതന്നെ ചുരപ്പെട്ടു, സുഭദ്രയെ എന്താനും നാൾകൊണ്ട് അയോധ്യയിലെത്തി, ഋതുചണ്ഡനേ കണ്ടു, ദൈവിക പദങ്ങളെല്ലാം ലഭിച്ചുപ്രസംഗിച്ചു ആ രാജാവിനേ വിശ്വസിച്ചു.

ദമയന്തിയുടെ രണ്ടാം സ്വയംവരത്തേപ്പറ്റി കേട്ടപ്പോൾ ഋതുചണ്ഡനേ മനസ്സിലാക്കി. ആ രാജാവു ബാഹ്യനേ വിളിച്ചു, താൻ സുഭദ്രയിൽ നിന്നു കേട്ടതും, ദൈവകർമ്മംകൊണ്ടു വിഭജനത്തിൽ എത്തുവാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ

ഉടനേ ചുറപ്പെടേണ്ടതും അറിയിച്ചു. മഹാമനസ്വിയായ നളനാവട്ടേ, തന്നേറ ഭായ്യയുടേ ചുനവ്വീവാഹത്തേക്കു റിച്ചു കേരംകയാൽ ടുഃഖത്താൽ മനസ്സ് തകന്നു്, ഭട്ടിട ചിന്താമഗ്നനായി നിന്നുപോയി.

ഹോ, ദമയന്തി രണ്ടാം സ്വയംവരത്തിന്നു് ഒരുങ്ങുമോ! ടുഃഖമോഹിതയായ അവൾ ഇതുചെയ്യുമോ! ക്ഷുദ്രനും പാപബുദ്ധിയുമായ ഇവനാൽ നിട്ടിയംവഞ്ചിതയായ ആ പാവപ്പെട്ട വൈദി ഭർത്തുദംനകാംക്ഷയാൽ, ഹിന്നേ കണ്ടുചിടിക്കുവാൻ വേണ്ടി ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിച്ചു ഉപായമായിരിക്കുമോ ഇതു്. ഞാൻ ചെയ്ത ഭോഷം പരമമാതണം തന്നേയാണ്. സ്ത്രീഹൃദയം തീരെ ചപലമാണല്ലോ. ഞാൻ ചെയ്തതോത്തു് ടുഃഖിച്ചു, നൈരാശ്രിതാൽ മനസ്സ് തകന്നും, വേർപാടാൽ സെന്റുദം നശിച്ചും അവൾ ഇങ്ങിനേ ചെയ്യുവാൻ തുനിഞ്ഞതായിരിക്കുമോ? ഇല്ലാ, അവൾ ഇതു് ചെയ്യയില്ല. വിശേഷിച്ചു് അപത്യവതിയായ അവൾക്കു്, ദരിക്കലും, ചുനവ്വീവാഹത്തിൽ മനസ്സ് ചെല്ലുകയില്ല. ഹിതയാലും, ഈ പ്രസ്താവം സത്യമോയെന്നു് അവിടേ ചെന്നാൽ അറിയാമല്ലോ. സ്വാത്മത്തിന്നു വേണ്ടി ഞാൻ ഔതുചണ്ണന്നു് ഇപ്പോൾ പ്രിയം ചെയ്തേക്കാം.

ഇപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചു് നളൻ അയോദ്ധ്യാധിപനേറ അഭിലാഷംപോലേ നടത്താമെന്നു് കൈയേറു്, മേ പകൽകൊണ്ടു് വിദുചുരിയിൽ ഹിത്തുവാൻ കഴിയുമെന്നു് ഉറപ്പു കൊടുത്തു. ഔതുചണ്ണന്നു് വീണ്ടും വീണ്ടും തിടുക്കുകയാൽ നളൻ അരാപരാലയിൽ ചെന്നു് നല്ലവണ്ണം പരീക്ഷിച്ചു നോക്കിയതിൽപ്പിന്നേ ബഹുദൂരം സുതപരം

പായുവാൻ സമത്വങ്ങളായ കുതിരകളേ ബുദ്ധിപൂർവ്വകം
തെരഞ്ഞെടുത്തു. ശക്തിയും, കാന്തിവിശേഷവും കലശില
ങ്ങളും കലൻ്, ഭൃല്ലക്ഷണങ്ങൾ ഭഴിഞ്ഞു്, പൃഥ്വനാസിക
യും, മഹാ മുഖഘകവും ചേൻ്, ശോഭനങ്ങളായ പത്തു
ച്ചഴികൾ തികഞ്ഞു്, സിന്ധുദേശജാതങ്ങളായ അശ്വങ്ങളെ
ഉണ്ടവ. അവയുടേ കൃശത കണ്ടപ്പോൾ, ഋതുപണ്ണൻ്,
അല്പം ദേഷ്യമുണ്ടായി.

ഘ്രോടോ, ബാഹുക, ഭവാൻ എന്തു ചെയ്യുവാനാണ്
തുടങ്ങുന്നതു്? എന്നേ ഭവാൻ ചതിക്കയാണോ? ബലം ക്ഷ
യിച്ചു്, ചാകാരായിരിക്കുന്ന ഈ കുതിരകൾക്ക് എന്നേ
ചുമക്കുവാൻപോലും ശക്തിയുണ്ടോ? ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈ
മൃഗങ്ങൾ ബഹുദൂരം സഞ്ചരിക്കുന്നതെങ്ങിനേ? ,

ബാഹുകൻ:—“മഹാരാജാവേ, ഈ അശ്വങ്ങളേ അ
വിടുൻ് നല്ലവണ്ണം നോക്കിക്കണ്ടാലും! നെററിയിൽ ഒ
ന്നും, മൂടാവിൽ രണ്ടും, ഇരുപാർപ്പങ്ങളിലും ഈരണ്ടും,
വക്ഷസ്സിൽ രണ്ടും, മുതുകിൽ ഒന്നും—ഇങ്ങിനേ ലക്ഷണം
തികഞ്ഞ പത്തു ചുഴികൾ ഇവയ്ക്കു് ഓരോന്നിനുമുണ്ടു്.
ഇവ വിദർത്തിൽ യഥാകാലം എത്തുമെന്നുള്ളതിൽ സം
ശയമില്ല. അഥവാ, വേറേ കുതിരകൾതന്നേ വേണമെ
ന്നാണ് അവിടുൻ് വിചാരിക്കുന്നതെങ്കിൽ, അങ്ങിനേ
ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ സന്നദ്ധനാണ്.”

ഋതുപണ്ണൻ:—“ഭവാൻ അശ്വതത്വജ്ഞാനം കശ
ലനുമാണല്ലോ. തപരിതഗതിക്കും ദൂരദേശസഞ്ചാരത്തി
ന്നും സാമന്ത്രിം കൂടിയവയാണെൻ് ഭവാൻ കരുതുന്ന
ഈ കുതിരകളേത്തന്നേ പൂട്ടിക്കൊള്ളുക.”

അശപകശലനായ നളൻ കുലശില ലക്ഷണങ്ങൾ തികഞ്ഞ നാലു വരാശപങ്ങൾപൂട്ടി രഥം തയ്യാറാക്കിനിൽക്കി. അതിൽ രാജാവു്, തിടുക്കത്തോടുകൂടി ആരോഹണം ചെയ്തു. അപ്പോൾ, ആ ഉത്തമാശപങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ മുട്ടുകുത്തി വീണുപോയി. ഉടനേ, നരവരനായ ശ്രീമാൻ നളരാജാവു്, ശക്തിയും, കാന്തിയും കൂടിയ ആ കുതിരകളേ സാന്തപനംചെയ്തു്, വാർഷ്ണേയനേ തേരിൽ കയറിയതിൽപ്പിന്നേ കടിഞ്ഞാൺ വലിച്ചു് അശപങ്ങളേ മുന്നോട്ടുവിട്ടു. ബാഹുകൻ വിധിപോലേ തെളിച്ചുവിട്ട ആ അശപങ്ങൾ രഥിയായ തനിക്കുതന്നേ മോഹം വളർത്തുമാറു് ആകാശത്തിലേക്കു് ചാടി വായുപോലേ പറയുന്നതു കണ്ടു് ആ അയോധ്യാപതിക്കു് വലുതായ വിസ്മയമുണ്ടായി. ആ രഥഘോഷം കേൾക്കയും, അശപങ്ങളേ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നതു് കാണുകയും ചെയ്തു്, ഇത്രയും അശപജനനായ ഈ ബാഹുകൻ ആരെന്ന് വാർഷ്ണേയൻ സംശയിച്ചു:—“ദേവരാജ സാരഥിയായ മാതളിയാണോ ഇദ്ദേഹം? അങ്ങിനേ സംശയിക്കത്തക്ക ലക്ഷണം ഇത്ര വീരനായ ബാഹുകനിൽ കാണുന്നുണ്ടു്. അശപകൾ തത്പ്രഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ള അശപശാസ്ത്ര കർത്താവായ ശാലിഹോത്രൻ മനുഷ്യനായി ജനിച്ചിരിക്കുകയാണോ? എന്നാൽ, ഇദ്ദേഹത്തന്റേറ രൂപം തീരേ വികൃതമായിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അഥവാ, ഇദ്ദേഹം ആ ശത്രുപുരംജയനായ നളരാജാവായിരിക്കുമോ? ആ നൃപതി വേഷം മാറി ഇവിടെ വന്നിരിക്കുകയാണോ? നളൻ അറിയാവുന്ന ആ അശപവർഷ്ട്രയാണ് ഈ ബാഹുകൻ ഇവിടെ പ്രയോഗിച്ചു കണ്ടു

നൂത്. ബാഹകനും നളനമുള്ള അശപജ്ഞാനം തുല്യമായിരിക്കുന്നു. വയസ്സിലും ഇവരിരുവരും തുല്യരാണ്. എന്നാലും, ആ മഹാവിദ്യനായ നളനായിരിക്കയില്ലാ ഈ ബാഹകൻ. ശാസ്ത്രവിജ്ഞാനശാലികളായ ചില മഹാജ്ഞാക്കർ ദൈവവിധിയാൽ ഈ ഭൂമിയിൽ പ്രച്ഛന്നവേഷമാരായി സഞ്ചരിക്കുന്നുണ്ടുപോൽ. അവരിൽ നളതുല്യനായ ഒരാളായിരിക്കാം ഇദ്ദേഹം. ദേഹവൈരൂപ്യം കണ്ട് എന്തെ അറിവ് തെറ്റിപ്പോയിരിക്കുമോ? സാക്ഷാൽ നളൻ തന്നേയാണോ ഇദ്ദേഹം? വയസ്സുകൊണ്ടും ഉയരംകൊണ്ടും നളതുല്യൻ തന്നേയാണ് ഈ ബാഹകൻ. രൂപം മാത്രം തിരേ ഭേദിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിന്തിച്ചു നോക്കുതോറും, ഇദ്ദേഹം നളൻ തന്നെയെന്ന സംശയത്തിന് ശക്തി കൂടുകയാണ് ചെയ്യുന്നത്. ചുണ്യശ്ലോകനായ നളന്തെ പ്രിയസാരഥിയായ വാർഷ്ണേയൻ ഇങ്ങിനെയോരോന്ന് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ട് നിശ്ശബ്ദനായി സ്ഥിതിചെയ്തു. ഋതുചണ്ഡനാവട്ടേ, ബാഹകന്തെ ഏകാഗ്രത, ഉത്സാഹം, അശപഗ്രഹണം, പരമപ്രയത്നം എന്നിവ കണ്ട് ആ സൂതനുള്ള അശപജ്ഞതയേയോർത്ത് മഹത്തായ ആമോദം ഉൾക്കൊണ്ടു.

ആ രഥം നദികളും, പാർവതങ്ങളും, വനങ്ങളും, സരസ്സുകളും കടന്ന് അതി ശീഘ്രം പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. ബഹുദൂരം ചെന്നതിൽപ്പിന്നെ, ദിടിത്ത്, ഋതുചണ്ഡന്തെ ഉത്തമീയം താഴേ വീണുപോയി. വാർഷ്ണേയൻ ചെന്നു ആ വസ്ത്രം എടുത്തുകൊണ്ടു വരുന്നതുവരേക്കും രഥം നിത്തേണമെന്ന് രാജാവ് ബാഹകനോടു പറഞ്ഞു. ഇത് പറഞ്ഞു

കഴിയുമ്പോഴേക്കും ആ വസ്ത്രം ഒരു യോജന ദൂരേ പിന്നിട്ടുപോയതിനാൽ, ഇനി അത് ചെന്നൈടുക്കുവാൻ പ്രയാസമുണ്ടെന്ന് ബാഹുകൻ വാദിച്ചു. അപ്പോൾ, അരികേയുള്ള കാട്ടിൽ, നിറയേ കാച്ചുനില്ക്കുന്ന ഒരു താന്നിമരം കണ്ട്, താൻ ഗണനസാമന്ത്യന്തേ പ്രകടിപ്പിച്ചു, ബാഹുകന്റേ വിസ്മയിപ്പിക്കുവാൻ ഇതുപണ്ണൻ നിശ്ചയിച്ചു.

“എടോ, ബാഹുക, ചിലതിൽ ഭവാനു് സാമന്ത്യമുള്ളതുപോലേ, വേറേ ചിലതിൽ എനിക്ക് കുശലതയുണ്ട്. എല്ലാം അറിയുന്നവനായി ആരുമില്ല. സമൃദ്ധങ്ങളും നവം ഒരുവനിൽത്തന്നെ തികഞ്ഞുകാണുക സംഭാവ്യമല്ല. കണക്കുകൂട്ടുന്നതിൽ ഞാൻ പ്രത്യേകം സമർത്ഥനാണ്. ഇതാ, ഈ താന്നിമരം നോക്കുക. ഇതിന്റേ രണ്ടു കൈവുകളിലുംകൂടി അഞ്ചുകോടി ഇലകളും, രണ്ടായിരത്തിയെട്ടായിരത്തിയെട്ടു കായ്കളുമുണ്ട്.”

ഇതുപണ്ണൻ ദൂരേനിന്ന് ഒരേ നോട്ടത്തിൽ ഇപ്രകാരം എണ്ണിക്കണക്കാക്കിയതു കണ്ടപ്പോൾ നളൻ ആ ക്ഷണം രഥം നിർത്തി.

നളൻ:—“അവിടുന്ന് ഗണിച്ചുപറഞ്ഞതു് ശരിതന്നെയോയെന്നറിയുവാൻ ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഈ താന്നിയിലേ ഇലകളും കായകളും തല്ലിക്കൊഴിച്ചു ഞാൻ എണ്ണിനോക്കിയേക്കാം. അതുവരെ, വാർണ്ണിയൻ കടിഞ്ഞാണു് പിടിക്കട്ടേ.”

ഇതുപണ്ണൻ:—“ഇവിടേ ഇങ്ങിനെ നിന്ന് കാലം തൊറിയായാൽ കായ്കളും തൊറുമെന്ന് ഭവാനു് ഓർക്കണം.”

നളൻ:—“എനിക്കുവേണ്ടി അവിടുന്ന് ഒരു നേരത്തേക്ക് കാത്തിരുന്നാൽ കൊള്ളാം. അത്രുപോലും വൈകിക്കുവാൻ വയ്യെങ്കിൽ, വാർഷ്വേയ്നേ സാരഥിയാക്കിക്കൊണ്ടു് അവിടുന്ന് മുമ്പേ പോകുന്നത് എനിക്കു് സമ്മതം തന്നേ. ഇതാ, ഇക്കാരണത്തു് വിദർശിപ്പേക്കുള്ള ശോഭന മാറ്റമാണു്.”

ഈതുപണ്ണൻ:—“ഭവാനാണു് ലോകത്തിൽവെച്ചു് മികച്ച സാരഥി. അശപകോവിദനായ ഭവാനേറ സാരഥ്യത്തിൽത്തന്നേ എനിക്കു് വിദർശിപ്പേക്കുള്ളതാണു് ഇച്ഛ. ഞാൻ ഭവാനേ ശരണം പ്രാപിച്ചു കൊള്ളുന്നു. ഭവാനു് ഈ യാത്രയിൽ മുടക്കമുണ്ടാകരുതു്. സൂര്യോസ്തമയത്തിന്നു മുമ്പു് എന്നേ വിദർശിപ്പേക്കുള്ളതാണു്, ഭവാനു് വേണ്ടുന്നതേതോ അതു് ഞാൻ ചെയ്തതരാം.”

നളൻ:—“ഈ താനിയിലേ ഇലകളും കായകളും എണ്ണിനോക്കിയതിൽപ്പിന്നേ, യഥാകാലം വിദർശിപ്പേക്കുള്ളതാണു് ചെന്നുചേരവാൻ ധാരാളം സമയമുണ്ടു്.”

ഒടുവിൽ, ഈതുപണ്ണൻ മനസ്സിലാ മനസ്സോടേ ബാഹുകൻ അനുജനെ കൊടുത്തു. തന്നേറ കണക്കു് ശരിതന്നേയോ എന്ന് അറിയുകയേ വെണ്ടുവെങ്കിൽ, കൊമ്പുകളിൽ ഒരു ഭാഗംമാത്രം എണ്ണിനോക്കിയാൽ മതിയെന്നു് രാജാവു് പറഞ്ഞു. നളൻ തേരിൽ നിന്നിറങ്ങി ഈതുപണ്ണൻ പറഞ്ഞതുപോലേ, താനിക്കൊമ്പു് തല്ലിക്കൊഴിച്ചു് ഇലകളും കായകളും എണ്ണിനോക്കി, കണക്കു് ശരിയായിരിക്കുന്നതു കണ്ടു് വിസ്മിതനായി തിരിച്ചുവന്നു.

നളൻ:—“അല്ലയോ, മഹാരാജാവേ, അവിടുന്ന്

കണക്കാക്കിപ്പറഞ്ഞത് തികച്ചും ശരിയായിരിക്കുന്നുണ്ട്. അവിടുത്തെ വൈഭവം അത്യന്തതം തന്നെ. ഈ വിദ്യാഭ്യാസ വിടുന്ന് എന്നേ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കണമെന്ന് ഞാൻ പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊള്ളുന്നു.”

ഋതുപണ്ണൻ:—“എടോ, ബാഹുക, എനിക്ക് അക്ഷയവൃദ്ധിയെ വിദ്യാഭ്യാസം അതുകൊണ്ടാണ് ഗണിതത്തിൽ ഇത്ര സമർത്ഥനായത്.”

നളൻ:—“അവിടുന്ന് എന്നിൽനിന്ന് അശ്വമേധയെ ഗ്രഹിച്ചു, അതിനു ചകരമായി അക്ഷയവൃദ്ധിയെ എനിക്കുചേർത്തു തന്നാലും!”

ഋതുപണ്ണൻ:—“തൽക്കാലം അശ്വമേധയെ ഭവാനിൽത്തന്നെ നിക്ഷേപിക്കട്ടെ. അത് ഞാൻ പിന്നീടൊരിക്കൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളാം. ശ്രേഷ്ഠമായ അക്ഷയവൃദ്ധിയെ വിദ്യാഭ്യാസം, ഭവാനെ വാങ്ങിക്കൊള്ളുക.”

അതിനർണ്ണം നളൻ ഋതുപണ്ണനിൽ നിന്ന് അക്ഷയവൃദ്ധിയെ ഗ്രഹിക്കുകയും, ഉടനേ തീക്ഷ്ണമായ കാക്കോടകവിയും ചരട്ടിച്ചുകൊണ്ടു കലി ചുറ്റത്തു ചാടുകയും ചെയ്തു. ശാപാഗ്നിയിൽപ്പെട്ട്, ശോകാന്തരണം വിമൂഢനുമായി ദീർഘകാലം എരിഞ്ഞു പൊരിഞ്ഞു കിടന്നതിൽപ്പിന്നെ, ഇപ്പോഴാണ് കലിക്ക് വിഷബാധയിൽ നിന്ന് ഒഴിഞ്ഞു സ്വന്തം രൂപം നേടുവാൻ കഴിഞ്ഞത്. കലിയേ കണ്ട് നളൻ കൃഷ്ണനായി ശപിക്കുവാൻ ദുഃഖി. അതുകണ്ട് ചേദിച്ചു വിറച്ചുപോയ കലി കൈകൂപ്പി നിന്ന് നളനേ പ്രസാദിച്ചു:—

“ക്ഷമാപാലനായ ഭവാനെ കോപത്തോടെ അടക്കിയ

ലും! ഭവാനു വെടിഞ്ഞുപോയതിൽപ്പിന്നെ ഇന്ദ്രസേനജ്ഞാനിയായ ദമയന്തി കുചിതയായി എന്നേ ശചിക്കയ്യണ്ടായി. അന്നു മുതൽ തീവ്രദുഃഖത്താൽ പീഡിതനായിക്കൊണ്ടും, നാഗേന്ദ്രവിഷത്താൽ ദഹിച്ചുകൊണ്ടുമാണ് ഞാൻ ഇന്നേവരേ ഭവാനിൽ പാർത്തുവന്നത്. ഞാൻ ഇതാ, ഭവാനേ ശരണം പ്രാപിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഭയാന്തരം ശരണാഗതനുമായ എന്നേ ഭവാനു ശചിക്കാതേ വിട്ടുയച്ചാൽ, ഭവാനേ കീർത്തനം ചെയ്യുന്ന മനുഷ്യർക്ക് എന്നിൽ നിന്നുള്ള ഭയം ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകയില്ല.”

ഇതു കേട്ടു്, നളൻ പ്രസന്നനായി. ഭീതനായ കലീ ഉടനേ ആ താന്നിയിന്മേൽ പ്രവേശിച്ചു. അന്നു മുതൽ താന്നിമരം നക്രമിച്ചുവായിത്തീർന്നു. ഴ്തുചണ്ണനോ, മരമുള്ളവരോ കലിയേ കാണുകയോ, കലിയും നളനും തമ്മിലുണ്ടായ സംഭാഷണം കേൾക്കുകയോ ചെയ്തില്ല. അക്ഷഘ്രദയജ്ഞനായിത്തീർന്ന നളൻ വീണ്ടുചെന്നു് താന്നിയിലേ ഇലകളും കായകളും മുഴുവൻ ശരിക്കു് എണ്ണിക്കണക്കാക്കിയതിൽപ്പിന്നെ, സന്തുഷ്ടനായി തിരിയെവന്നു് രഥത്തിൽ കയറി കുതിരകളേ വിട്ടു. വിദഗ്ദ്ധനഗരത്തിലേക്കു് ആ ഉത്തമാശ്വങ്ങൾ പക്ഷികളേപ്പോലെ പറന്നുപോയി. മഹായശസപിയായ നളൻ കലിബാധയൊഴിഞ്ഞു് മുൻപോലേ തേജസപിയായിത്തീർന്നുവെങ്കിലും, തന്റെ വിമുക്തരൂപത്തെ മാററിയില്ല.

എട്ടാം അദ്ധ്യായം:

സായാഹ്നത്തിൽ സത്യചിത്രമായ ഔതുപണ്ണൻ വിദർശിച്ചിരിക്കുന്നു. ആരും ചെന്നു അറിയിച്ചു ഭീമരജാവിന്ദൻ അന്നുതന്നെ നേടിയതിൽപ്പിന്നെ, അയോധ്യയിലെ രാമപോഷണാൽ ദിക്കെങ്ങും മുഴുകിക്കൊണ്ടു കണ്ണിനച്ചരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ നിൽക്കിട്ടുള്ള നാലുപേരും ഈ രാമനിർവ്വേഷം കേട്ടു മുൻ നട്ടു സന്നിധിയിലെന്നുപോലെ ഏറ്റവും ഹർഷിച്ചു. മഴക്കാലത്തേ ശരീരമായ മേഘധാനിപോലെ, മഹാരാജാവിനോടു കൂടി മുഴങ്ങുന്ന ഈ രാമപോഷണാൽ ദമയന്തി വിസ്മിതയായി. ഈ ശബ്ദം, മുൻ സപന്തം കർമ്മകളെ പിടിച്ചു കൊണ്ടു നട്ടരാജാവു തേർ തെളിച്ചിരുന്നതു് ഭൈരവിയോടു അനുസ്മരിച്ചു. ഈ തേരൊലിക്കേട്ടു് അനകളും മയിലുകളും, മേഘധാനിയാലെന്നുപോലെ ഭരതസുകൃത്തോടേ ഉറുവങ്ങളായി ശബ്ദിക്കുകയുണ്ടായി.

ദമയന്തി വിചാരിച്ചു:—

ദിക്കെങ്ങും മുഴുകിക്കൊണ്ടുള്ള ഈ രാമനിർവ്വേഷം എന്നേ അത്ഭുതം ആഹ്ലാദിച്ചിരിക്കുന്നു. തീർച്ചയായും, നട്ടമഹാരാജാവുതന്നെയാണു് ഇപ്പോൾ വന്നിരിക്കുന്നതു്. നിരവധി ഗുണങ്ങൾക്കു് നിലയനമായ ആവീരനേ—ആചന്ദ്രാഭമുഖന ഞാൻ ഇന്നു കാണാതിരുന്നാൽ, ഇന്നു തന്നെ ഞാൻ നിസ്സംശയം നശിക്കും. ഞാൻ ഇന്നു് ആ

വിരന്റെ മാറിടത്തിൽനിന്നുള്ള സുഖസപ്തം ഏകോ
 തിരുനാൽ, ഈ ജീവിതം ഇനി എനിക്കില്ല. മേഘനി
 സ്വപനനായ നൈഷധൻ ഇന്ന് എന്നേ അണയാതിരു
 ന്നാൽ, കത്തിക്കാളുന്ന തീയിൽ ഞാൻ ചാടും. സിംഹ
 വിക്രാന്തനും, മത്സവാരണഗമനനുമായ ആ രാജേന്ദ്രൻ
 ഇന്ന് എന്റെ മുമ്പിൽ വരാതിരുന്നാൽ റിസ്സംശയം ഞാ
 ന് നശിക്കും. ഞാൻ അസത്യമാവട്ടേ, അപകാരമാവട്ടേ
 കുരിക്കലും സ്മരിക്കുപോലും ചെയ്തിട്ടില്ല. എന്റെ ഭർത്താവു
 കട്ടേ, വീരനും ദാതാവും, ക്ഷമാശീലനുമായ നൃപോത്തമ
 നാണ്. രഥസ്സിൽ കൂടിയും അദ്ദേഹം നീചകർമ്മം ചെയ്തു
 യില്ല. പരസ്രീവിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം ഷണ്ഡനേപ്പോ
 ലേയാണ്. അദ്ദേഹത്തിലുള്ള ഊത്തരം ഗുണങ്ങളേപ്പറ്റി
 രാവും പകലും ഓർത്തോർത്തുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ കഴിയു
 ന്നതും. അങ്ങിനെയുള്ള പ്രിയന്റെ വിധോഗത്താൽ
 എന്റെ ഹൃദയം എങ്ങിനെ തകുന്നുപോകാതിരിക്കും!!”

ഈ വിചാരത്തോടുകൂടി ആ ചുണ്യശ്ലോകനേ കാണു
 വാൻ കൊതിച്ചുകൊണ്ട് വൈദി മാളികമുകളിൽ കയ
 റിനിന്നു.

വാർഷ്ണയനോടും ബാഹുകനോടും കൂടി ള്ളപർണ്ണ
 ന് രാജധാനിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. തേരു് നിർത്തി, കുതിര
 കളേ അഴിച്ചുവിട്ടു്, അവർ മൂവരും അവിടേ ഇറങ്ങി. ഭീമ
 ഘരാക്രമനായ ഭീമമഹാരാജാവിനേ സന്ദർശിക്കുവാൻ വാ
 ൾഷ്ണയനോടുകൂടിയാണ് അയോധ്യാധിപൻ പോയതു്.
 ബാഹുകൻ തേരിന്നരികേ തന്നേ നിന്നു. തന്റെ അതി
 മൃദിയേ കണ്ഡിനാധിപൻ യഥോചിതം സൽക്കരിച്ചു; അ
 വിടേ സ്വയംവരാഘോഷമെന്നും കാണാതേ ള്ളപർണ്ണ

ന് സംഭ്രമമുണ്ടായി. ആ രാജാവ് ഇങ്ങിനെ ചെട്ടെന്റ്
 പാത്തുവന്നിരിക്കുന്നത് സ്ത്രീമന്ത്രത്താലാണെന്നും, അദ്ദേഹം
 ഘത്തിന്റെ വരവ് തന്റെ മകൾക്കുവേണ്ടിയാണെന്നും
 അറിയാത്ത ഭീമൻ, സ്വാഗതാനന്തരം അതിഥിയോടു്,
 ആഗമനകാര്യത്തേക്കുറിച്ച് ചോദിച്ചു. രാജാക്കന്മാരോ
 രാജപുത്രന്മാരോ ആരും വന്നിട്ടില്ലാത്തതും, വിവാഹസം
 ബന്ധമായി അവിടേ യാതാനും നടക്കുന്നില്ലാത്തതു
 കണ്ടു് ധീമാനായ കോസലാധിപൻ, കാര്യം മറച്ചുവെച്ചു്
 ദേവാനേ കണ്ടു് വന്ദിക്കുവാനാണു് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്ന
 തു് എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു. ചുരുക്കത്തിലുള്ള ഈ മറുപ
 ടികേട്ടപ്പോൾ, ആഗമനകാര്യം അതല്ലെന്നതന്നേ ഭീമൻ
 സംശയിച്ചു. പല പല നാടുകൾകടന്നു് നൂറുയോജനയി
 ലധികം ദൂരേണിന്നു് ഇത്ര ചെട്ടെന്റ് ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നതി
 ന് വേറേയേതോ കാരണമുണ്ടെന്നും, അതു് മേൽ നടപ
 ടികളേക്കൊണ്ടു് അറിയാമെന്നും വിദർഭൻ നിശ്ചയിച്ചു്,
 വേണ്ടുന്ന സൽകാരങ്ങളെല്ലാം ചെയ്തു് സംപ്രീതി ചേ
 രുതു്, യാത്രയാൽ തളന്നിരിക്കുന്ന ഋതുചണ്ണനേ വിശ്ര
 മാർത്ഥം വേറെ മന്ദിരത്തിലേക്കു് അയച്ചു.

തേരിൽനിന്നിറങ്ങിയ ഋതുചണ്ണനേയും, വാർഷ്ണേയനേയും,
 ബാഹുകനേയും കണ്ടു്, ദമയന്തി സംശയഗ്രസ്ത
 യായി. “നളനാലെന്നപോലേ രഥനിർഗ്ഗേഷം പുറ
 ഘെട്ടിരിപ്പോ ആ നളനേ ഇക്കൂട്ടത്തിൽ കാണാത്തതെ
 ഞാണു്? നളന്നറിയുന്ന ആ വിദ്യ, വാർഷ്ണേയനും ഗ്രഹീ
 ച്ചിരിക്കാം. അതുകൊണ്ടു് നളതുല്യമായി ഈ വാർഷ്ണേയ
 നു് മുഴുകിയ തേരൊലിയായിരിക്കാം ഞാൻ കേട്ടതു്. ഇന്ന

കൂട്ടുപണ്ണരജാവുമാർ അശ്വമേധയയിൽ നട്ടുതുല്യനായിരിക്കാം. അതുകൊണ്ടാവാം നട്ടുതുല്യപോലെയുള്ള രഥപോഷം ഇപ്പോൾ കേട്ടത്.” ഇപ്രകാരം സംശയിച്ചു ഭൈമി തീച്ചയറിയുവാനായി കേശിനിയേ നിയോഗിച്ചു.

“എടോ, കേശിനി, നീ ചെന്നു, വികൃതരൂപിയും മൃഗഭയംകൊണ്ടുനടക്കുന്ന ഈ രഥവാഹകൻ ആരാണെന്നു അന്വേഷിച്ചറിഞ്ഞു വരണം. നല്ല മുട്ടുസപരത്തിൽ നീ ഈ യാത്രോടുകൂടി കൂടെ പോയിരിക്കുക. ഈയാൾ നട്ടുതുല്യനാണെന്നു എന്ന് എനിക്ക് വലുതായ ശങ്കയുണ്ടായിരിക്കുന്നു. നട്ടുതുല്യനോടുകൂടി തൃപ്തിയും നിർവൃത്തിയും എന്റേതാകുന്നതു നീ ഈയാളോടുകൂടി കാണുമ്പോഴേക്കു വളരുന്നു. എല്ലാം വഴിപോലെ പോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, പണ്ണാദൻ പറഞ്ഞതിനെപ്പറ്റി ഈയാളോടു അറിയിക്കുക. അതിന്നു ഈയാൾ പറയുന്ന മറുപടി നീ ശ്രദ്ധയോടെ കേൾക്കണം.”

ഉടനേ ആ ദൂതി, മാളികമുകളിൽ നിന്നു് ദമയന്തിനോക്കിനിൽക്കുവേ, ബാഹുകന്റേ മുമ്പിൽ ചെന്നു.

കേശിനി:—“ചുരുക്കശ്രേഷ്ഠനായ ഭവാൻ സ്വാഗതം! ഞാൻ ഭവാനോടു കൂടെ പോയിട്ടുണ്ടെന്നു നിങ്ങളോടു എപ്പോഴാണ് ചുറപ്പെട്ടതെന്നും, എന്തിനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നതെന്നും സത്യം പറഞ്ഞുകേൾക്കുവാൻ വൈദി ഇച്ഛിക്കുന്നു.”

ബാഹുകൻ:—“ഭൈമിക്ക് നാളെ രണ്ടാം സ്വയം വരമുണ്ടെന്നു ബ്രാഹ്മണൻ പറഞ്ഞു കേൾക്കുകയാണു് മഹാത്മാവായ കോസലൻ, വായുവേഗം ചേർന്നു ഉത്തമാശ്വമേധയം കഴിയില്ലാത്ത രഥത്തിൽ കയറി ആ യാത്രയ്ക്കു കേൾക്കുവാൻ വന്നിരിക്കുന്നു.”

നിന്നു് ഇവിടേ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ഞാൻ ഇതിൽ സാര
മിയാണ്.”

കേശിനി:—“അയോധ്യാരാജാവിന്നും ഭവാനും ചു
രമേ വേദൊരാൾ വന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ. ആയാൾ ആരാണ്?
ആരുടേ ആളാണ്? ഭവാനു് ആരുടേ കീഴിലാണ് നില്ക്കു
ന്നതു്. ഇത്രയും ദൂരം ദൂരം പകൽ കൊണ്ടു് വന്നെന്നതുക
യെന്ന അത്ര മഹത്തായ കർമ്മം ഭവാനു് ചെയ്യുവാൻ
എങ്ങിനേ കഴിഞ്ഞു?”

ബാഹുകൻ:—“ഞങ്ങളിൽ ആ മൂന്നാമന്റേറ പേർ
വാർഷ്ണേയൻ എന്നാണ്. ആയാൾ മുഖ്യ നളരാജാവി
ന്റേറ സാരമായിരുന്നു. ആ ചുണ്യശ്ലോകൻ നാടുവിട്ടു്
പോയതിൽപ്പിന്നേ വാർഷ്ണേയൻ ഇതുപർണ്ണരാജാവി
നോടു ആശ്രയിച്ചു കഴിയുന്നു. ഞാനും ആ രാജാവിന്റേറ സു
തനാണ്. ഞാൻ അശപകുശലനാകയാലാണ് ഇത്രയും
വേഗത്തിൽ ഇവിടേ വന്നെത്തിയതു്. ഭോജനം തയ്യാറാ
ക്കുവാൻ, സാരമ്യം വഹിക്കുവാനുമായി കോസലൻ
എന്നേ നിയോഗിക്കയാൽ ആ രണ്ടു ജോലികളും നട
ത്തി ഞാൻ ഉപജീവിച്ചു വരുന്നു.”

കേശിനി:—“നളരാജാവു് എങ്ങോട്ടാണ് പോയ
തെന്ന് വാർഷ്ണേയനു് അറിയാമോ? ആ സുതൻ അതി
ന്നേപ്പറ്റി ഭവാനോടു് വല്ലതും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ!”

ബാഹുകൻ:— “ചുണ്യകർമ്മാവായ നളരാജാവി
ന്റേറ ഇരുമക്കളേ ഇവിടേ കൊണ്ടുവന്നുവിട്ടതിൽപ്പിന്നേ
വാർഷ്ണേയൻ നൈഷധത്തിൽ പോകുകയാവട്ടേ, നൈ
ഷധനേ കാണുകയാവട്ടേ ചെയ്തിട്ടില്ല. നളൻ എവിടേ

യാണെന്ന് അറിയുന്നവരായി ആത്മീയ. ആ രാജാവ് വേഷം മാറി ലോകത്തിൽ ഗ്രഹമായി സഞ്ചരിച്ചു വരികയാണ്. നൈഷധനേ ഇപ്പോൾ നൈഷധനും മാത്രമേ അറിയുവാൻ കഴിയുള്ളൂ. തന്നെറ ചിഹ്നങ്ങൾ അദ്ദേഹം ആർക്കും പറഞ്ഞു കൊടുത്തിട്ടില്ല.”

കേശിനി:—“നാരിവാക്യമായി ചിലത് വിളിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ മുമ്പ് അയോധ്യയിൽ വരികയുണ്ടായല്ലോ. ആ വാക്യത്തിന് ഭവൻ അന്നു കൊടുത്ത മറുപടി ഭവാനിൽ നിന്ന് നേരിട്ട് കേൾക്കുവാൻ ഭൈമി ഇച്ഛിക്കുന്നു. ആ മറുപടി ഭരിക്കൽക്കൂടി പറയുവാൻ ഭവന്ത് ദയയുണ്ടാകുമോ?”

ആ ഉക്തിപ്രത്യക്തികളേ കേശിനി ഭാഷിപ്പിച്ചപ്പോൾ നളനേറ മനസ്സ് പിടയുകയും, കണ്ണുകളിൽ ബാഷ്പം നിറയുകയും ചെയ്തു. ദുഃഖത്താൽ ദഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഹൃദയത്തേ പണിപ്പെട്ടടക്കി, തൊണ്ടയിടറിക്കൊണ്ടാണ് നളൻ മറുപടി കൊടുത്തത്. അന്ന് താൻ ആ ബ്രാഹ്മണനോട് പറഞ്ഞതു മുഴുവൻ നളൻ ആവർത്തിച്ചു കേശിനിയേ കേൾപ്പിച്ചു. അതു പറഞ്ഞു കഴിയുമ്പോഴേക്കും ദുഃഖത്താൽ മനസ്സുഴറിപ്പോയ നൈഷധൻ ബാഷ്പത്തേ അടക്കുവാൻ ശക്തനാവാതേ ചൊട്ടിക്കരയുകതന്നെ ചെയ്തുപോയി.

കേശിനി ദമയന്തിയുടേ അടുക്കൽ ചെന്ന് ബാഹുകൻ പറഞ്ഞതും, ആയാളുടേ അപ്പോഴത്തേ വികാരങ്ങളും ശരിയായി ഗ്രഹിപ്പിച്ചു. ഇതെല്ലാം കേട്ടപ്പോൾ, ആ വികൃതാംഗനായ സുതൻ നളനാണോ എന്ന് ദമയന്തിക്കുള്ള ശങ്കയ്ക്ക് ശക്തികൂടി.

“എടോ, കേശിനി, നീ ഇനിയും ചെന്ന് ആ ബാഹകനേ പരീക്ഷിക്കുക. ആയാളോട് ഇനി നീ ഒന്നും ചോദിക്കേണ്ടതില്ല. അരികേ നിന്നുകൊണ്ട് ആയാളുടേ നടപടികളെല്ലാം നോക്കിക്കണ്ടാൽ മതി. ആയാൾ എന്തെങ്കിലുമൊന്ന് ചെയ്താൽ, അത് എങ്ങിനെയെങ്കിലും ആയാളുടേ ചേഷ്ടയിൽ നിന്ന് നീ അറിയണം. തീയോ, വെള്ളമോ ആയാൾ ചോദിച്ചാൽ കൂടിയും നി കൈയടക്കരുത്. അതു രണ്ടും ഒരിടത്തു നിന്നും ആയാൾക്ക് കിട്ടാതാക്കുകയും ചെയ്യണം. എല്ലാം നോക്കിനിന്നിട്ട് ബാഹകനിൽ ദൈവികമോ, മാനുഷികമോ ആയിക്കാണുന്ന ചേഷ്ടിതങ്ങളെല്ലാം ശരിയായി കണ്ട്, അതു മുഴുവൻ നീ എന്തേ അറിയിക്കണം..”

അതിനുള്ളൂം കേശിനി ചെന്ന്, ആ ഹയജ്ഞനായ ബാഹകന്റെ മാനുഷവും അമാനുഷവുമായ നടപടികളെല്ലാം നോക്കിക്കണ്ടതിൽപ്പിന്നെ, തിരിച്ചുവന്നു.

കേശിനി:—ദേവി, ആ ബാഹകൻ വികൃതരൂപിയാണെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തേ ഒട്ടുംതന്നെ അശ്രദ്ധി വെച്ചിട്ടില്ല. ശുചികൂടിയ നടപടിയിൽ അദ്ദേഹത്തേപ്പോലേ മറ്റൊരാൾ മനുഷ്യനേ ഞാൻ ഇന്നേവരേ കണ്ടിട്ടും കേട്ടിട്ടുമില്ലെന്നത് നിശ്ചയമാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം അമാനുഷമായിരിക്കുന്നു. കുറുകിയ വശതിലൂടെയും അദ്ദേഹത്തിന് കുനിയേണ്ടിവരുന്നില്ല. അത്തരം വാതിൽ, അദ്ദേഹം കടക്കുവാൻ ചെല്ലുമ്പോൾ, തനിയേതന്നെ ശരിക്കു നീണ്ടുയരുന്നു. ഇടുങ്ങിയ വഴികൾ അദ്ദേഹം ചെല്ലുമ്പോൾ, തനിയേ വിസ്തൃതങ്ങളാകുന്നു.

യിത്തിരുന്നതുമുണ്ട്. ഋതുപണ്ണരാജാവിന്റെ ഭോജനത്തിനായി വളരെ പശുമാംസവും പലതരം പദാർത്ഥങ്ങളും ചാകം ചെയ്യുന്നതിലേക്ക് ബാഹുകനേ ഏല്പിച്ചത് ഞാൻ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു. അവിടെ ഒഴിഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന കുടങ്ങളെല്ലാം അദ്ദേഹം ഒന്നു നോക്കിയപ്പോഴേക്കും വെള്ളം നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. ഉടനേ ആ വെള്ളംകൊണ്ട് ആ പദാർത്ഥങ്ങളെല്ലാം നല്ലവണ്ണം കഴുകി വെടുപ്പാക്കി വെച്ചു. എന്നിട്ട്, ഒരു പിടി ചുല്ലെടുത്ത് സൂര്യന്റേ നേരേ കാണിക്കുകയും, അത് ആ ക്ഷണംതന്നെ തിപ്പിടിച്ചെരിയുകയും ചെയ്തു. ഈ അത്ഭുതമെല്ലാം കണ്ട് ഞാൻ വല്ലാതെ വിസ്മയിച്ചുപോയി. തീയേറ്ററാലും അദ്ദേഹത്തിന്റേ ശരീരം ചൊള്ളുന്നില്ല. അദ്ദേഹം വിചാരിക്കുന്നെടത്ത് ഉടൻ തന്നെ വെള്ളം തന്നെത്താൻ തയ്യാറാകുന്നു. പുഷ്പങ്ങളെടുത്ത് അദ്ദേഹം കശകിയെറിഞ്ഞപ്പോൾ, അവ രൂപഭേദപ്പെടാതെ, ശരിയായി വിടന്ന് നിലയിൽത്തന്നെ നറുമണം തുകിക്കൊണ്ട് കിടക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള അത്ഭുതങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ അവിടെ കാണുകയുണ്ടായി. ”

കേശിനി കണ്ടതായിപ്പറഞ്ഞ ഈ വക കർമ്മചേഷ്ടകളാൽ ആ ബാഹുകൻ ചുണ്യശ്ലോകനായ നളൻ തന്നെയെന്ന് വിചാരിച്ച് ദീനയായി കരഞ്ഞുകൊണ്ട്, ദമയന്തി, ഒന്നുകൂടി, പരീക്ഷിക്കുവാനായി, ആ ഋതുപണ്ണപാചകൻ തയ്യാറാക്കിട്ടുള്ള മാംസത്തിൽ നിന്ന് കുറേ തന്നിക്കായി എടുത്തുകൊണ്ടുവരുവാൻ പറഞ്ഞു. പ്രിയകാരിണിയായ കേശിനി ഉടനേ ചെന്നു ബാഹുകനേ കണ്ട് കൂടെ മാംസം മൂടോടുകൂടി വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്ന് ഭൈമി

ക്ക് കൊടുത്തു. നളൻ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ള മാംസം മുന്യ് പലപ്പോഴും ഭജിച്ചു ശീലിച്ചിട്ടുള്ള ദമയന്തിക്ക്, ഈ മാംസം തിന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ഇത് പാകം ചെയ്തിട്ടുള്ള ആ സൂതൻ നളൻതന്നെയെന്നവിശ്വാസത്തിന് ഉറപ്പു കൂടി. കണ്ണീർ വാൻ നന്നത്തമുഖം ആ വിഭക്തപുത്ര കഴുകിത്തുടച്ചു, തന്നേർ മക്കളായ ഇന്ദ്രസേനയേയും ഇന്ദ്രസേനനേയും കേശനിയുടേകൂടേ ബാഹുകന്ദർ മുഖിലേക്കയച്ചു. ദിവ്യകാന്തി ചുലൻ ആ കുട്ടികളേ കണ്ടു തന്നേർ മക്കൾതന്നെയെന്നറിഞ്ഞനളൻ, അടങ്ങിനില്ക്കുവാൻ ശക്തനാവാനേ, ഓടിച്ചെന്ന് അവരേ വരിയെടുത്ത് ആശ്ലേഷിച്ചു മടിച്ചിലിരുത്തി, പ്പോരടുപത്താൽ വാവിട്ടു കരഞ്ഞുകൊണ്ട് പല വികാരങ്ങളും കാണിച്ചുപോയി. പിന്നീടാണ്, കേശനിയുടേ മുഖിൽ വെച്ചു താൻ ഇത്രയും ചചലത കാണിച്ചതു യുക്തമായില്ലെന്ന് നളൻ ഓർത്തു. കേശനിക്കു തന്നെപ്പറ്റി ഉണ്ടായിരിക്കാവുന്ന സംശയത്തേ അകറ്റുവാൻ കരുതി നളൻ അവളുടേ നേരേ തിരിഞ്ഞു.

എടോ, ഭദ്രേ, പ്രായംകൊണ്ടും രൂപംകൊണ്ടും ഈ കുട്ടികൾ എന്തേർ മക്കളോടു തുല്യരായിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടാണ് ഞാൻ ചെട്ടെന്ന് ഇങ്ങിനേ കണ്ണീർ വാർത്തുപോയതു. നീ എന്തിനാണ് ഇവിടേ കൂടുകൂടേ വരുന്നതു. ഞങ്ങൾ ദേശാതിഥികളാണെന്നു നീനക്കു അറിയാമല്ലോ. നീ പലപ്പോഴും ഇങ്ങു വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ജനങ്ങളിൽ ദോഷശങ്കയുണ്ടായേക്കും. അതുകൊണ്ടു നീ നിന്റേ പാട്ടിൽ പോയിക്കൊള്ളുക. ഇനി ഇങ്ങിനേ അടിക്കടി ഇങ്ങു വരരുതു."

കുട്ടികളേ കണ്ടപ്പോൾ ബാഹുകൻ കാണിച്ച വികാരങ്ങളെല്ലാം അതേപടി, കേശിനി ചെന്ന് ദമയന്തിയേ അറിയിച്ചു.

ദമയന്തി:—ഈ നി ചെന്ന് അമ്മയേ കണ്ട് എന്റേറ വാക്കായി ഇങ്ങിനെ പറയണം:—ഊതുപണ്ണ രാജാവിന്റേറ സാരമിയായി വന്നിരിക്കുന്ന ബാഹുകൻ നളരാജാവാനെന്ന് എനിക്ക് സംശയമുണ്ടാകയാൽ ഞാൻ പല പരീക്ഷകളും ചെയ്യുന്നോക്കി. കമ്മംകൊണ്ട് ആ ബാഹുകൻ നളൻ തന്നെയെന്നാണ് എനിക്ക് തോന്നുന്നത്. രൂപംകൊണ്ടു മാത്രമേ അല്പം ശങ്കയുള്ളൂ. അത് തീർക്കുവാൻ വേണ്ടി ആ സൂതനേ എന്റേറ അമ്മ ഇവിടേ വരുത്തുവാൻ ഏല്പാട് ചെയ്യണം. അഥവാ, ബാഹുകന്റേറ മുമ്പിൽ ചെല്ലുവാൻ എനിക്ക് അമ്മ അനുജ്ഞ തരണം. അച്ഛനേ അറിയിച്ചിട്ടോ, അറിയിക്കാതെയോ ഇക്കാര്യത്തിൽ അമ്മ എന്റേറ ഹിതംപോലേ ചെയ്യേണമെന്ന് ഞാൻ പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊള്ളുന്നു.”

ഈ സന്ദേശം കേശിനി ചെന്ന് രാജ്ഞിയേ ഉണർത്തിച്ചു. ശോകാന്തരൂപം ഭർത്തുവർന്നത്തിൽ ലാലസയുമായ മകളുടേ ഈ അഭിലാഷം രാജ്ഞി തന്റേറ ഭർത്താവിനേ അറിയിച്ചു, അദ്ദേഹത്തിന്റേറ അനുമതി പ്രകാരം ആളേ അയച്ച് ബാഹുകനേ അന്തഃപുരത്തിൽ വരുത്തി. കാഷായവസനയും ജടിലയും മലപങ്കിലയുമായ ദമയന്തിയേ ആ നിലയിൽ കണ്ടതോടുകൂടി നളൻ കണ്ണിരിൽ മുഴുകിപ്പോയി. നളന്റേറ ആ സ്ഥിതി കണ്ട് തിപ്രശ്യാകം വളന്ന് ആ വരവർണ്ണിനിയും കണ്ണിർ ചൊരിഞ്ഞു.

ദമയന്തി:—അല്ലയോ, ധർമ്മജ്ഞനായ ബാഹുകൃഷ്ണകാട്ടിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ചെണ്ണിനേ ആ നിലയിൽ വെടിഞ്ഞുപോയ ചുരുഷനേപ്പറ്റി ഭവാനു മുഖെപ്പോഴെങ്കിലും, കേട്ടിട്ടുണ്ടോ? വിജനവനത്തിൽ തളൻ മയങ്ങിക്കിടക്കുന്ന നിരപരാധിനിയായ പ്രിയഭായ്യയേ ചുണ്ണശ്ലോകനായ നളനല്ലാതേ മരാരാണ് പരിത്യജിക്കുക. വൻകാട്ടിനുള്ളിൽ ഞാൻ കിടന്നുറങ്ങുമ്പോൾ എന്നേ കൈവിട്ടു പോകുവാൻ തക്കവണ്ണം ആ രാജാവിനു ഞാൻ ബാല്യംകൊണ്ടു വല്ല തെറ്റും ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ? സാക്ഷാൽ ദേവന്മാരേപ്പോലും തള്ളിക്കളഞ്ഞിട്ടാണ് ഞാൻ നളരാജാവിനേ വരാച്ചതു്. അനുപ്രതയും, അനുരക്തയും, ചത്രവതിയുമായ എന്നേ അദ്ദേഹം എങ്ങിനേ പരിത്യജിച്ചു? സുരന്മാരുടേ മുമ്പിൽ വെച്ചു അഗ്നി സാക്ഷികമായി പാണിഗ്രഹണം ചെയ്ത ആ ഘട്ടത്തിൽ, “എന്നു ഞാൻ നിന്നേറയും നീ എന്റേറയുമാണ്” എന്നു അദ്ദേഹം ചെയ്ത സത്യം ഇപ്പോൾ എങ്ങുപോയി?”

ദമയന്തിയിൽ നിന്നു് ഈ വാക്കുകൾ പുറപ്പെട്ടതു് അഴൽക്കണ്ണീർ ധാരധാരയായി ചൊരിയുന്നതിന്നിടയിൽ കൂടിയാണ്.

നളൻ:—എടോ, ഭിത, എന്റേ രാജ്യം നഷ്ടമായതു് ഞാൻ തന്നെത്താൻചെയ്ത കർമ്മം കൊണ്ടല്ല. അങ്ങിനേ സംഭവിച്ചതും ഭവതിയേ ഞാൻ വെടിഞ്ഞതും കലിയായലാണ്. കാട്ടിൽ പുററിനടന്നു് എന്നേയോത്തു് രാപ്പകലൊഴിയാതേ ദുഃഖിച്ചു കഴിയുമ്പോൾ ഭവതി ആ ധർമ്മസങ്കടത്തിൽ ആ ക്ഷിയേ ശഠിക്കുകയുണ്ടായി. ആ ശഠ

അയാൾ കലി അന്നു മുതൽ എനിക്ക് വെള്ള നിറിക്കൊണ്ടാണ് വാണവന്നിരിക്കുന്നത്. ഭവതിയുടേ ശാപത്താൽ ദശ്യാനായും, എന്റേ തപോബലത്താൽ നിജ്ജിതനായും ആ കലി ബഹുവാരം ഘോരമായി സന്തപിച്ചുകൊണ്ടാണ് കഴിഞ്ഞത്. എടോ, ശുഭേ, ഇപ്പോൾ, നമുടേ ദുഃഖത്തിന്റേ അന്തം കണ്ടിരിക്കുന്നു. ആ പാപാത്മാവായ കലി എന്തേ വേർപെട്ടുപോയി. ഞാൻ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നത് ഭവതിക്കു വേണ്ടിത്തന്നേയാണ്; അല്ലാതെ, വേറെ കാര്യമൊന്നുമില്ല. അനുപ്രതനം അനുരക്തനമായ ഭർത്താവിനേ പരിത്യജിച്ച് അന്യനേ കൈക്കൊള്ളുന്ന നാരി ഭവതിയല്ലാതെ മറ്റൊരാൾവളുണ്ടോ! തനിക്ക് അനുരൂപനായി, ഭൈരി രണ്ടാമതൊരു ഭർത്താവിനേ, സൈപരവൃത്തയായി, യഥാകാമം വരികുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന് പരസ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് രാജശാസനപ്രകാരം ദൂതന്മാർ ഭൂമിയിലെങ്ങും സഞ്ചരിക്കുന്നു. അതു കേട്ടിട്ടാണ് ഋതുപണ്ണൻ അതിശീലം ഇങ്ങോട്ട് പോന്നത്.”

ചുനച്ചിവാഹത്തേപ്പറ്റി നളൻ പറഞ്ഞതു കേട്ട്, മമയന്തി പേടിച്ചു വിറച്ച് കൈകൂപ്പി നിന്നുപോയി.

മമയന്തി:—“കല്യാണശീലനായ ഭവാനു് എന്നിൽ ദോഷശങ്കയുണ്ടാവരുത്. ദേവന്മാരെപ്പോലും നിരാകരിച്ച് ഭവാനേ വരിച്ചിട്ടുള്ളവളാണ് ഞാനെന്നു് ഭവാനു് ഓർക്കണം. അങ്ങിനെയുള്ള ഞാൻ ഭവാനേ എപ്പോഴെങ്കിലും വെടിയുക സംഭവ്യമാണോ? ഭവാനേ കണ്ടുപിടിക്കുവാൻവേണ്ടി ഞാൻ പല ഉപായങ്ങളും പ്രയോഗിച്ചതിൽ ഒന്നാണ് ചുനച്ചിവാഹത്തേപ്പറ്റിയുണ്ടായ ഈ പ്ര

സ്കാലം. എന്റ അവസ്ഥ, ആളേ അറിയിക്കാതെ, നാ
 നാ ദേശങ്ങളിലും ചെന്ന് വിളിച്ചുപറയുവാനായി ആ
 ക്ഷിപ്രം ഞാൻ കുറേ ബ്രാഹ്മണരേ അയച്ചു. അവർ പറയുന്ന
 തിന്ന് ശരിയായ മറുപടി കൊടുക്കുവാൻ ഭവാനു മാത്രം
 മേ കഴിവുള്ളവെന്ന് എനിക്കറിയാം. കോസലത്തിൽ ഋ
 തുചണ്ണൻ്റെ മന്ദിരത്തിൽ വന്ന പണ്ണാദൻ എന്ന ബ്രാഹ്മ
 ണനാണ് മറുപടി കേൾക്കുവാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടായത്. ആ
 മറുപടികൊണ്ട് അതിന്റേ കർത്താവ് ഭവാനായിരിക്കേ
 ണമെന്ന് ഞാൻ ഉറപ്പിച്ചു. സംശയം തീർക്കുന്നതിന് മ
 റൊരാളുപായം എന്നിക്ക് പ്രയോഗിക്കേണ്ടിവന്നു. ഒരേപ
 കൽകൊണ്ട് അയോദ്ധ്യയിൽ നിന്ന് ഈ കണ്ഡിനത്തി
 ൽ എത്തത്തക്കവണ്ണം കുതിരകളേ വിടുവാൻ ഭവാനല്ലാ
 തേ ഈ ലോകത്തിൽ മററാക്കും ശക്തിയില്ലെന്ന് എനിക്ക
 റിയാം. അതുകൊണ്ട്, മറൊരാൾ വിപ്രനേ വിളിച്ചു, ആ
 ക്ഷിപ്രൻ കോസലത്തിൽ ചെന്ന് ഋതുചണ്ണനേ കാണുന്നു
 തെന്നോ അന്ന്, നാളേ ഞാൻ രണ്ടാമതൊരു ഭർത്താവി
 നേ വരികുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന് വ്യാജമാ
 യി പ്രസ്താവിക്കേണമെന്ന് നിയോഗിച്ചയച്ചു. അതിനു
 ണ്ണമാണ് അവിടേ വിവാഹപ്രസ്താവമുണ്ടായത്. അതു
 കേട്ട്, ഋതുചണ്ണൻ ചുറപ്പെട്ട് സന്ധ്യയ്ക്കുമുമ്പ് ഇവിടേ
 എത്തുകയാണെങ്കിൽ ആ രാജാവിന്റേ സാരഥിയായ
 ബാഹുകൻ എന്റേ ഭർത്താവു തന്നെയെന്ന് തീർച്ചപ്പെടു
 ഞ്ഞാമെന്ന് ഞാൻ കരുതി. ഇപ്പോൾ അങ്ങിനേതന്നെ
 യാണല്ലോ സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ വിവാഹ പ്രസ്താ
 വം കോസലത്തിലൊഴികേ മററൊരങ്ങും ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നും

ഇതുപർണ്ണനല്ലാതേ മറ്റേതൊരു രാജാവും ഇവിടേ വന്നിട്ടില്ലെന്നും, വിവാഹ സംബന്ധമായ ആഘോഷമൊന്നും ഇവിടേയില്ലെന്നും ഉവാൻ അറിയേണ്ടതാണ്. എന്തെന്നു സത്യത്തോടുകൂടി ഞാൻ ഇതാ, ഭവാനേറ കാലു പിടിച്ചുകൊള്ളുന്നു. മനസ്സുകൊണ്ടുപോലും ന്യായം പിഴച്ചു വർത്തിക്കുന്നവളല്ലാ ഞാൻ. ഞാൻ വല്ല പാപവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ലോകത്തിലെങ്ങും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭൂതസാക്ഷിയായ ഈ വായു എന്തേറ പ്രാണനേ അപഹരിച്ചുകൊള്ളട്ടേ. ഞാൻ പാപം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഭൂമിയേ നോക്കിക്കൊണ്ടു് ആകാശത്തിൽക്കൂടി സദാ ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ സൂര്യൻ എന്തേറ പ്രാണനേ അകറ്റിക്കൊള്ളട്ടേ. ഞാൻ പാപം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, സമുദ്ര ഭൂതങ്ങളുടേയും അന്തരംഗത്തിൽ സാക്ഷിയേപ്പോലെ ചരിക്കുന്ന ചന്ദ്രൻ എന്നിൽ. നിന്നു് പ്രായേണ പോക്കിക്കൊള്ളട്ടേ. ത്രിലോകങ്ങളേയും ധരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ ത്രിവേന്മാർ സത്യം വെളിപ്പെടുത്തുകയോ, ഏതെന്നു പരിത്യജിക്കുകയോ, രണ്ടിലൊന്നു് ചെയ്യട്ടേ.”

ഉടനേ വായു അന്തരിക്ഷത്തിൽനിന്നു് ഇങ്ങനേ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു:—

നളരാജാവേ, ഇവർ യാതൊരു പാപവും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഇതു് സത്യമാണ്. മഹത്തായ ചാരിത്രനിധിയേ ഇന്നുമയന്നി ശരിയായി സംരക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇക്കഴിഞ്ഞ മൂന്നുകൊല്ലം മുഴുവൻ ഇവളുടേ ശീലഗുണത്തിന്റേറ സാക്ഷികളും രക്ഷികളും ഞങ്ങളാണ്. ഇപ്പോഴുണ്ടായ വിവാഹപ്രസ്താവം ഭവാനേ കാണുന്നതിലേക്കു് ഇവർ പ്രയോഗിച്ചു

ച്ചു ഒരുപായമാണ്. ഒരേ പകൽകൊണ്ട് നൂറുയോജന ഭൂ
രം സഞ്ചരിക്കുവാൻ ഭവാനല്ലാതെ മററാക്കും കഴിയുന്നത
ല്ലല്ലോ. ദൈമിക്ക് ഭവാനും ഭവാനും ദൈമിയും ഒരുപോ
ലേ ചേർച്ചകൂടും. ഒട്ടും ശങ്കിക്കാതെ, ഭവാനു ഭായ്യയേ കൈ
ക്കൊണ്ടാലും!''

ഈ ഘട്ടത്തിൽ ആകാശത്തിൽ നിന്നു് പുഷ്പം വഴി
ക്കുകയും, ദേവദന്ദി മുഴങ്ങുകയും ശുദ്ധവായു വീശുകയും
ചെയ്തു. ഈ അതുതമെല്ലാം കണ്ടതോടുകൂടി നളന്ദൻ ദമയ
ന്തിയിലുണ്ടായ ശങ്ക തീരെ അകന്നുപോയി. പിന്നീടു്
നൈഷധൻ, നാഗരാജാവിനേ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടു് ആ ദി
വ്യവസ്ത്രം ധരിച്ചു് സ്വന്തം രൂപത്തേ വീണ്ടെടുത്തു. വി
ക്രമരൂപം നിശ്ചി, പൂർവ്വാകൃതിയിലായ ഭർത്താവിനേ ക്
ണ്ടു്, ദൈമി ആ പുണ്യശ്ലോകനേ ആശ്ലേഷിച്ചു നിന്നുകൊ
ണ്ടു് ഉറക്കേ കരഞ്ഞു. മുൻപോലെ രൂപശോഭ തികഞ്ഞ
പുരുഷപ്രാപ്രനായ നളനാവട്ടേ, തന്നേറ മുഖത്തേ മാ
റോടണച്ചു നെടുവീപ്പിട്ടു നില്ക്കുന്ന മലപങ്കിലയായ ആ
ശുഭാനനയേ ശോകാർത്തനായി ഏറേനേരം പുണരുകയും
മക്കളേയെടുത്തു ലാളിക്കയും ചെയ്തു.

ദമ്പതാം അദ്ധ്യായം.

ദമയന്തിനളന്മാർ തമ്മിലുണ്ടായ ഈ ചേർച്ചയും, മ
ററു പൃത്താന്തങ്ങളും ഭീമരാജാവിനേ രാജ്ഞി ഉണർത്തി
ച്ചു. ആ ദമ്പതികളേ പിറേറന്നാൾ രാവിലേ താൻ കണ്ടു

കൊള്ളാമെന്നുവെച്ച് രാജാവ് അന്നു അടങ്ങിയിരുന്നു. കാട്ടിൽ വെച്ച് മുമ്പു നടന്ന സംഭവങ്ങളേപ്പറ്റി ഓരോന്നു പരസ്പരം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ രാത്രി ഭൈമിയും നൈഷധനും സസന്തോഷം കഴിച്ചു. ഇങ്ങിനെ നാലാം കൊല്ലത്തിൽ നളൻ ദമയന്തിയെ പ്രാപിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞു. മഴപെയ്ത് സസ്യങ്ങൾ ഒട്ടൊട്ടു വളന്നു തുടങ്ങിയ ഭൂമിപോലേ, ഭന്തു പ്രാപുയാൽ ദമയന്തി സന്തുഷ്ടയായി വിളങ്ങി. നളസമാഗത്താൽ ആലസ്യം നീങ്ങി, താപം ശമിച്ചു, ഹൃദയം വളന്നു സകാമയായിത്തീർന്നു ഭൈമിശീതാംശുവാൽ രജനിയെന്നപോലേ ശോഭിച്ചു.

പ്രഭാതത്തിൽ കൃതമാഗളനും, അലകൃതനുമായ നളൻ വൈദിത്യോടുകൂടി ഭീമമഹാരാജാവിനേ ചെന്നു കണ്ടു അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. അവരേ രാജാവ് പരമസന്തുഷ്ടനായി കൈക്കൊണ്ടു യഥാർഹം സൽകരിച്ചു സമാശ്വസിപ്പിച്ചു. നളൻ വന്നതിന്റെ നഗരവാസികളിൽ നിന്നു മഹത്തായ ഹൃദയം മുഴങ്ങി. അവർ പതാകകളോടുകൂടിയ ധ്വജങ്ങൾ നാട്ടുകയും, രാജമാതൃങ്ങൾ നന്നച്ചു തേച്ചു പൂക്കൾ വിതറി അലങ്കരിക്കയും, ദ്വാരങ്ങൾതോറും പൂപ്പുങ്ങളാൽ കമനീയമാക്കയും, ദേവാലയങ്ങളിൽ അർച്ചന നടത്തുകയും ചെയ്തു നഗരത്തേ സവിശേഷം ശോഭിപ്പിച്ചു. ആ ബാഹുകവേഷധാരി നൈഷധനാണെന്നറിഞ്ഞ് അദ്ദേഹത്തേ കാണുവാനായി ഋതുപർണ്ണൻ അവിടേ ചെന്നു.

ഋതുപർണ്ണൻ:—ഭോഗ്യത്താൽ ഭവാനു ഭായ്യയോടു ചേർന്നതിൽ ഞാൻ സന്തുഷ്ടനായി. വേഷം മാറി ബാഹുകനെന്ന പേരിൽ ഏന്നോടൊന്നിച്ചു പാർത്തുവന്നതു് ഭ

വാണാണെന്നു് അറിഞ്ഞപ്പോൾ എനിക്കുണ്ടായ വിസ്തൃ-
 യത്തിന്നു് അളവില്ല. എന്റേറ മനദിരത്തിൽ ഭവാൻ അ-
 ജ്ഞാതവാസം ചെയ്തുവന്ന കാലത്തു് ഞാൻ ഭവാനു് യാ-
 തൊരു തെറ്റും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു് വിചാരിക്കുന്നു. അഥവാ
 അറിഞ്ഞോ, അറിയാതെയോ ഞാൻ വല്ല അപരാധവും
 ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് ഭവാൻ ക്ഷമിക്കണം. ”

നളൻ:—“ഭവാൻ എന്നേ സംബന്ധിച്ചു് ഒട്ടും ത-
 ന്നേ തെറ്റു ചെയ്തിട്ടില്ല. തെറ്റു കണ്ടാൽത്തന്നെയും അ-
 തിൽ എനിക്ക് കൊപിക്കാമോ? ഏതു നിലക്കും ഞാൻ,
 ക്ഷമിക്കേണ്ടുന്നവനല്ലയോ? പണ്ടേതന്നേ ഭവാൻ എന്റേറ
 സഖാവും സംബന്ധിയുമാണ്. മേലിൽ എന്നിൽ ഭവാ-
 നു് പൂർവ്വാധികം പ്രീതിയുണ്ടായി വരണം. വേണ്ടുപോ-
 ലേ സർവ്വകാമങ്ങളും സാധിച്ചു് ഞാൻ ഭവാനോടൊന്നി-
 ചു് സസുഖം പാർത്തുവന്നിരിക്കുന്നു. ഭവാനേറ ഹൃദത്തി-
 ലെപ്പോലേ അത്രയും സുഖം എന്റേറ ഹൃദത്തിൽത്തന്നേ-
 യും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അശപഹൃദയവിദ്യ ഭവാനു് നൽകു-
 വാൻ ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കയാണല്ലോ. ഭവാനു് സമ്മത-
 മാണെങ്കിൽ അതു് ഞാൻ ഇപ്പോൾ തരാം. ”

ഈതുപർണ്ണൻ നളനിൽ നിന്നു് അശപഹൃദയം അ-
 പ്പോൾ തന്നേ യഥാവിധി ഗ്രഹിച്ചു. എന്നിട്ടു് വേറേ സു-
 തനോടുകൂടി ആ രാജാവു് കോസലത്തിലേക്കു് പോകയും
 ചെയ്തു. കണ്ഡിനത്തിൽ ഒരു മാസം പാർത്തതിൽപ്പിന്നെ
 നളൻ ഭീമന്റേറ അനുജനേടി നിഷ്ഠയത്തേക്കു് ചുറപ്പെ-
 ടു. ഒരേ രഥത്തോടും പതിനാറു് ആനകളോടും, അമ്പതു
 കുതിരകളോടും അറുനൂറു കാലാളോടും കൂടിയായിരുന്നു
 ആ യാത്ര. സപ്തപരിവാരത്തോടുകൂടിയാണെന്നിതു

ന്നാലും യാത്രയുടേ ശിലത്രയാൽ ഭൂമി വിറച്ചു പോയി. മഹാ മനസ്സിലായ നളൻ നിഷധത്തിൽ എത്തിയ ഉടനേ നേരമെന്ന് ചുഷ്ണരനേ കണ്ടു.

നളൻ:—“എടോ, ചുഷ്ണര, ഒന്നു കൂടി നമുക്കു തമ്മിൽ ചുതു കളിച്ചു നോക്കാം. ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഒരുപാട് ധനം നേടീട്ടുണ്ട്. ആ ധനത്തേയും ദമയന്തിയേയും കൊണ്ട് ഞാൻ ഇതാ, കളിക്കുവാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. നീ രാജ്യത്തേ പണയം വെച്ചുകൊണ്ട് ചുതിന്ന് ഒരുങ്ങിക്കൊള്ളുക. ഒരേ കളിക്കൊണ്ട് നമ്മുടേ ജയാപജയങ്ങൾ തീർച്ചപ്പെടണം. വേണ്ടിവന്നാൽ, നാം തമ്മിൽ പ്രാണനെക്കൊണ്ടും പൊരുതാം. അന്യന്റേ രാജ്യത്തേയോ ധനത്തേയോ കീഴടക്കിയവൻ, ആ അന്യൻ വന്ന് ചുതിന്ന് വിളിക്കുമ്പോൾ നിശ്ചയമായും ചെല്ലേണമെന്നാണ് ധർമ്മവിധി. അഥവാ, ദ്രുതത്തിന്ന് നിനക്ക് ഇഷ്ടമില്ലെങ്കിൽ, നാം തമ്മിൽ യുദ്ധദ്രുതം ഇവിടേ വേണ്ടിവരും. ദപന്ദപയുദ്ധം കൊണ്ട് ഞാനോ നീയോ എന്നേക്കും തലയുയർത്താതാവട്ടെ. പരമ്പരാഗതമായ രാജ്യത്തേ സ്വായത്തമാക്കുവാൻ എതുപായവും പ്രയോഗിക്കാമെന്നാണ് വൃദ്ധശാസനം. ചുതാട്ടുവാൻ ഇറങ്ങുകയോ, പോരിനായി വില്ലു കുലയ്ക്കുകയോ, രണ്ടിലൊന്ന് നീ ഉടൻ ചെയ്യണം.”

ചുതു കളിച്ചാൽ, ഇപ്പോഴും താൻ തന്നേയാണ് ജയിക്കുകയെന്ന ഗവ്വത്താൽ, നളന്റേ ചോർവിളികേട്ടതിൽ ചുഷ്ണരൻ ചിരിയാണുണ്ടായത്.

ചുഷ്ണരൻ:—“എന്റേ ഭാഗ്യത്താൽ, ചുതു കളിക്കു

ഖാൻ വേണ്ടുന്ന ധനം ഭവാനു നേടിക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. എന്തോ ഭാഗ്യത്താൽ, ദമയന്തിക്കുള്ള കർമ്മദോഷമെല്ലാം ഇപ്പോൾ നിങ്ങളിപ്പോയി. ഭവാനു സഭാജ്ഞനായി ഇപ്പോഴും ജീവിക്കുന്നതും എന്തോ ഭാഗ്യത്താൽത്തന്നെ. ഭവാനുള്ള ഈ ധനം ഇതാ, എന്തോതാകുവാൻ പോകുന്നു. ഞാൻ ജയിച്ചു് അപ്സരസ്സു് ദേവേന്ദ്രനെയെന്നു പോലേ, ഭൈമി എന്നു ഞെശ്രയിക്കും. ഞാൻ ഭവാനേ നിത്യം സ്മരിക്കയും, നിത്യം പ്രതീക്ഷിക്കയും ചെയ്തു വരികയാണു്. സുഹൃത്തുക്കളോടു കൂടിയല്ലാതെ, അന്യരോടുകൂടി ചൂതാട്ടുവാൻ എനിക്ക് ഇഷ്ടമില്ല. വരാംഗിയും, ശുഭചരിതയുമായ ദമയന്തിയേ നേടി ഞാൻ ഇപ്പോൾ കൃതകൃത്യനാകും. അവൾ എന്തോ ഹൃദയത്തിൽ എപ്പോഴും കൂടി കൊള്ളുന്നവളാണു്.

ഈ അബദ്ധമായ പ്രലപനം കേട്ടപ്പോൾ, ചുഷ്ണരന്തേരി ശിരസ്സു് ഉടൻതന്നെ വരുംഗത്താൽ ചേരിച്ചുകുളയുവാൻ തക്ക കോപം നമുക്കുണ്ടായി. രോഷാവേശത്താൽ രക്താക്ഷനായ നമുൻ ഉറക്കേ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്, 'തോറു' നിശ്ശബ്ദനാകുവാൻ പോകുന്ന നീ മിണ്ടാതിരുന്നു് കളിക്കുവാൻ വന്നുകൊള്ളുക'യെന്നു് വിളിച്ചു. അന്നന്തരം അവരിരുവരും തമ്മിൽ ചൂതാട്ടം നടന്നു. ഒരേ കളിക്കു് ചുഷ്ണരൻ നിശ്ശബ്ദം തോറു കീഴടങ്ങി. രാജ്യവും ധനവും പ്രാണനും അന്യാധീനത്തിലായിത്തീന്നു. ചുഷ്ണരൻ നിശ്ശബ്ദനായി നിന്നു.

നമുൻ: - 'എടോ, രാജാധമ, ഇപ്പോൾ ഈ രാജ്യമൊക്കെയും നിർബ്ബാധം എന്തോ തന്നെയായിരിക്കുന്നു.

മൈഥിലിയിൽ ഉണ്ടായ നോക്കുവാൻ പോലും നീ അർഹനല്ല. മൃഗം നായ നീ സപരിവാരം വൈദികിയുടേ ഭാസനാണിപ്പോൾ. മുമ്പ് ഞാൻ നിന്നോടു കളിച്ചു തോറ്റത് നിന്നേറ്റ സാമർത്ഥ്യത്താലല്ല. നീ അന്ന് എന്നോടു ഇടഞ്ഞതത്രന്നേ സപബുദ്ധിയോടുകൂടിയല്ല. കലിയാണു് അന്ന് അങ്ങിനെയെല്ലാം ചെയ്തിച്ചത്. അത് മൃഗനായ നീ അറിഞ്ഞില്ല. അന്യൻ ചെയ്ത ആ ദോഷത്തേ ഞാൻ നിന്നിൽ ഒരിക്കലും ചുമത്തുകയില്ല. നിന്നേറ്റ പ്രാണനേ ഞാൻ വിട്ടുതന്നേക്കാം. നീ സസുഖം ജീവിച്ചുകൊള്ളുക. നിനക്കു് മുമ്പ് തന്നിരുന്നതുപോലേയുള്ള ധനധാന്യങ്ങളും അധികാരാവകാശങ്ങളും ഇനി മേലിലും ഞാൻ തരാം. എനിക്ക് നിന്നിലുള്ള പ്രീതിയും സൗഹൃദവും ഒരിക്കലും ക്ഷയിക്കുകയില്ല. നീ എന്തേറ്റ ഭ്രാന്താവല്ലയോ? നൂറാണ്ടുകാലം നീ വാഴുക.”

സത്യവിക്രമനായ നളൻ തന്നേറ്റ ഭ്രാന്താവിനേ ഇങ്ങിനേ സാന്തപനം ചെയ്തു്, വീണ്ടും വീണ്ടും ആശ്ലേഷിച്ചു. ചുഷ്ണരനാവട്ടേ, ആ ചുണ്യശ്ലോകനേ കൈകൂപ്പി നമസ്കരിച്ചു് “എനിക്ക് ഉയിരും നിലയും തന്ന ഭവാൻ അക്ഷയകീർത്തിയോടും സമ്പൂർണ്ണസുഖത്തോടും കൂടി പതിനായിരം വർഷം വാണു വളരട്ടേ” എന്ന് ആശംസിച്ചു. ഒരു മാസം മുഴുവൻ നളനോടൊന്നിച്ചുതന്നേ. പാർത്തിൽപ്പിന്നേ, വചുസ്സുകൊണ്ടു് ആദിത്യനേപ്പോലേ ശോഭിക്കുന്ന ചുരുഷ്ണടനായ ചുഷ്ണരൻ മഹത്തായ സൈന്യത്തോടും, വിനീതരായ പരിവാരകരോടും സപജനത്തോടുംകൂടി സന്തുഷ്ടനായി സപചുരത്തിലേക്കു് പോയി. തിരിച്ചുവ

ന് രാജ്യം നേടിയ നളനേ കണ്ടു് നാട്ടുകാർ സന്തോഷാധികൃത്താൽ ചുളകാഞ്ചിതരായിത്തീർന്നു. അമാത്യന്മാരും, പെരരന്മാരും, ജാനപദന്മാരും കൂട്ടംകൂട്ടമായി വന്നു് കൈകൂപ്പി നിന്നുകൊണ്ടു് നളമഹാരാജാവിനേ ഉപാസിക്കയും ചെയ്തു. നഗരത്തിലെങ്ങും മഹോത്സവം കൊണ്ടാടവേ, നളൻ പെരുമ്പടയേ അയച്ചു് ഭൈരവിയേയും മക്കളേയും ക്ഷണിനത്തിൽ നിന്നു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവിച്ചു. അവരോടുകൂടി നൈഷധൻ, നന്ദനത്തിൽ ദേവേന്ദ്രനെനമ്പോലേ ആ ചുരത്തിൽ പലകാലം വിഹരിച്ചു. ജംബുദ്വീപം മുഴുവൻ സ്വാധീനമാക്കിക്കൊണ്ടു്, യഥാവിധി പല യാത്രങ്ങളും ചെയ്തു്, രാജ്യം ശരിയായി പരിപാലിച്ചുകൊണ്ടു് സർവ്വ സുഖങ്ങളോടും കൂടി നളൻ വാണാവശ്യകയും ചെയ്തു.

“ചിത്രശാല”

ഗ്രന്ഥകർത്താ:

കുന്നത്തു് ജനാദ്രനമേനോൻ.

രവിന്രനാമസാഗ്രഹം, സ്വപണ്ണകമാരിദേവിയും എഴുതീട്ടുള്ള ദ്വേതു സരസകഥകളാണ് ഈ കൃതിയിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നതു്. ഓരോ കഥയും ഏകയാവജ്ജകമായ ഓരോ ജീവിതചിത്രമാണ്. കഥാഖടനയുടേ വൈചിത്ര്യംകൊണ്ടും, പരിശുദ്ധ സാഹിത്യത്തിന്റെ സമൃദ്ധികൊണ്ടും ഉത്തമോന്മമായ ഒന്നാണ് ഈ കൃതി. (1) ക്ഷുധിതപാഷാണം, (2) പ്രതികാരം, (3) അതിക്രമം, (4) അപസച്ഛണം, (5) പശ്ചാത്താപം, (6) അക്ഷയചുഷ്പം, (7) മുക്തിമാർഗ്ഗം, (8) ജീവിതശോകം, (9) ലജ്ജാവതി എന്നിവയാണ് ഇതിലേ കഥകൾ.

വില 1-ക. 4-ണ.

ഭാരത വരിക്കാർ മാത്രം 1-ക.

തപാൽകൂലി ചുറമെ.

കേ. കേ. തമ്പാൻ,

ഭാരതവിഹാരം, പലക്കാട്ട്.

